

ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

(แบบแยก - อิติ คัพพท์)

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ. ๖
๒. มฎฐกถณทลิวตถุ. ๒๓
๓. ติสตตเถรวตถุ. ๓๓
๔. กาลียกขินียา อุปปตติวตถุ. ๓๘
๕. โกสมพิกวตถุ. ๔๔
๖. จุลลกาลมหากาลวตถุ. ๕๓

๗. เทวตตตวตถุ. ๖๐
๘. สลขยวตถุ. ๖๕
๙. นนทตเถรวตถุ. ๘๕
๑๐. จุนทสฎฐกริวตถุ. ๙๓
๑๑. ธมมิกอุปาสกตถุ. ๙๖
๑๒. เทวตตตวตถุ. ๑๐๐
๑๓. สุมณาเทวีวตถุ. ๑๑๑
๑๔. เทวสหายกภิกขุวตถุ. ๑๑๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๔ ม.ค.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 5

แผนผังประกอบ: แผนที่ยมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ..... ๖
- [กฎุมพีทำพิธีชบุดร]..... ๖
- [กฎุมพีได้บุตรสองคน]..... ๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]..... ๗
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]..... ๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]..... ๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]..... ๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม]..... ๘
- [อนุปุพพิทกา ๕]..... ๘
- [มหาปาละขอบวช]..... ๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]..... ๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]..... ๙
- [ฐานะ ๒ อยู่ในพระศาสนา]..... ๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน]..... ๙
- [ชาวบ้านล้อมใส่ อารธนาให้อยู่จำพรรษา]..... ๑๐
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุตงค์]..... ๑๐
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ]..... ๑๐
- [หมอปรงยาให้หยอด]..... ๑๑

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา]..... ๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษาภริชากาย]..... ๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ]..... ๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหันต์]..... ๑๓
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]..... ๑๓
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]..... ๑๔
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]..... ๑๔
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]..... ๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]..... ๑๕
- [สามเณรถึงสี่ลวัตติเพราะเสียงหญิง]..... ๑๕
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]..... ๑๖
- [อาสนะท้าวสักกะร้อน]..... ๑๗
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]..... ๑๘
- [บุรพกรรมของพระจักขุपालเถระ]..... ๑๙
- [แก้อรธ]..... ๒๐
๒. มฎฐกถณทลิวตถุ..... ๒๓
- [พรหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร]..... ๒๓
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]..... ๒๓
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]..... ๒๓
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมฎฐกถณทลิวตถุ]..... ๒๔
- [มฎฐกถณทลิวตถุทำให้ล้อมใส่ในพระพุทธเจ้า]..... ๒๕

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๕
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๕
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๕
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๕
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๖
[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร].....	๒๗
[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๘
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๘
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๙
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๓๐
[แก้อรธ].....	๓๐
๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.....	๓๓
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๓
[พระติสสเถระเรื่องแด่พระศาสดา].....	๓๓
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๔
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๔
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๕
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๕
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชา].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๔. กาลียกฺขินิยา อุปฺปตฺติวตฺถุ.....	๓๘
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๘
[เมียหลวงปรุ่งยาทำลายครรภ์เมียน้อย].....	๓๘
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๙
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย].....	๔๑
[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลาภภัตฺร].....	๔๒
๕. โภสมพิทวตฺถุ.....	๔๔
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย].....	๔๔
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๕
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๕
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๖
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๖
[ช่างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา].....	๔๖
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๘

[พญาช้างสังเกตดูวัตรพระอนันท์].....	๔๘
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๙
[ช่างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๕๐
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๕๐
[แก้อรธ].....	๕๑
๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.....	๕๓
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๕๓
[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช].....	๕๓
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๕๔
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๕๔
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๕
[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา].....	๕๕
[พระมหากาลบรรลุปุระอรหัต].....	๕๕
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๖
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๗
[แก้อรธ].....	๕๗
[พระมหากาลหาหนิภรรยา].....	๕๙
๗. เทวทตฺตวตฺถุ.....	๖๐
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๖๐
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับประทาน].....	๖๐
[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร].....	๖๐
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๖๑
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๖๑
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๖๑
[ของดีย่อมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่].....	๖๓
[แก้อรธ].....	๖๓
๘. สญชยวตฺถุ.....	๖๕
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๖๕
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๖๖
[ทรงบรรลุปุระพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๖๖
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๗
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๗
[สองสหายทำกติกถา].....	๖๙
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๗๐
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๗๐

[สองสหายชวนสมุชชัยไปเฝ้าพระศาสดา].....๗๑	
[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์].....๗๒	
[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา].....๗๒	
[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ].....๗๓	
[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียศกุลบุตรเป็นต้น].....๗๔	
[บุรพกรรมของภัททาคีรี ๓๐ คน].....๗๕	
[บุรพกรรมของขุณฺโณ ๓ พี่น้อง].....๗๕	
[กินอาหารที่เขากุทีภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต].....๗๖	
[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรูป ๓ พระองค์].....๗๗	
[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน].....๗๗	
[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒].....๗๘	
[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแด่พระศาสดา].....๘๓	
[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน].....๘๔	
[แก้อรธ].....๘๔	
๙. นนทตเถรวตฺถุ.....๘๕	
[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์].....๘๕	
[นันทพุทธรอนูชา ออกบวช].....๘๕	
[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา].....๘๖	
[ราหุลกุมารบรรพชา].....๘๗	
[พระนันทะอยากสึก].....๘๗	
[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ].....๘๘	
[พระนันทะสำเร็จรหัตตผล].....๘๘	
[พระนันทะถูกฟ້อง].....๘๙	
[แก้อรธ].....๘๙	
[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม].....๙๐	
[บุรพกรรมของพระนันทะ].....๙๐	
๑๐. จุนทสุกริวตฺถุ.....๙๓	
[นายจุนทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย].....๙๓	
[อเวจีนรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา].....๙๓	
[นายจุนทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น].....๙๔	
[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ].....๙๔	
[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาม้าสุกรทำการมงคล].....๙๔	
[แก้อรธ].....๙๕	
๑๑. ธมมิกอุปาสกวตฺถุ.....๙๖	
[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย].....๙๖	
[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม].....๙๖	

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก].....๙๖	
[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด].....๙๗	
[แก้อรธ].....๙๘	
๑๒. เทวตตตวตฺถุ.....๑๐๐	
[เจ้าศากย ๖ พระองค์ทรงผนวช].....๑๐๐	
[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการทำงาน].....๑๐๑	
[เจ้าศากยทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภัตตร].....๑๐๑	
[อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยทั้ง ๖].....๑๐๒	
[ศากยทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ].....๑๐๓	
[พระเทวทตแสดงฤทธิ์แก่อชาตศัตรูราชกุมาร].....๑๐๓	
[พระเทวทตพยายามฆ่าพระพุทธรูป].....๑๐๓	
[กรรมชั่วของพระเทวทต ปรากฏแก่มหาชน].....๑๐๔	
[พระเทวทตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ].....๑๐๔	
[พระเทวทตทำลายสงฆ์].....๑๐๕	
[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้].....๑๐๕	
[บุรพกรรมของพระเทวทต].....๑๐๖	
[พระเทวทตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๗	
[พระเทวทตถูกธรณีสูบ].....๑๐๘	
[พระเทวทตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยหลาวเหล็ก].....๑๐๘	
[เมื่อก่อนพระเทวทตก็ประพฤติดีในพระศาสดา].....๑๐๙	
[ผู้ทำบาปยอมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒].....๑๑๐	
[แก้อรธ].....๑๑๐	
๑๓. สุมณาเทวีวตฺถุ.....๑๑๑	
[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน].....๑๑๑	
[นางสุมณาป่วยเรียกบิดาน้องชาย].....๑๑๑	
[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา].....๑๑๒	
[คนทำบุญย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้ง ๒].....๑๑๓	
[แก้อรธ].....๑๑๓	
๑๔. เทวสหายภิกษุวตฺถุ.....๑๑๔	
[สองสหายออกบวช].....๑๑๔	
[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน].....๑๑๔	
[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒].....๑๑๕	
[พระวิปัสสภเถระได้รับสาธุการ].....๑๑๕	
[พูดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์].....๑๑๕	
[แก้อรธ].....๑๑๖	

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนุทธ	โลกะ โลกนตทสสิณา
เยน สหุทธมปชโชโต	ชลิโต ชลิติทธินา
ตสส ปาทะ นมสสิตวา	สมพุทตสส สิริมโต
สหุทธมณจสส ปุเชตวา	กตวา สงฆสส จณชลิ,
“ตํ ตํ การณมาคมม	ธมมารมเมสุ โกวิโท
สมปนฺนสหุทธมปโท	สตถา ธมมปํ สุกํ
เทเสสิ กรุณาเวค	สมุสสาหิตมานโส
ยํ เว เทวมนุสสานํ	ปีติปาโมชชวตฺตมนํ
ปรมฺปรากตา ตสส	นิปุณา อตถวณฺณนา,
ยา ตามพปณฺณิทีปฺมहि	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสสานํ	สตตฺตानํ หิตสมฺปทํ,
อปฺเปว นาม สาธเยย	สพฺพโลกสฺส सा हितं
อิติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารिणा
กุมารกสฺสเปนาหิ	เถเรน ธิรเจตसा
สหุทธมภูตฺติกาเมन	สกกจจํ อภियाजित्,
ตํ ภาสํ อตีวิตถาริ	คตถจจ वज्जगुग्मं
ปหายาโรปยิตวาน	ตन्ती ภาสं मनोरम्,
คากานํ พุญฺชนปทํ	ยं ตत्तถ न विगावित्
เกวสนत् วิภาเวตวา	เสสนत्मेव อत्तโต
ภาสนत्เรน ภาสิสฺส	อวทหนโต विगाविन्
มนโส ปีติปาโมชช	อत्तถมฺมุपनिสฺสितन्दि.

๑. ยมกวคฺควณฺณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ.

“มโนปุพพวงคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุฐฐเณน ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุคฺขมเนวติ จกัแก้ว วหโต ปทํ -อิตติ.

อัย ฌมมเทสนา กตถ ภาสติตา -อิตติ.

“สาวตถิยํ.

“กํ อารพภ -อิตติ.

“จกขุपालตเถรํ.

[กุกุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิยํ กิร มหาสุวณฺโณ นาม กุกุมพีโก อโหสิ อชฺโฒ มหทฺธโน มหาโกโค อปุตตโก.

โส เอกทิวสํ นหันทิตถํ คนฺตวา นหตฺวา อากจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค สมปนฺนสาขํ เอกํ วนฺปตี ทิสฺวา

“อัย มหเสกฺขาย เทวตฺาย ปรีคฺคหิตฺโต ภวิสฺสติ -อิตติ

ตสฺส เภฏฐาภาคํ โสธาเปตฺวา ปาการปรีกฺเขปํ การฺยาเปตฺวา วาลุกํ โอกิราเปตฺวา ธชฺปตํ อุตฺสาเปตฺวา วนฺปตี อลงฺกิริตฺวา

“ปุตตํ วา ชีตฺรํ วา ลภิตฺวา ตุมหากํ มหาสกฺการํ กิริสฺสามิ -อิตติ ปตถนํ กตฺวา ปกฺกามิ.

[กุกุมพีได้บุตรสองคน]

อถสฺส ภริยาย กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปติภฺฐาสฺสิ.

โส ตสฺสา คพฺภปรีหารํ อทาสฺสิ.

สา ทสฺมาสจฺจเยน ปุตตํ วิชายี.

เสฏฺฐี อตฺตนา ปาลิตํ วนฺปตี นิสฺสาย ลทฺตตฺตา ตสฺส “ปาโล -อิตติ นามํ อกาสฺสิ.

อปรภาเค อญฺญํ ปุตตํ ลภิ.

ตสฺส “จุลฺลปาโล -อิตติ นามํ กตฺวา อิตฺรสฺส มหาปาโล -อิตติ นามํ กิริ.

เต วยฺยปตฺเต ฆรพฺนฺธเนน พนฺธิสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกฺสุ.

สพฺพํ โภคํ ทฺวินฺนํเยว วิวเรสุ.

[พระศาสนาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมิ สมเย สตถา ปวตติตปวธมมจกโก อนุப்புเพน คนตวา

อนาถปิณฑิกมหาเสฏฐินา จตูปถยุญาสโกฏฐินิ วิสสชเชตวา การิตเต เขตวณมหาวิหารเ วิหระติ
มหาชนิ สคคคคเค จ โมกขมคคเค จ ปติฏฐาปยมาโน.

ตถาคโต หิ

“มาติปกชโต อสีติยา ปติปกชโต อสีติยา -อิตติ เทวอสีติญาติกุลสเสสเสหิ การิตเต นิโครธมหาวิหารเ เอกเมว วสสาवासิ วสิ

อนาถปิณฑิกเณ การิตเต เขตวณมหาวิหารเ เอกุณวิสติ

วิสาขาย สตตวิสติโกฏฐินปริจจาเคน การิตเต ฟูพพาราเม ฉ วสสาวาเส -อิตติ

ทวิณนิ กุลานิ คูนมหนตติ ปฏิจจ สาวตถิ นิสสาย ปญจวิสติ วสสาวาเส วสิ.

[ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิกโกปิ วิสาขาปิ มหาอุปาสิกา นิพพธั ทิวสสส เทว วาเร ตถาคตสส อุပ္ภูฏานิ คจจณติ.

คจจณตา จ “ทหระสามเณรา โน หตเถ โอลเเกสสนติ -อิตติ ตจจหตถา น คตப்புพา

ปุเรภตติ คจจณตา ขาพนิยาทีนิ คาหาเปตวา คจจณติ

ปจจภตติ ปญจ เภสชชานิ อฏฐ จ ปานานิ.

นิเวสเนสุ ปน เตสสิ ทวิณนิ ทวิณนิ ภิกขุสหสสานิ นิจจํ ปญญตตนาเวาสนานิ โหนติ.

อนนปานภสชเชสุ โย ยํ อิจจติ ตสส ตํ ยถิจจิตเมว สมปชชติ.

[เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิกเณ เอกเมว ทิวส สตถาร^๑ ปญโท^๒ น ปุจจิตப்புโพ.

โส กิร “ตถาคโต พุทฺธสุขุมาลอ ชตติยสุขุมาลอ ‘พหุปการเ เม คหปตีติ มยหํ ฐมมํ เทเสนโต กิลเมย -อิตติ

สตถริ อธิมตตสิเนเหเน ปญหํ น ปุจจติ.

สตถา ปน ตสมิ นิสินนมตเตเยว “อัย เสฏฐิ มํ อรกชิตพพภูฏาเน รกชติ

อหํ หิ กปปสตสหสสาธิกานิ จตตาริ อสงเขยยานิ อลงกตப்புฎิยตติ อตตโน สีสํ ฉินทิตวา อกชিনি อุปปาฏเฐตวา

พพมัสสิ อุกพตเตตวา ปาณสมิ ปุตตทวาริ ปริจจชิตวา ปารมิโย ปุเรนโต ปเรสิ ฐมมเทสนตถเมว ปุเรสิ

เอส มํ อรกชิตพพภูฏาเน รกชติ -อิตติ เอกํ ฐมมเทสนํ กเถสิเยว.

[ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวตถิยํ สตต มนุสสโกฏฐิโย วสนติ.

๑ สตถา -อิตติ.

๒ ปญหํ -อิตติ.

เตสุ สตถุ ฐมมกถิ สุตวา ปญจโกฏิมิตตา มนุสสา อริยสาวกา ซาตา, เทวโกฏิมิตตา ปุถุชชนา.

เตสุ อริยสาวกานิ เทเวเยว กิจจานิ อเหตุสิ

ปุเรภตตี ทานิ เทนตี

ปจฉภตตี คนุชมาลาทิตถถา วตถเสชชชปานกาที คาหาเปตวา ฐมมสสวณตถาย คจฉนตี.

[มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อถกทิวสั มหาปาโล อริยสาวเก คนุชมาลาทิตถเถ วิหาริ คจฉนเต ทิสวา “อัย มหาชโน กุที คจฉตี -อิตี ปุจฉิตวา
“ฐมมสสวณาย -อิตี สุตวา “อหิปี คมิสสามิ -อิตี คนุตวา สตถาริ วณทิตวา ปริสปริยณเต นิสีทิ.

พุทธา จ นาม ฐมมึ เทเสนตา สรณสีลปพพชชาทีนึ อุปนิสสยั โอลเกตวา อชฉมาสยวเสน ฐมมึ เทเสนตี.

[อนุปุพพิถา ๕]

ตสมา ตัทิวสั สตถา ตสส อุปนิสสยั โอลเกตวา ฐมมึ เทเสนโต อนุปุพพิถั กเถสิ.

เสยถึที ทานกถิ สีลกถิ สคคกถิ กามานิ อาทีนวิ โอลการิ สงกิลเสสิ เนกขมเม อานิสัสิ ปกาเสสิ.

[มหาปาละขอบวช]

ตี สุตวา มหาปาโล กุฎุมพีโก จินเตสิ

“ปรัลัถิ คจฉนตี ปุตตีตีโร วา โภคา วา นานุคจฉนตี, สริวัปี อตตนา สทธี น คจฉตี, กิ เม ชรราวาเสน, ปพพชิสสามิ -อิตี.

โส เทสนาปริโยसानเ สตถาริ อุปสงกมิตวา ปพพชชั ยาจิ.

อล นั สตถา “นตถิ เต โภจิ อาปุจฉิตพพยุตโตโก ญาตี -อิตี อาห.

“กนิฐฐฐาตา เม อตถิ ฆนเต -อิตี.

“เตนหิ ตั อาปุจฉาหิ -อิตี.

[มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธู -อิตี สมปฏิจฉิตวา สตถาริ วณทิตวา เคหิ คนุตวา กนิฐฐฐั ปกโกสาเปตวา

“ตาท ยั อิมสมึ กุเล สวิณญานกาวิณญานกั ธนั กิลจิ อตถิ, สพพนตี ตว ภาโร ปฏิปชชาหิ นั -อิตี.

“ตุมเห ปน สามิ -อิตี.

“อหิ สตถุ สนตีเก ปพพชิสสามิ -อิตี.

“กิ กเถสิ ภาติก, ตวั เม มาตริ มตาย มาตา วิย ปิตริ มเต ปิตา วิย ลทโร,

เคเห โว มหาวิภโว, สกกา เคหิ อชฉมาวสนเตเทเว ปุณญานิ กาคุ, มา เอวมกถถ -อิตี.

“ตาด มยา สตถุ ฐมมเทสนา สุตา, สตถารา หิ สณหสุขุมิ ติลกขณิ อโรเปตวา อาทิมชมปริโยสานกถยานธมโม เทสิโต.
น สกกา โส อคารมชเม ปุเรตุ, ปพพชิสสามิ ตาด -อิติ.

“ภาติก ตรุณาปัจ ตาว, มหุลลกาเล ปพพชิสสถ -อิติ.

“ตาด มหุลลกสส หิ อตตโน หตถปาทาปี อนสสวา โหนติ, น วเส วตตนติ,
กิมงคฺ ปน ญูตกา, สวาทฺ ทว วจัน น กโรมิ, สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

“ชราชชชริตา โหนติ	หตถปาทา อนสสวา
ยสส โส วิหตตถาโม	กถิ ธมมํ จริสสติ

“ปพพชิสสามเววาทิ ตาด -อิติ.

[มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตถุ สนติกํ คนตวา ปพพชชฺ ยาจิตวา ลทธปพพชูปสมบโท
อาจารย์ขุขมายานิ สนติเก ปณจ วสธานี วสิตวา วุตถวสโส ปวาเรตวา สตถาริ อุปสงกมิตวา วนทิตวา ปุจฉิ
“ภนเต อิมสมิ สาสเน กติ ฐรานิ -อิติ.

[จรุระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คนถฐุริ วิปสสนาฐุริ -อิติ เทเวเยว ฐรานิ ภิกขุ -อิติ.

“กตมํ ปน ภนเต คนถฐุริ, กตมํ วิปสสนาฐุริ -อิติ.

“อตตโน ปณญานูรูเปเน เอกํ วา เทเว วา นิกายे สกถํ วา ปน เตปิฏกํ พุทธวจนํ อุกคณทิตวา ตสส ธารณํ กถนํ วาจนํ -อิติ
อิทํ คนถฐุริ นาม.

สลลหุกวตติโน ปน ปนตเสนาสนาภิตสส อตตภาเว ขยวยํ ปญฐูเปตวา สาทจกกริยาวเสน วิปสสนํ วชฺเชตวา อรหตตคคหณํ
-อิติ อิทํ^๑ วิปสสนาฐุริ นาม -อิติ.

“ภนเต อหํ มหุลลกาเล ปพพชิตอ คนถฐุริ ปุเรตุ น สกชิสสามิ, วิปสสนาฐุริ ปน ปุเรสสามิ, กम्मญ्ञานํ เม กเถถ -อิติ.

[พระมหาปาละเดินทางไปบ้านปลายแดน]

อถสส สตถา ยาว อรหตตา กम्मญ्ञานํ กเถสิ.

โส สตถาริ วนทิตวา อตตนา สหคามิโน ภิกขุ ปริเยสนโต สญฺฐิ ภิกขุ ลภิตวา เตหิ สหธิ นิภขมิตวา วิสโยชนสตมคคํ คนตวา
เอกํ มหนตํ ปจจนตคามํ ปตวา ตตถ สปริวารो ปิณฑาย ปาวิสสิ.

[ชาวบ้านเลื่อมใส อารารณาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสสา วตตสมปนเน ภิกขุ ทิสวา ปสนนจิตตา อาสนานิ ปญญาเปตวา นิสีทาเปตวา ปณีเตนาหาเรน ปริวิสิตวา

“ภนเต กุหิ อยยา คจฉนติ -อิตติ ปุจฉิตวา “ยถาผาสุกุณฺธานํ อุปาสก -อิตติ วุตเต,

ปญชิตมนุสสา “วสสวาสา สေနาสนํ ปริเยสนติ ภทนต์ตา -อิตติ ญตวา

“ภนเต สเจ อยยา อิมํ เตมาสํ อิช วเสยฺยํ, มยํ สรณฺสุ ปติญฺญาเย สीलานิ คณฺเหยยาม -อิตติ อาหํสุ.

เตปิ “มยํ อิมานิ กุลาณิ นิสสาย ภวานิสสรณํ กริสสาม -อิตติ อธิวาเสสุ.

มนุสสา เตสํ ปญฺญญํ คเหตุวา วิหารํ ปญฺชคคิตวา รตติญฺฐานทิวาญฺฐานานิ สมปาเหตุวา อหํสุ.

เต นิพฺพุตํ ตเมว คามํ ปิณฺฑาย ปริสนฺติ.

อล เน เอโก เวชฺโซ อุปสงกมิตวา

“ภนเต พหุณฺนํ วสนญฺฐานเ อผาสุกํปี นาม โหติ. ตสมิ อุปปนฺเน, มยํ กเถยฺยถ, เกสชฺชํ กริสสามิ -อิตติ ปวาเรสิ.

[พระมหาปาละถือนัลลขิกรุดงค์]

เถโร วสสุปนาเยกาทิวเส เต ภิกขุ อามนฺเตตวา ปุจฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตฺตี อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสถ -อิตติ.

“จตุหิ ภนเต -อิตติ.

“กิ ปเนตํ อาวุโส ปญฺญูปิ. นนุ อุปปมตเตหิ ภวิตพฺพํ. มยํ หิ ธรรมานสฺส พุทฺธสฺส สนฺติกา กมฺมญฺฐานํ คเหตุวา อาคตา.

พุทฺธา จ นาม น สกกา สเรณฺ อาราเธตฺ. กลยาณชฺฌาสเยน เหตุ อาราเธตพฺพา.

ปมตตสฺส จ นาม จตฺตารโ อปายา สกเคหสทิสสา. อุปปมตตา โทถาวุโส -อิตติ.

“ตุมเห ปน ภนเต -อิตติ.

“อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสามิ. ปญฺญี น ปสาเรสสามิ อาวุโส -อิตติ.

“สาธุ ภนเต. อุปปมตตา โทถ -อิตติ.

[จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสฺส นิตฺทํ อนนฺกมฺนตสฺส, ปญฺมมาเส อติกฺกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ.

ฉิทฺทชฺฌโถ อุกฺกธาราว วิย อุกฺขีหิ ธาราว ปคฺขรณฺติ.

โส สพฺพรตฺตี สมณธมฺมํ กตฺวา อรฺุณฺคฺคฺมเน คพฺภํ ปริวิสิตวา นิสีหิ.

ภิกขุ ภิกฺขาจารเวลาย เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตวา “ภิกฺขาจารเวลา ภนเต -อิตติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คณฺหถ ปตฺตจิวริ -อิตติ อตฺตโน ปตฺตจิวริ คาทาเปตวา นิกฺขมิ.

ภิกขุ ตสฺส อุกฺขี ปคฺขรณฺเต ทิสวา “กิเมตํ ภนเต -อิตติ ปุจฉิสฺสุ.

“อกุชี เม อาวุโส วาตา วิชฌนติ -อิติ.

“นनु ฆนเต เวชเชนมห ปวาริตา, ตสฺส กถยายาม -อิติ.

“สาธาวุโส -อิติ.

[หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชชสฺส กถยีสฺ.

โส เตลํ ปจิตฺวา เปเสสิ.

เถโร นาสาย เตลํ อาสิณฺจนฺโต นิสินฺนโกว อาสิณฺจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวิสิ.

เวชฺชเ ทิสฺวา อาห “ฆนเต อยฺยสฺส กิร อุกุชี วาโต วิชฌนติ -อิติ.

“อาม อุปาสก -อิติ.

“ฆนเต มยา เตลํ ปจิตฺวา เปสิตํ, นาสาย โว อาสิตฺตํ -อิติ.

“อาม อุปาสก -อิติ.

“อิทานิ กิทิสํ -อิติ.

“รฺชเตว อุปาสก -อิติ.

[พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชฺชเ “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลํ เตลํ ปหิตํ, กิณฺนุ โข โรโค น วุปสนฺโต -อิติ จินฺเตตฺวา

“ฆนเต นิสิติตฺวา โว อาสิตฺตํ นิปชฺชิตฺวา -อิติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ, ปุนปฺปุนํ ปุจฺฉิยมาโนปิ น กเถสิ.

โส “วิหารํ คนฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกสฺสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา “เตนทึ ฆนเต คจฺฉถ -อิติ เถรํ วิสฺสชฺเชตฺวา

วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺลเกนฺโต จงฺกมนฺนีสิตฺนฺฐานเมว ทิสฺวา สยนฺนฺฐานํ อทิสฺวา

“ฆนเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตฺตํ นิปปฺนเนทึ -อิติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถนฺทึ อโหสิ.

“มา ฆนเต เอวมกตถ, สมณฺธมฺโม นาม, สรีเร ยาเปนฺเต, สกฺกา กาทุํ, นิปชฺชิตฺวา อาสิณฺจถ -อิติ ปุนปฺปุนํ ยาจิ.

[พระมหาปาละปรึกษาภริชกาย]

“คจฺฉาวุโส, มนฺเตตฺวา ชานิสฺสามิ -อิติ.

เถรสฺส จ ตตฺถ เนว ญฺาตี น สาลโหิตา^๑ อตฺถิ, เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนโต “เวเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต, ก็ อุกฺขี โอลเกสฺสสิ อุทาทุ พุทฺธสาสนํ,
อนมตคคฺสมิ^๒ หิ สํสารวฏฺเฏ ตว อุกฺขิกาณสฺส คณนา นตฺถิ,
อนเภานิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺธานิ อตีตานิ, เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน,
อิทานิ ‘อิมิ อนฺโตนวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสสามิตี เต มาณสํ พุทฺธํ,
ตสฺมา จกฺขุณี เต นสฺสนตฺถ วา ภิชฺชนตฺถ วา, พุทฺธสาสนเมว ธาเรหิ, มา จกฺขุณี -อิตฺติ ภูตกาเย โอลนโต อีมา คาธา อภาสิ

“จกฺขุณี หายนตฺถ^๓ มมายิตานิ
โสตานิ หายนตฺถ, ตเถว เทโห,
สพฺพมปิทํ หายตฺถ เทหนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณี ชีรนตฺถ^๔ มมายิตานิ
โสตานิ ชีรนตฺถ, ตเถว กาโย
สพฺพมปิทํ ชีรตฺถ กายนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณี ภิชฺชนตฺถ^๕ มมายิตานิ
โสตานิ ภิชฺชนตฺถ, ตเถว รูปิ
สพฺพมปิทํ ภิชฺชนตฺถ^๕ รูปนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ -อิตฺติ.

[หมอเล็กัรชกาพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาธาหิ อตตโน โอลวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ.

เวชฺโช ทิสฺวา “ก็ ภาเน นตฺถกมมํ กตํ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสก -อิตฺติ.

“ก็ทิสํ ภาเน -อิตฺติ.

“รฺชเตว อุปาสก -อิตฺติ.

“นีสิตฺวา โว ภาเน กตํ นิปฺชชิตฺวา -อิตฺติ.

๑ ญฺาติสาลโหิตาตีปิ ปาโร.

๒ สี. หายนตี.

๓ สี. ชีรนตี.

๔ สี. ภิชฺชนตี.

๕ สี. ภิชฺชนตี.

เถโร ตุนที อโหสิ ปุณปุณฺ ฺ ปุจฉิตฺปิ น กิณฺจ กเถสิ.

อด น เวชฺโซ “ภนฺเต ตุมฺเห สปฺปายํ น กโรถ, อชฺช ปุณฺณาย ‘อสุเกน เม เตลฺ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ,
อหฺปิ ‘มยา โว เตลฺ ปกฺกนฺติ น วุขามิ -อติ อาห.

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺเชน ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตวา “เวชฺเชนาปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปลํ มา วิสฺสชฺชิ สมณ -อติ
อิมาย คาถาย อตฺตานํ โอวทิตฺวา สมณธมฺมํ อกาสิ.

“ปฏิกฺขิตฺโต ติกิณฺจาย เวชฺเชนาสิ วิวชฺชิตฺโต
นียโต มจฺจุราชฺส ก็ ปาลิต ปมชฺชสิ -อติ

อดสฺส มชฺฉิมยามเอ อติกฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺริมํ อกฺขิณี เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ.

โส สุกฺขวิปสฺสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺติ.

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตวา “ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเต -อติ อาหฺสุ.

“กาโล อาวุโส -อติ.

“อาม ภนฺเต -อติ.

“เตนฺหิ คจฺฉถ -อติ.

“ตุมฺเห ปน ภนฺเต -อติ.

“อกฺขิณี เม อาวุโส ปรีหีนานิ -อติ.

เต ตสฺส อกฺขิณี โอลเกตฺวา อสฺสุปุณฺณเนตฺตา หุตฺวา

“ภนฺเต มา จินฺตยิตถ, มยฺ โว ปฏฺิขคฺคิสฺสาม -อติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพยฺตฺตํ กตฺตปฏฺิวตฺตํ กตฺวา คามํ ปวิสิสฺสุ.

มนุสฺสา เถรํ อทิสฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ อโย กุหิ -อติ ปุจฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ยาคุํ เปเสตฺวา สยํ ปิณฺหปาตํ อาทาย คนฺตวา
เถรํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺมุเล ปวณฺณมานา โรทิตฺวา “มยฺ ภนฺเต ปฏฺิขคฺคิสฺสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถ -อติ สมสฺสาเสตฺวา ปกฺกมฺิสฺสุ.

ตโต ปุณฺณาย นิพฺพธํ ยาคฺคฺกตฺตํ วิหารเมว เปเสนฺติ.

เถโรปิ อิตเร สณฺณิกฺกขุ นินฺนตฺรํ โอวทิตฺติ.

เต ตสฺสโสภาเท รุทฺตา, อุปกฺกณฺุชฺช ปวารณาย, สพฺเพว สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปาปุณฺิสฺสุ.

[พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฎฐุกามา หุตวา เถริ อาริสฺสุ “ภนเต สตถาริ ทฎฐุกามมเห -อิติ.

เถโร เตสํ วจันํ สุตวา จินเตสิ “อหํ ทุพฺพโล, อนตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฎฺฐวี อตถิ,
มยิ เอเตหิ สทฺธิ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสนติ, ภิกฺขุปี ลภิตุํ น สกฺขิสฺสนติ, อิมเ ปุเรตรเมว เปเสสฺสามิ -อิติ.

อถ เน อาห “อารุโส ตุมฺเห ปุโรโต คจฺฉน -อิติ.

“ตุมฺเห ปน ภนเต -อิติ.

“อหํ ทุพฺพโล, อนตรามคฺเค จ อมนุสฺสปริคฺคหิตา อฎฺฐวี อตถิ,
มยิ ตุมฺहेหิ สทฺธิ คจฺฉนฺเต, สพฺเพ กิลมิสฺสน, ตุมฺเห ปุโรโต คจฺฉน -อิติ.

“มา ภนเต เอวํ กริตถ, มยํ ตุมฺहेหิ สทฺธิเยว คมิสฺสาม -อิติ.

“มา โว อารุโส เอวํ รุจฺจิตถ, เอวํ สนฺเต, มยํ อฆาสุกํ ภวิสฺสติ,
มยํ กนิฎฺฐุ ตุมฺเห ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสติ, อถสฺส มม จกฺขุนํ ปริหีนฺถาวํ อารโจะยฺยาถ, โส มยํ สนฺตํ กณฺจิทฺเวว ปหิณฺสฺสติ,
เตน สทฺธิ อากจฺฉิสฺสามิ, ตุมฺเห มม วจเนน ทสฺพลญจ อสฺสิตฺมหาเถเร จ วนฺทถ -อิติ เต อุกฺกเยเชสิ.

[พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถริ ขมาเปตฺวา อนฺโตคามํ ปวิสฺสิสุ.

มฺนุสฺสา เต นิสฺสีทาเปตฺวา ภิกฺขุ ทตฺวา “กึ ภนเต ออยฺยานํ คมนนากาโร ปญฺญาติ -อิติ.

“อาม อฺปาสกา สตถาริ ทฎฐุกามมเห -อิติ.

เต ปฺนปฺปุนํ ยาจิตฺวา เตสํ คมนนทเมว ญุตฺวา อนฺคนตฺวา ปริเทวิตฺวา นินฺตฺตีสฺสุ.

เตปิ อนฺปฺพุพฺเพน เซตวนํ คนตฺวา สตถารญจ มหาเถเร จ เถรสฺส วจเนน วนฺทิตฺวา
ปฺนทิวเส, ยตถ เถรสฺส กนิฎฺฐุ วสติ, ตํ วิถิ ปิณฺทาย ปวิสฺสิสุ.

กฺุณฺมพิโก เต สยฺขานิตฺวา นิสฺสีทาเปตฺวา กตปฏฺฐิสฺสนถาโร “ภาติกตเถโร เม กุหิ -อิติ ปุจฺฉิ.

อถสฺส เต ตํ ปวตฺตึ อารโจะสุ.

โส เตสํ ปาทุมฺเล ปวณฺณนฺโต โรทิตฺวา ปุจฺฉิ “อิทานิ ภนเต กึ กาทพฺพิ -อิติ.

[ส่งสามเถรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อีโต กสฺสจฺจ คมนํ ปจฺจาสิสฺสติ, คตกาเล เตน สทฺธิ อากมิสฺสติ -อิติ.

“ออยํ เม ภนเต ภาคิเนยฺโย ปาลีโต นาม, เอตํ เปเสถ -อิติ.

ขอ. บาลี ภ.๑ หน้า ๑๕ • ๑. จกขุपालตเถรวตถ. • [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เอวี เปเสตุน สกกา, มคเค ปรีปนโถ อตถิ, ปพพาเซตวา เปเสตุน วุฏฐิติ -อิติ.

“เอวี กตวา เปเสถ ฆนเต -อิติ.

อถ นํ ปพพาเซตวา อชตมมาสมตตํ จีวรคคหณานินิ สิกขาเปตวา มคคํ อาจิกขิตวา ปหิณีสฺ.

โส อนุพุพเพน ตํ คามํ ปตฺวา คามทฺวาเร เอกํ มหลลกํ ทิสฺวา “อิมํ คามํ นิสฺสาย โกจิ อารณฺญโก วิหาโร อตถิ -อิติ ปุจฺฉิ.

“อตถิ ฆนเต -อิติ.

“โก ตตถ วสติ -อิติ.

“पालิตตเถโร นาม ฆนเต -อิติ.

“มคคํ เม อาจิกขถ -อิติ.

“โกสิ ตวํ ฆนเต -อิติ.

“เถรสฺส ภาคิเนยฺโยมฺหิ -อิติ.

[สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นํ คเหตฺวา วิหารํ เนสิ.

โส เถโร วนทิตฺวา อชตมมาสมตตํ วตตปฏิวตตํ กตฺวา เถโร สมมา ปฏฺิซคฺคิตฺวา

“ฆนเต มาตุลกุฏุมพฺโก เม ตุมหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสฺติ, เอถ คจฺฉาม -อิติ อาห.

“เตนฺหิ เม ยฺภูสิโกฏฺฐิ คณฺหาหิ -อิติ.

โส ยฺภูสิโกฏฺฐิ คเหตฺวา เถเรน สทฺธิ อนุโตคามํ ปาวิสฺ.

มนุสฺสา เถโร นิสฺทาเปตฺวา “กิ ฆนเต คมนากาโร โว ปญฺญาติ -อิติ ปุจฺฉิสฺ.

“อาม อุปาสกา คนฺตฺวา สตถารํ วนทิสฺสามิ -อิติ.

เต นานปฺกาเรน ยาจิตฺวา อลฆนฺตา เถโร อุยฺโยเซนฺตา อุพฺทมปถํ คนฺตฺวา โรทิตฺวา นิวตฺตีสฺ.

[สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียดหญิง]

สามเณโร เถโร ยฺภูสิโกฏฺฐิยา อาทาย คจฺฉนฺโต

อนฺตรามคเค อฏฺวิยํ สงกฺกฐนฺครํ นาม เถเรน อุปนิสฺสาย วุตถปฺพคามํ สมปาปุณฺนิ.

โส ตโต นิภฺมิตฺวา อรณฺญเ คายิตฺวา ทารุณิ อุทฺธรรนฺติยา เอกิสฺสา อิตฺถิยา คีตฺสทฺทํ สุตฺวา สเร นิमितฺตํ คณฺหิ.

อิตฺถิสฺทโท วิย หิ อญฺญเ สทฺโท ปุริสํ สกฺลสรฺริํ ฝริตฺวา ฐาตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ.

เตนาค ภาควา “นาคิ ภาควา อณฺญิ เอกสททมิปี สมณุปสสามิ,
โย” เอรุ ปุริสสส จิตตํ ปริยาทาย ติฏฐติ, ยถยิทํ ภาควา อิตถีสทโท -อิตติ.

สามเณโร ตตถ นิมิตตํ คเหตุวา ยญฺฐิโกฏฺฐิ วิสสชเชตฺวา “ติฏฐถ ตาว ภาเน, กิจจํ เม อตถิ -อิตติ ตสสา สนฺติกํ คโต.

สา ตํ ทิสวา ตุนฺทึ อโหสิ.

โส ตาย สทฺธิ สี่ลวิปตตี ปาปฺณิ.

เถโร จินฺตสิ “อิทาเนเวโก คิตสทโท สฺยิตถ, โส จ โข อิตถิยา, สามเณโรปี จิรายติ, โส สี่ลวิปตตี ปตฺโต ภาวิสสติ -อิตติ.

โสปี อตตโน กิจจํ นิฏฐาเปตฺวา อาคนฺตฺวา “คจฺฉาม ภาเน -อิตติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจฺฉิ “ปาโป ชาโตสิ สามเณร -อิตติ.

โส ตุนฺทึ ทฺตฺวา ปุนปฺปุนํ ปุณฺณฺสปี น กิลยจิ กเถสิ.

[พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิสเนน ปาเปเน มม ยญฺฐิโกฏฺฐิคคฺคหณกิจจํ นตถิ -อิตติ.

โส สํเวคปตฺโต กาสายานิ อปนฺตฺวา คิทินิยาเมเนน ปริทิตฺวา “ภาเน อหํ ปุพฺเพ สามเณโร, อิทานิ ปนฺมทึ คิทึ ชาโต
ปพฺพชนฺโตปีจาทํ น สทฺธาย ปพฺพชิตฺ, มคฺคปริปนฺถภาเยเนน ปพฺพชิตฺ, เอถ คจฺฉาม -อิตติ อาห.

“อาวุโส คิทิปาโปปี สมณปาโปปี ปาโปเยว, ตวํ สมณภาเว ฐตฺวาปี สี่ลมตตํ ปุเรตฺตํ นาสกฺขิ,
คิทึ ทฺตฺวา กิณฺนาม กลยาณํ กริสสสิ, ตาทิสเนน ปาเปเน มม ยญฺฐิโกฏฺฐิคคฺคหณกิจจํ นตถิ -อิตติ.

“ภาเน อมนุสฺสฺสปทฺทูโต มคฺโค, ตุมฺเห จ อนฺธา, ถลํ อีธ วสิสสถ -อิตติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตวํ มา เอรุ จินฺตยิ,

อิเธว เม นิปฺชชิตฺวา มรณตสฺสาปี อปราปรํ ปวณฺณฺนตสฺสาปี, ตยา สทฺธิ คมนํ นาม นตถิ -อิตติ วตฺวา อีมา คาทา อภาสิ

“หนฺทาทํ หตจกฺขุสฺมิ

กนฺตารทฺธานมาคโต

สยมาโน น คจฺฉามิ,

นตถิ พาเล สหายตา.

หนฺทาทํ หตจกฺขุสฺมิ

กนฺตารทฺธานมาคโต

มริสสามิ โน คมิสสามิ,

นตถิ พาเล สหายตา -อิตติ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สํเวคชาโต “ภาริยํ วต เม สาหสิกํ อนนฺจจฺฉวิกํ กम्मํ กตํ -อิตติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทฺนโต วณฺณนํ ปกฺขนฺทิตฺวา
ตถา ปกฺกนฺโตว อโหสิ.

[อาสนะท้าวสักกะรื้อน]

เถรสสาปิ สีสเตเชน สฎฐิโยชนายามิ ปณณาสโยชนวิตถติ ปณณรสโยชนพหลิ ชยสุมนปุพพวณณิ
นิสีทญญฐหนกาเลส โอนมนุนมนนปคติกิ สกุกสส เทวราชสส ปณชุกมพลสิลาสนิ อุณหาการิ ทสเสสิ.

สกโก “โก นุ โข มั ฐานา จาเวตุกาโม -อิติ โอลเณโต ทิพเพน จกขุนา เกร อททส.

เตนาหุ โปราณา

“สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ปาปครหิ อัย ปาโล	อาชีวิ ปริโสชยิ’,
สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ธมมครโก อัย ปาโล	นิสินโน สาสเน รโต’ -อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจาทิ เอวรุปสส ปาปครหิโน ธมมครุกสส อัยยสส สนติกั น คมิสสามิ, มุทธา เม สตตธา ผละย, คมิสสามิสส สนติกั -อิติ.

ตโต

สทสสเนตโต เทวินโท	เทวราชสิริโร
ตังเณน อาคนตวา	จกขุपालิ อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสทหิ อกาสิ.

อถ นั เถโร ปุจฉิ “โก เอโส -อิติ.

“อหิ ฆนเต อทธิโก -อิติ.

“กุหิ ยาสิ อุปาสก -อิติ.

“สาวตถิยั ฆนเต -อิติ.

“ยาหิ อาวุโส -อิติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุหิ คมิสสติ -อิติ.

“อหิปี ตตเถว คมิสสามิ -อิติ.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิติ.

“อหิ ทุพพโล, มยา สทธี คจฉนตสส ตว ปปญโจ ภาวิสสติ -อิติ.

“มยหิ อจจาอิกิ นคถิ, อหิปี อัยเยน สทธี คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาตถุส เอกิ ลภิสสามิ, เอกโตว คจฉาม ฆนเต -อิติ.

เถโร “เอโส สปุริโส ภาวิสสติ -อิติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญิกอฏฐิ คณห อุปาสก -อิติ อาห.

เต เถเร จงกมนเต เยภุยกเณน วิปชชีสุ.

อนตเววาสิกา เถรสส จงกมนนุฐานัน กาลสเสว น สมมชชีสุ.

อิติเร ภิกขุ “เถรสส วสนนุฐานัน ปสสิสสาม -อิติ อาคนตวา จงกมนเ ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมิ” จงกมติ -อิติ ปุจฉีสุ.

“อมุหากัง อุปชฌาโย ภนเต -อิติ.

เต อุชฌายีสุ “ปสสถ สมณสส กम्म,

สจกขุกาเล นิปชชิตวา นิททายนโต กิลจิ ออกตวา อิทานิ จกขุวิกัลกาเล ‘จงกมามีติ เอตตเก ปาณเ มาเรสิ,

‘อตถัง กริสสามีติ อนตถัง อกริ -อิติ.

อถ เต คนตวา ตถาคตสสุ อารโจะสุ “ภนเต จกขุपालตเถโร ‘จงกมามีติ พหู ปาณเ มาเรสิ -อิติ.

“กั ปน โส ตุมเหติ มาเรนโต ทิฏฐุ -อิติ.

“น ทิฏฐุ ภนเต -อิติ.

“ยเถว ตุมเห ตัง น ปสสถ, ตถา โสปี เต ปาณเ น ปสสติ, ชีณาสวานัน มรณเจตนา นาม นตถิ ภิกขเว -อิติ.

“ภนเต อรหตตสสุ อุปนิสเสย สติ, กสมมา อนโร ชาโต -อิติ.

“อตตนา กตกมมวเสน ภิกขเว -อิติ.

“กั ปน ภนเต เตน กตัง -อิติ.

[บุรพกรรมของพระเจ้ากษุपालเถระ]

เตนหิ ภิกขเว สุณาม

อตีเต พาราณสิยัม พาราณสีราเช รชชัม กาเรนเต, เอโก เวชโซ คามนิคเม จริตวา เวชชกम्मัม กโรนโต

เอกัม จกขุทพพลัม อิตถิ ทิสวา ปุจฉิ “กันเต อมาสุกัม -อิติ.

“อกชชีหิ น ปสสามิ -อิติ.

“เสชชุนเต กริสสามิ -อิติ.

“กโรหิ สามิ -อิติ.

“กั เม ทสสสิ -อิติ.

“สเจ เม อกชชีนิ ปากติกาณิ กาทุมุ สกชิสสสิ, อหนเต สหธิ ปุตตธีตาหิ ทาสี ภวิสสามิ -อิติ.

โส “สาธู -อิติ เสชชัม สิวหิ.

เอกภสชเชเนว อกขินี ปากติกาณี อหสิ.

สา จินเตสิ “อหิ เอตสส ‘สพุตตธีตา ทาสี ภวิสสามิติ ปฏิกขานี, น โข ปน มํ สนฺเหน สมฺทาจริสฺสตี วญฺเจสสามิ นํ -อิตติ.

สา เวชเชนาคนตฺวา “กัทิสํ ภทฺเท -อิตติ ปุณฺณํ “ปุพฺเพ เม อกขินี โลกํ รุชฺชิสฺส, อิทานิ อติเรกตรํ รุชฺชนตี -อิตติ อาท.

เวชโซ “อโย มํ วญฺเจตฺวา กิลฺลิจิ อทาตุกามา, น เม เอตาย ทินฺนภตฺติยา อตฺถโถ, อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิ -อิตติ จินเตตฺวา
เคหํ คนตฺวา ภริยาย ตมตฺถํ อาจิกฺขี.

สา ตฺถนฺทึ อโหสิ.

โส เอกํ ภสชชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺติกํ คนตฺวา “ภทฺเท อิมํ ภสชชํ อญฺชาหิ -อิตติ อญฺชาเปสิ.

เทว อกขินี ทีปสิชา วิย วิชฌายีสฺ.

โส เวชโซ จกขุปาโล อโหสิ.

“ภิกฺขเว ตทา มม ปุตฺเตน กตกมฺมํ ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนฺุพฺนธิ, ปापกมฺมํ ทิ นามตํ รุํ วหโต พลิวทฺทสฺส ปทํ จกํ วิย อนฺุคจฺฉตี -อิตติ.

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺติกํ สาสนํ ราชมฺททฺทาย ลลณฺนโต วิย รมฺมราชา อิมํ คากมาท

“มโนปุพฺพงคมา รมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทฺฐุญฺเณ	ภาสตี วา กโรตี วา,
ตโต นํ ทฺกขมเนวตี	จกํว วหโต ปทํ -อิตติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ มโน -อิตติ กามาวจรกฺสลาทีเกทํ สพฺพมปี จตฺถุมิกจิตฺตํ.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสฺส เวชชสฺส อฺุปฺนฺนจิตฺตวเสน นียมียมานํ ววตฺถาปิยมานํ ปริจฺฉิชฺชมานํ,

โทยมนสฺสสทฺทํ ปฏฺฐิสสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภตี.

ปุพฺพงคมา -อิตติ: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนฺนาคตา.

รมฺมา -อิตติ: คุณเทสฺนาปริยตฺตนิสฺสตตฺตนิชชีวเสน จตฺตารอ รมฺมา นาม.

เตสฺ

“น ทิ รมฺโม อรมฺโม จ อฺุโภ สมวิปากิโน,
รมฺโม นิริยํ เนตี รมฺโม ปาเปตี สฺคฺคตี -อิตติ

อโย คุณรมฺโม นาม.

“รมฺมํ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อาทิกฺลยาณํ -อิตติ อโย เทสฺนารมฺโม นาม.

“อโย ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ กุลฺปุตฺตา รมฺมํ ปริยาปฺพนฺตี สฺคฺคตี เคยฺยํ -อิตติ อโย ปริยตฺติรมฺโม นาม.

“ตสมิ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ, ขนธา โหนติ -อติ อัย นิสสตตธมโม นาม.

“นิชชีวธมโม -อติปิ เอสเว นโย.

เตสุ อิมสมิ ฐาเน นิสสตตนิชชีวธมโม อธิปะเต.

โส อตถโต ตโย อรูปิโน ขนธา “เวทนาทุกขโธ สญญาทุกขโธ สงขารทุกขโธ -อติ.

เอเต หิ, มโน ปุพพงค์โม เอเตส -อติ มโนปุพพงค์มา นาม.

“กถิ ปเนเตหิ สหิ อิกวตถุโก อิกการมมโณ อปุพพิ อจริม อิกกขณ อูปุชชมาโน มโน ปุพพงค์โม นาม โหติ -อติ.

อูปาหปจจยตเถน.

ยถา หิ พหุส อิกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรนเตส, “โก เตส ปุพพงค์โม -อติ วุตเต,

โย เตส ปจจโย โหติ, ย นิสสาย เต ต กम्म กโรนติ; โส ทตโต วา มตโต วา “เตส ปุพพงค์โม -อติ วุจจติ;

เอว สมปทมิท เวทิตพพิ.

อติ อูปาหปจจยตเถน มโน ปุพพงค์โม เอเตส -อติ มโนปุพพงค์มา.

น หิ เต, มเน อูปุชชชเน, อูปุชชชติ สุกโกนติ. มโน ปน, อิกจเจส เจตสิเกส อูปุชชชเตสปิ, อูปุชชชติเยว.

อธิปะเวเสน ปน มโน เสฎฐุ เอเตส -อติ มโนเสฎฐุ.

ยถา หิ โจราทินิ โจระชฎฐกาทย อธิปะติโน เสฎฐุ; ตถา เตสมปิ มโน -อติ มโนเสฎฐุ.

ยถา ปน ทารุอาทิตินิ นิปนุนานิ ตานิ ตานิ ภณชานิ ทารุมยาทินิ นาม โหนติ; ตถา เอเตปิ มนโต นิปนุนตตา มโนมยา นาม.

ปทุณฐเณ -อติ: อากนตฺเทหิ อภิษมาทิตินิ โทเสหิ ปทุณฐเณ.

ปกติมโน หิ ภวจจิตต. ต อปปทุณฐ,

ยถา หิ ปสนนํ อุกํ อากนตฺเทหิ นีลาทิตินิ อุกกิลิณฺฐํ นีโลทกาทิกเกทํ โหติ, น จ นวํ อุกํ นาปิ ปุริมํ ปสนนํ อุกกเมว;

ตถา ตมปิ อากนตฺเทหิ อภิษมาทิตินิ โทเสหิ ปทุณฐํ โหติ, น จ นวํ จิตตํ, นาปิ ปุริมํ ภวจจิตตเมว.

เตนาท ภควา “ปภสสรมิทํ ภิกขเว จิตต. ตถจ โข อากนตฺเทหิ อุกกิลิณฺเสหิ อุกกิลิณฺฐํ -อติ.

เอว มนสา เจ ปทุณฐเณ.

ภาสติ วา กโรติ วา -อติ: โส ภาสมาโน จตฺตพพิธํ วจิจฺจจริตเมว ภาสติ, กโรนโต ติวริธํ กายทฺจจริตเมว กโรติ,

อภาสนโต อกรอนโต ตาย อภิษมาทิตินิ ปทุณฐมานสตาย ติวริธํ มโนทฺจจริตํ ปุเรติ.

เอวสมสทส อุกุสลกम्मปลา ปาริปุริ คจจณติ.

ตโต นั ทกขมเนวติ -อิติ: ตโต ติวริทจจริตโต ตั ปุคคัลลั ทกขมเนวติ:

ทจจริตานุภาเวณ จตุสสุ อปาเยสสุ วา มนุสเสสสุ วา ตมตตภาวั คจจณตัง กายวตถุภมปิ อิตรวตถุภมปิ -อิติ
อิมินา ปริยาเยณ กายิกเจตสิกั วิปากทกขั อนุคจจติ.

ยถากิ?

จกัถว วทโต ปทั -อิติ: ชุเร ยุตตสส ชุรั วทโต พลิวททสส ปทั จกัถว วิย.

ยถา ทิ โส เอกปิ ทิวสั เทวปิ ปณจปิ ทสปิ อททมาสสิ วหนโต จกัถว นินวตเตตตุ ชหิตตุ น สกโกติ;
อถขวสส ปุริโต อติภกมณตสส ยัค คิว พาทติ, ปจจโต ปฏิกภกมณตสส จกัถว อูรัมสิ ปฏินทติ;
อิมทท ทิวทท การณทท พาทนตัง จกัถว ตสส ปทานุปทิกั โหนติ,
ตเถว มนสา ปทภูฐณ ตีณิ ทจจริตานิ ปุเรตวา ชุติ ปุคคัลลั นิริยาทิสสุ ตตถ ตตถ คตถฐาเนสสุ
ทจจริตมุลกั กายิกภมปิ เจตสิกภมปิ ทกขั อนุพนชติ -อิติ.

คาถาปริโยसानเ ตีสสทสสา ภิกขุ สห ปฐิสมภิทาทิ อรหตตัง ปาปุณิสสุ.

สมปตตปริสาयปิ เทสนา สาทถิกา สผลา อโหสิ -อิติ.

จกขุपालตเถรวตถุ.

๒. มรรณุกุณทิวตฤ.

“มโนปุพพุงคมา -อิติ พุติยคาถาปิ สาวตถิยเวยว มรรณุกุณทิวตฤ อารพภ ภาสิตา.

[พราหมณ์ทำคัมพูให้บุตร]

สาวตถิยัม กิร อทินนปุพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสสจิกิณจัน ทินนปุพพัม เตน ตัม “อทินนปุพพโกเตว สยชานีสู.

ตสเสกปุตตโก อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสส ปิลนุชณั กาทเรตุกาโม “สเจ สุวณณการสสาจิกุชิสสามิ, เวตณั ทาทพพัม ภวิสสตี -อิติ
สยเมว สุวณณัม โภฏฏเวตวา มรรณุกุณ ทิวตลลันนิ กตวา อทาสี.

เตนสส ปุตโต “มรรณุกุณทิวตฤเตว ปณญายิตถ.

[รักษานบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสส โสฬสวสสกาเล ปณทโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตตัม โอโลเกตวา “พราหมณ ปุตตสส เต โรโค อุปปโน, ติกิจฉาเปตี นัม -อิติ อาท.

“โภตี สเจ เวชชัม อาเนสสามิ, ภตตเวตณั ทาทพพัม ภวิสสตี, ตวัมม ชนจเฉทัม น โอโลเกสิ -อิติ.

“อถ กิ ภวิสสตี พราหมณ -อิติ.

“ยถา เม ชนจเฉโท น โหตี, ตถา ภวิสสามิ -อิติ.

โส เวชชานัม สนตีกัม คนตวา “อสุภโรคสส นาม ตุมहे กิ เกสชชัม กโรถ -อิติ ปุจฉิ.

อถสส เต ยัม วา ตัม วา รุกชตจาทิ อัจจิกชนตี.

โส ตัม อหริตวา ปุตตสส เกสชชัม กโรตี.

ตัม ภโรนตสเสวสส, โรโค พลวา อโหสิ อเตกัจฉภาวัม อุปาคมิ.

พราหมโณ ตสส ทพพลภาวัม ญตวา เอกัม เวชชัม ปกโกสิ.

โส โอโลเกตวา “อมหากัม เอกัม กิจจัม อตถิ, อณญัม เวชชัม ปกโกสิตวา ติกิจฉาเปตี -อิติ ตัม ปจจกขาย นิกขมิ.

[ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสส มรณสมมัม ญตวา “อิมสส ทสสนตถาย อาคตาคตา อนนโตเคเห สาทเตยยัม ปสสิสสนตี, พหิ นัม ภวิสสามิ -อิติ
ปุตตัม นีหริตวา พหิ อาลินเท นีปชชาเปสิ.

ปุนทิวเส กตสรีรปฏิชคฺคโน มหาภิกขุสงฆปริวฺโต สาวตฺถิ ปินฺชทาย ปวิสิตฺวา อนุปุพฺเพน พุราหมณฺสส เคหทวารํ คโต.

[มรรณฺณทลิวทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทเจ้า]

ตสมิ ฆณฺ มรรณฺณทลิว อนโตเคหาภิมฺโข นิปนฺโน โหติ.

สตถา อตฺตโน อปฺสสนภาวํ ญตฺวา เอกํ รสมิ วิสสฺซุเสสิ.

มาณโว “กั โอบาสฺ นามโส -อิตฺติ ปวิตฺติตฺวา นิปนฺโนว สตถารํ ทิสฺวา

“อนฺธพาลปิตฺรํ นิสฺสาย เอรุรูปํ พุทฺธํ อุปสงฺกมิตฺวา กายเวยฺยาวุทฺธิกํ วา กาคฺคํ ทานํ วา ทาคฺคํ ฆมฺมํ วา สิตฺตํ นาลตฺถํ,
อิทานิ เม หตฺถาปิ อวิเรยฺยา, อญฺญํ กตฺตพฺพํ นตฺถิ -อิตฺติ มนฺเมว ปสาเทสิ.

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก]

สตถา “อลํ เอตฺตเกน อิมฺสส -อิตฺติ ปกฺกามิ.

โส, ตถาคเต จกฺขุปลํ วิชฺหนเตเยว, ปสนฺนมนฺโน กาลํ กตฺวา สุตฺตปฺปพฺพุโธ วิย เทวโลกํ ตีสโยชนิเก กนกวิมาเน นิพฺพตฺติ.

[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร]

พราหมโณปิสฺส สริริ ฌาเปตฺวา อาพาหน โรทนปรายโน อโหสิ

เทวสิทํ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ “กหํ เอกปฺตฺตก, กหํ เอกปฺตฺตก -อิตฺติ.

[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์]

เทวปฺตฺโตปิ อตฺตโน สมฺปตฺตี โอลฺเกตฺวา “เกน กมฺเมน ลทฺธา -อิตฺติ

อุปฺชาเรนฺโต “สตฺถริ มโนปฺสาเทน -อิตฺติ ญตฺวา

“อัย พุราหมโณ มม อผาสฺกกาเล เกสฺซุชฺชํ อกาเรตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ, วิปฺปการปฺปตฺตเมตฺถํ กาคฺคํ วญฺญตฺติ -อิตฺติ
มรรณฺณทลิวณฺณคณฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺวเร พาหา ปคฺคยฺห โรทนโต อญฺฐาสิ.

[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน]

พราหมโณ ตํ ทิสฺวา “อหํ ตาว ปฺตฺตโสเกน โรทามิ, เอส กิมตฺถํ โรทติ, ปุจฺฉิสฺสามิ นํ -อิตฺติ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาถมาห

“อลงฺกโต มรรณฺณทลิว

มาลาภาริ หริจฺนทฺนุสฺสโต

พาหา ปคฺคยฺห กนฺทสิ

วณฺชเม กิ ทฺกฺขิตฺโต ตฺวํ -อิตฺติ.

โส อาห

“โสวณฺณมโย ปกฺสสโร

อุปฺปนฺโน รลฺปญฺชโร มม

ตสส จกุกุคํ น วินทามิ
เตน ทุกเขน ชทิสสามิ ชิวติ -อิติ.

ธอ นั พราหมโณ อาห

“โสวณณมยํ มณิมยํ
โลหมยํ ธอ รุปิมยํ
อาจิกข เม ภททมาณว
จกุกุคํ ปฏิลากยามิ เต -อิติ.

ตํ สุตวา มาณโว “อัยํ ปุตตสสส เกสชชํ อกตวา ปุตตปฏิรูปกํ มํ ทิสวา โรหนโต ‘สวณณาทิมยํ ธจกุกํ กโรมีติ วทติ,
โหตุ, นิคคณทิสสามิ น -อิติ จินเตตวา “กัวมหนตํ เม จกุกุคํ กริสสสิ -อิติ วตวา
“ยววมหนตํ อากงขสิ -อิติ วุตเต

“จนทสุริเยหิ เม ธตโธ, เต เม เทหิติ ยาจิต
โส มาณโว ตสส ปาวท
จนทสุริยา อุภยตถ ภาตโร
โสวณณมโย รโธ มม
เตน จกุกุเคน โสภติ -อิติ.

ธอ นั พราหมโณ อาห

“พาลो โข ตวมสิ มาณว
โย ตวํ ปตถยเส อปตถिय
มณญามิ ตวํ มริสสสิ
น ทิ ตวํ ลจจสิ จนทสุริเย -อิติ.

ธอ นั มาณโว “กั ปน ปญญาयमानสสตาย โรหนโต พาลो โหติ, อุทาหุ อปญญาयमानสส -อิติ วตวา

“คมนาคนปี ทิสสติ
วณนธาตุ อุภยตถ วิถिया
เปโต กาลกโต น ทิสสติ
โก นิธ กนทตํ พาลยตโร -อิติ.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ตํ สุตวา พราหมโณ “ยุตตํ เอส วทติ -อิติ สลลกุเขตวา

“สจจํ โข วเทสิ มาณว
อหเมว กนทตํ พาลยตโร
จนทํ วิย ทารโก รุทํ

ปุตุต กาลกตภาปิณฑิตถ - อิติ

วตวา ตสส กถาย นิสสโก หุตวา มาณวสส ฤตี กโรนโต อีมา คากา อภาสิ

“อาทิตต วต ม สนต	ชตลิตตว ปาวก
วารินา วีย โอสถจ	สพพ นิพพาปเย ท
อพพหิ วต เม สลล	โสภ ทพนิสสิต
โย เม โสภปรตสส	ปุตุตโสภ อปานุทิ
สวาท อพพหุสสลโลสมิ	สิตติภูโตสมิ นิพพุโต
น โสจามี น โรทามิ	ตว สุตวาน มาณว - อิติ.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อถ น “โก นาม ตว - อิติ ปุจณนโต

“เทวดา นุสิ คนธพโพ	อาหุ สกโก ปุรินทโท
โก วา ตว กสส วา ปุตุโต	กถ ชาเนมุ ต มย - อิติ.

อถสส มาณโว

“ยถจ กนทลสิ ยถจ โรทลสิ
ปุตุต อาพาหเน สย ทหิตวา
สวาท กุสล กริตวาน กम्म
ติทธาน สหพยต ปตุโต - อิติ อัจจิกิ.

พราหมโณ อาห

“อุปปี วา พหุ วา นาททสาม
ทาน ทนตสส สเก อคาเร
อุโปสถกम्म วา ตาทิส
เกน กมเมน คโตสิ เทวโลก - อิติ.

माणโว อาห

“อาพาธโกห ทุกุชิต คิลาน
อาตุรฐโปมติ สเก นิเวสเน
พุทธ วิคตรช วิติณณกข
อททกชี สุตต อโนมปณญ
สวาท มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อถชล อกริ ตถาคตสส
ตาท กุสล กริตวาน กम्म
ติทธาน สหพยต ปตุโต - อิติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ]

ตสมิ กณเต กณเตเยว, พราหมณสส สกลสรีรํ ปีติยา ปริปุริ.

โส ตํ ปีตี ปเวเทนโต

“อจฉริยํ วต อพฤตํ
อณชลิคมมสส อยมีทิส วิปาโก.
อหंपิ มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อชเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิ -อิตี อาห.

[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อถ นํ มาณโว

“อชเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิ
ธมมณจ สงฆณจ ปสนนจิตโต
ตเถว สิกขาปทานิ ปณจ
อชณทผลลानी สมามิยสสุ.
ปาณาติปาตา วิรมสสุ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชชยสสุ
อมชชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุณฺโณ -อิตี อาห.

โส “สาธ -อิตี สมปฏิจิตตวา อีมา คาคา อภาสิ

“อตุถกาโมสิ เม ยกข	ทิตกาโมสิ เทวเต
กโรมิ ตยหํ วจัน	ตวมสิ อจริโย มม
อุเปมิ สรณํ พุทฺธํ	ธมมณจาปี อนุตตรํ
สงฆณจ นรเทวสส	คจฉามิ สรณํ อหํ.

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชชยามิ
อมชชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตุณฺโณ -อิตี.

อถ นํ เทวปุตโต “พราหมณ ตว เคเท พหุํ ธนํ อตถิ, สตุถารํ อุปสงกมิตวา ทานํ เทหิ, ธมมํ สุนามิ, ปณหํ ปุจฉามิ -อิตี วตวา
ตตเถวณตธาเย.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า]

พราหมณ์โณปี เคหิ คนตวา พราหมณ์ อามนเตตวา “ภทเท อหิ สมณิ โคตมึ นิมนเตตวา ปญหิ ปุจฉิสสามิ, สกการึ กโรหิ -อิติ
วตวา วิหาริ คนตวา สตถารึ เนว อธิวาเทตวา น ปฏิสนถารึ กตวา เอกมนตึ สุตโต
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชชตนาย ภตตึ สทธี ภิกขุสงฆเณ -อิติ อาห.

สตถา อธิวาเสหิ.

โส สตถ อธิวาสนึ วิทิตวา เวเคนาคคนตวา สกนิเวสเน ชาทนีย โภชนีย ปฎิยาทาเปสิ.

สตถา ภิกขุสงฆปริวโต ตสส เคหิ คนตวา ปญญตตาสเน นิสีหิ.

พราหมโณ สกกจจึ ปริวิสิ.

มหาชนโน สนนิปติ.

มิจฉาทิภุจ्ฌิเกน กิร ตถาคเต นิมนตเต, เทว ชนกายา สนนิปตนติ.

มิจฉาทิภุจ्ฌิกา “อชช สมณิ โคตมึ ปญหิ ปุจฉาย วิเทฐิยามานึ ปสสิสสาม -อิติ สนนิปตนติ.

สมมาทิภุจ्ฌิกา “อชช พุทธวิสัย พุทธสิหฬึ ปสสิสสาม -อิติ สนนิปตนติ.

อถ พราหมโณ กตภตตักิจจึ ตถาคตึ อุปสงกมิตวา นีจาสเน นิสินโน ปญหิ ปุจฉิ

“โภ โคตม ตุมหากึ ทานึ อทตวา ปุชึ อกตวา ธมมึ อสสุตวา อุโปสถวาสึ อวสิตวา

เกวลึ มโนปสาทมตเตเนว สคเค นิพพตตวา นาม โหนติ -อิติ.

“พราหมณ กสมา มึ ปุจฉสิ, นนุ เต ปุตเตน มรรคกถาปิณฑิตา มยิ มนึ ปสาเทตวา อตตโน สคเค นิพพตตวาโว กถิต -อิติ.

“กทา โภ โคตม -อิติ.

“นनु ตวึ อชช สุตานึ คนตวา กนทนต์ อวิทุเร พาหา ปคคยห กนทนต์ เอกึ มาณวึ ทิสวา

‘อลงกโต มรรคกถาปิณฑิต

มาลาการี หริจันทนุสสโท -อิติ

ทวิหิ ชเนหิ กถิตึ กถึ ปกาเสนโต สพพิ มรรคกถาปิณฑิตึ กเถสิ.

เตเนเวตึ พุทธภาสิตึ นาม ชาตึ.

ตึ กเถตวา จ ปน “น โช พราหมณ เอกสตุ, น เทว, อถโช มยิ มนึ ปสาเทตวา สคเค นิพพตตวานึ คณนา นตถิ -อิติ อาห.

มหาชนโน เวมตีโก อโหสิ.

อถสส อนิพพेमตีกาวึ วิทิตวา สตถา “มรรคกถาปิณฑิตเทวปุตโต วิมานเนเนว สทธี อากจจตุ -อิติ อธิภุจ्ฌาสิ.

โส ติคาวุตตปมาณน ทิพพาภรณปฏิมณชิตเณน อตตถาเวนาคนตวา วิมานา ออรุยห สตถารึ วนทิตวา เอกมนตึ อภุจ्ฌาสิ.

อถ น สดถา “ตว อิม สมนตตี กิ กมม กตวา ปฏิลลิก -อติ ปุจจนโต

อภิกกนเตน วณณน ยา ตว ติฏฐสิ เทเวเต
โสภาเสนตี ทิสสา สพพา โอสธิ วिय ตารกา
ปุจฉามิ ต เตว महानुภาว
มนุสสญโต กิมกาสิ ปุญญ -อติ

คาถมาห.

เทวปุตโต “อัย ภาเต สมนตตี ตุมहेสุ มน ปสาเทตวา ลทธา -อติ.

“มย มน ปสาเทตวา ลทธา เต -อติ.

“อาม ภาเต -อติ.

มหาชน เทวปุตโต โอลเกตวา “อจฉริยา วต โภ พุทธคณา,
อทินนพุพพพราหมณสส นาม ปุตโต อลญ กิลจิจิ ปุญญ ออกตวา สดถริ มน ปสาเทตวา เอวรूप สมนตตี ปฏิลลิก -อติ
ตญฐี ปเวเทสิ.

[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

อถ เนส “กุสลากุสลกมมกรณ มโน พุพพคม มโน เสฏฐี,
ปสนเนน ทิ มเนน กตกมม เทวโลก มนุสสโลก คจจนต ปุคคัล ฉายาว น วิชหติ -อติ

อิท วตถุ กเถตวา อนุสนธิ ฉญเตวา ปติฏฐาปิตมตติก สาสน ราชมุททาย ลถจนโต วिय ธรรมราชา อิม คาถมาห

“มโนพุพพคมา ธมมา มโนเสฏฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนเนน, ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต น สุขมเนวติ ฉายาว อนุปายินี -อติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ กิลจาปี มโน -อติ อวิเสเสน สพพมปิ จตญมิกจิตต วุจจติ;
อิมสมิ ปน ปเท นียมิมมาน วตถาปิยมาน ปริจฉิชชมาน อฏฐวิธิ กามาวจรกุสลจิตต ลพภติ;
วตถวเสน ปนาหริยมาน ตโตปี โสมนสสสหคต ญาณสมปยุตต จิตตเมว ลพภติ.

พุพพคมา -อติ: เตน ปฐมคามินา หุตวา สมนนาคตา.

ธมมา -อติ: เวทนาทโย ตโย ขนธา.

เอเตส ทิ อุปปาทปจจยตเถน มโน พุพพคม, เตน มโนพุพพคมา นาม.

ยถา ทิ พุทฺธ อเภาโต มหาภิกขุสงฆสฺส ปตตจิวรทานาทินิ วา อุฬารปฺุชาธมมสฺสวณที่ปมาลาภรณาทินิ วา ปุณฺณยานิ กโรนเตสฺ,
“โก เตสํ ปุพฺพกโม -อิตติ วุตเต,
โย เตสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานิ ปุณฺณยานิ กโรนติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสํ ปุพฺพกโม -อิตติ วุจฺจติ;
เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพ.

อิตติ อฺุปาทปจฺจยตเถน มโน ปุพฺพกโม เอเตสํ -อิตติ มโนปุพฺพกมา.

น ทิ เต มเน อฺุปาชฺชนเต, อฺุปาชฺชิตฺํ สกโกนติ, มโน ปน, เอกจฺเจสฺ เจตสิเกสฺ อฺุปาชฺชนเตสฺปิ, อฺุปาชฺชติเยว.
เอวํ อธิปติวเสน ปน มโน เสฏฺโฐ เอเตสํ -อิตติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ทิ คณาทินํ อธิปติ ปุริโส “คณเสฏฺโฐ เสนีเสฏฺโฐ -อิตติ วุจฺจติ; ตถา เตสํปิ มโน -อิตติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน สุวณฺณาทินิ นิปฺพนานิ ตานิ ตานิ ภาณฺทานิ สุวณฺณมยาทินิ นาม โหนติ;
ตถา เอเตปิ มนโต นิปฺพนนตฺตา มโนมยา นาม.

ปสนฺเนน -อิตติ: อนภิกขมาทินิ คุณฺเหทฺธิ ปสนฺเนน.

ภาสติ วา กโรติ วา -อิตติ: เอวารูเปน มเนน ภาสนโต จตฺตพฺพิธํ วจฺจฺจริตเมว ภาสติ, กโรนโต ติวริํ กายสุจฺจริตเมว กโรติ,
อภาสนโต อฺุโรนโต ตาย อนภิกขมาทินิ ปสนฺนมานสฺตาย ติวริํ มโนสุจฺจริตํ ปุเรติ.

เอวมสฺส ทส กุสลกมฺมปฺลา ปาริปุริ คจฺจนฺติ.

ตโต นํ สุขมเนวติ -อิตติ: ตโต ติวริสุจฺจริตโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวติ.

อิธ เตภูมิกปิ กุสลํ อธิปเปตฺ;

ตสมฺมา “เตภูมิกสุจฺจริตานุภาเวน สุกฺคตฺถเว นิพฺพตฺตํ สุกฺคตฺถิยํ วา สุขานุภาเวน ฐิตํ
‘กายวตฺถกมฺปิ อิตฺรวตฺถกมฺปิ -อิตติ กายิกเจตสิกํ วิปากสุขํ อฺุคจฺจติ น วิชฺหติ -อิตติ อตฺถเว เวทิตพฺพ.

ยถากิ? **ฉายาว อฺุปายินิ** -อิตติ: ยถา ทิ ฉายา นาม สรีรปฺปฏิพฺพธา สรีเร คจฺจนฺเต, คจฺจติ, ติฏฺฐนฺเต, ติฏฺฐติ,
นีสฺสทฺนเต, นีสฺสทฺติ, น สกฺกา สณฺเนน วา ผรุเสน วา ‘นิตฺตาทิ -อิตติ วตฺวา วา โปเถตฺวา วา นิตฺตาทเปตฺ.

กสมฺมา? สรีรปฺปฏิพฺพทตฺตา.

เอวเมว อิมํสํ ทสนฺนํ กุสลกมฺมปฺธานํ อัจฉินฺณสมัจฉินฺณกุสลมฺมุลกํ กามาวจราทิภทฺทํ กายิกเจตสิกํ สุขํ คตฺตคตฺถานเ
อฺุปายินิ ฉายา วิย หุตฺวา น วิชฺหติ -อิตติ.

คธาปรีโยสฺสเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสทฺสฺสานํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ.

มรรณุกุณฑลิตตเวทิตโต โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐติ.

ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ.

โส ตาวมฺหนตฺ วิภวํ พุทฺธสฺสเน วิปฺปทฺริ -อิตติ.

มรรฐกฤษทลิวตฤ.

๓. ติสตตเถรวตถุ.

“อกโกจฉิ มํ อวธิ มํ -อิติ อิมํ ชมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ติสตตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสมา ภควโต ปิตุจฉาปุตโต มหุลกกกาลे ปพพิชิตो พุทธสาสเน อุปปนํ ลากสกกการํ ปริภุญชฺชนโต ฤทธสรีโร
อาโกฏิตปจจาโกฏิตเทหิ จิวเรหิ เยภุเยเน วิหารมชฺเชม อุฏฐานสาลาเย นิสีหติ.

ตถาคตสส ทสสนตถาย อาคตา อากนตฺถกา ภิกขุ “เอโส มหาเถโร ภวิสสตี -อิติ สญญาย ตสส สนตฺถิ กนตฺถวา วตตํ อาปุจฉนตี
ปาทสมพาทนาทีนึ อาปุจฉนตี.

โส ตฺถนที โหตี.

อถ นํ เอโก ทหรภิกขุ “กติวสสา ตฺมเห -อิติ ปุจฉิตฺวา “วสฺสํ นตฺถิ, มหุลกกกาลे ปพพิชิตา มยํ -อิติ วุตเต
“อาวุโส พุพพิชิต มหุลก อตตโน ปมาณํ น ชานาสี, เอตตเก มหุลกตเถเร ทิสฺวา สามิจิมตตปี น กโรสิ,
วตเต อาปุจฉิมาเน, ตฺถนที โหสิ, กุกุกจจมตตปี เต นตฺถิ -อิติ อจฺฉรํ ปหริ.

โส ขตติยมานํ ชเนตฺวา “ตฺมเห กสฺส สนตฺถิ กํ อาคตา -อิติ ปุจฉิตฺวา, “สตฺถุ สนตฺถิ กํ -อิติ วุตเต,
มํ ปน ‘โก เอโสตี สลลกเขต, มูลเมว โว ฉินฺทิสฺสามิ -อิติ วตฺวา รุทฺนโต ทุกฺขี ทุมมโน สตฺถุ สนตฺถิ กํ อคมาสิ.

[พระติสสทะลุเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตถา “กินฺนุ ตวํ ติสส ทุกฺขี ทุมมโน อสฺสุมุโข รุทฺมาโน อาคโตสิ -อิติ ปุจฉิ.

เตปิ ภิกขุ “เอส คนตฺวา ภิลฺลิจิ อาลฺลิกํ กเรยฺย -อิติ จินฺเตตฺวา เตเนว สทฺธี คนตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนตํ นิสีหิสฺสุ.

โส สตถารา ปุจฉิตโต “อิมे มํ ฆนเต ภิกขุ อุกโกสนตี -อิติ อาห.

“กหํ ปน ตวํ นิสินฺโนสิ -อิติ.

“วิหารมชฺเชม อุฏฐานสาลาเย ฆนเต -อิติ.

“อิมे เต ภิกขุ อากฉฉนตา ทิฏฐา -อิติ.

“ทิฏฐา ฆนเต -อิติ.

“อุฏฐาย เต ปจฺจुकฺคมนํ กตํ -อิติ.

“น กตํ ฆนเต -อิติ.

“เตสํ ปริภุญชฺชคฺคหนํ เต อาปุจฉิตํ -อิติ.

“นาปุจฉิตํ ฆนเต -อิติ.

“วตตี วา ปานียี วา อาปุจฉิตี -อิตี.

“นาปุจฉิตี ฆนเต -อิตี.

“อาสนน อภิหริตวา ปาทสมพาทน กต -อิตี.

“น กต ฆนเต -อิตี.

[พระติสสะไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ติสส มหุลลภิกขุณ สพพเมต วตตี กตตพพ, เอต อภิโรนเตน วิหารมชเม นิสสิทิตุ น วฏฐิติ, ตเวว โทโส, เอเต ภิกขุ ขมาเปหิ -อิตี.

“เอเต ม ฆนเต อภิโกสิสสุ, นาน เอเต ขมาเปมิ -อิตี.

“ติสส มา เอว กิริ, ตเวว โทโส, ขมาเปหิ เน -อิตี.

“น ขมาเปมิ ฆนเต -อิตี.

อถ สตถา, “ทพพโจ เอส ฆนเต -อิตี ภิกขุหิ วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส ทพพโจเยว -อิตี วตวา

“อิทานิ ตาวสส ฆนเต ทพพจภาโว อมเหหิ ญาโต, อตีเต กิมกาสี -อิตี วุตเต “เตนหิ ภิกขเว สุณนถ -อิตี วตวา อตีต อหริ:

[บุรพกรรมของพระติสสะ]

อตีเต, พาราณสียิ พาราณสีราเช รชช การเนเต, เทวโล นาม ตาปโส อฏฐ มาเส หิมวเนเต วสิตวา

โลณมพิลเสวนตถาย จตตาริ มาเส นคร อุนนิสสาย วสิตุกาโม หิมวเนตโต อาคนตวา นครทวารपालเก ทิสวา ปุจฉิ

“อิม นคร สมปตตพพชิตา กตถ วสนติ -อิตี.

“กุมภการสาลาญ ฆนเต -อิตี.

โส กุมภการสาล คนตวา ทวาเร ฐตวา “สเจ เต อครุ วเสยยาม, เอกเรตตี สาลาญ -อิตี อาห.

กุมภกาโร “มยห รตตี สาลาญ กิจจ นตถิ, มหตี สาลา, ยถาสุข วสถ ฆนเต -อิตี สาล นียยาเทสิ.

ตสมิ ปวิสิตวา นิสินเน, อปโรปี นารโท นาม ตาปโส หิมวเนตโต อาคนตวา กุมภการ เอกเรตตีวาส ยาจิ.

กุมภกาโร “ปฐมาคโต อิมินา สหตี เอกโต วสิตุกาโม ภเวยว วา โน วา, อตตานัน ปรีโมเจสสามิ -อิตี จินเตตวา

“สเจ ฆนเต ปฐมูปคโต โรเจสสติ, ตสส รุจिया วสถ -อิตี อาห.

โส ต อุปสงกมิตวา “สเจ เต อาจริย อครุ, มยเมตถ เอกเรตตี วเสยยาม -อิตี.

“มหตี สาลา, ปวิสิตวา เอกมเนเต วส -อิตี วุตเต, ปวิสิตวา ปุเรตริ ปวิฏฐสส อปรภาเค นิสสิหิ.

[โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโภปิ สาราณียํ ถํ กเถตฺวา สยนาเล นารโห เทวลสฺส นิปชชณฺฐานญจ ทวารญจ สลลกฺเขตฺวา นิปชฺชิ.

โส ปน เทวโล นิปชชมาโน อตตโน นิสินนฺฐานเ อนิปชฺชิตฺวา ทวารมชเเม ติริยํ นิปชฺชิ.

นารโห รตตี นิกขมนฺโต ตสฺส ชฺฐาสฺ อุกกมิ.

“โก มํ อุกกมิ -อิติ วุตฺเต, “อาจริย อหํ -อิติ อาห.

“กฺกุชฺฐิล อรณฺญโต อาคนฺตฺวา มม ชฺฐาสฺ อุกกมสิ -อิติ.

“อาจริย ตุมหากํ อึชฺ นินฺนภาวํ น ชานามิ, ชมถ เม -อิติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนฺตฺสเสว, พหิ นิกขมิ.

อิตรโ “อํ ปวิสฺนฺโตปิ มํ อุกกเมยฺย -อิติ ปวิวตฺเตตฺวา ปาทฐานเ สีสํ กตฺวา นิปชฺชิ.

นารโหปิ ปวิสฺนฺโต “ปฐฺมมฺปาหํ อาจริเย อปรชฺเม, อิทานิสฺส ปาทปฺสเสน ปวิสฺสสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา อาคจฺฉนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโส -อิติ วุตฺเต, “อหํ อาจริย -อิติ วตฺวา

“กฺกุชฺฐิล ปฐฺมํ ชฺฐาสฺ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมสิ อภิสฺปิสสามิ ตํ -อิติ วุตฺเต

“อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ, อหํ ตุมหากํ เอวํ นินฺนภาวํ น ชานามิ,

‘ปฐฺมํปิ เม อปรารุ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปฺสเสน ปวิสฺสสามิติ ปวิญฺโฐมฺหิ, ชมถ เม -อิติ อาห.

[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กฺกุชฺฐิล อภิสฺปิสสามิ ตํ -อิติ.

“มา เอวํ อกริตฺถ อาจริย -อิติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาถยิตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลตุ สตตธา -อิติ

ตํ อภิสฺปิเยว.

นารโห “อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ. มม วทฺนตฺสเสว, ตุมเท อภิสฺปิถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺุทฺธา ผลตุ, มา นิทฺโทสส -อิติ วตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลตุ สตตธา -อิติ

อภิสฺปิ.

โส ปน มหฺานูภาโว อตีเต จตฺตาฬีส อนาคเต จตฺตาฬีส -อิติ อสีติกฺปูเป อนุสฺสรตี

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสฺสตี -อิตฺติ อุปฺชาเรนนฺโต “อาจริยสฺส -อิตฺติ ญุตฺวา
ตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อิทฺธิพฺเพน อรุณฺคฺคฺมนํ นินฺวาเรสิ.

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราช]

นาคฺรา, อรุณฺ ออนุคฺคฺจณฺเต, ราชนวารี คนฺตฺวา “เทว, ตฺยิ รชฺชํ กฺาเรนนฺเต, อรุณฺ น อฺุณฺธาตี” อรุณฺ โน อฺุณฺธาเปหิ -อิตฺติ กนฺทิสฺสุ.

ราชา อตฺตโน ภายกมฺมาทินิ โอลเณนนฺโต กิณฺจิ อฺุยฺตฺตํ อทิสฺวา “กํ นุ โข กการณฺ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา
“ปพฺพชิตานํ วิวาทฺเพน ภาวิตพฺพํ -อิตฺติ ปฺริสฺงกฺมาโน “กจฺจิ อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิ -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“หิโยโย สายํ กุมฺภการสาละ อาคตา อตฺถิ เทว -อิตฺติ วุตฺเต, ตํขณฺณญฺเวย ราชา อุกฺกาหิ ธาริยมานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา
นารทํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน อาห

“กมฺมฺนตา นปฺวตฺตฺนตี ชมฺพฺพิปฺสส นารท
เกน โลโก ตโมฏฺโต ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺฉิตฺ -อิตฺติ.

นารท สพฺพํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิตฺวา “อิมินา กการณฺนาหํ อิมินา อภิสฺปิโต,
อถาหํ ‘มยํ โทโส นตฺถิ ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺเสว อุปริ สาโป ปตฺตฺติ วตฺวา อภิสฺปี.
อภิสฺปีตฺวา จ ปน ‘กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสฺสตีติ อุปฺชาเรนนฺโต ‘สุริยคฺคฺมนเวลาย อาจริยสฺส มฺุทฺธา สตฺตธา ผลิสฺสตีติ
ทิสฺวา เอตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อรุณฺสส อุกฺคนฺตํ น เทมิ -อิตฺติ.

“ถลํ ปนสฺส ภาเน อนฺตราโย น ภาเวย -อิตฺติ.

“สเจ มํ ขมาเปยฺย, น ภาเวย -อิตฺติ.

“เตนหิ ขมาเปหิ -อิตฺติ.

“เอโส มํ ชฺฆาสุ จ คีวาย จ อุกฺกมิ, นาหํ เอตํ กฺุณฺชฺฉิตํ ขมาเปมิ -อิตฺติ.

“ขมาเปหิ ภาเน, มา เอวํ กฺริ -อิตฺติ.

“น ขมาเปมิ -อิตฺติ, “มฺุทฺธา เต สตฺตธา ผลิสฺสตี -อิตฺติ วุตฺเตปิ, น ขมาเปสิเยว.

อถ นํ ราชา “น ตวํ อตฺตโน รุจฺจยา ขมาเปสฺสตี -อิตฺติ หตฺถปาทกฺุจฺฉิตฺวาสุ ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส ปาทมฺุเล โอนมาเปสิ.

นารท “อฺุณฺธฺเห อจฺจริย, ขมามิ เต -อิตฺติ วตฺวา “มหาราช นายํ ยถาเมเนน ขมาเปติ, อวิทุเร เอโก สโร อตฺถิ,
ตตฺถ นํ สีเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺมาเน อุกฺเก ฐปาเปหิ -อิตฺติ อาห.

ราชา ตถา กಾರೆสิ.

นารท เทวลํ อามนฺเตตฺวา “อาจริย, มยา อิทฺธิยา วิสสฺฐาย, สุริยสนฺตาเป อฺุณฺธฺหนฺเต,
ตวํ อุกฺเก นิมฺุชฺชิตฺวา อญฺเวยน ฐาเนน อุตฺตริตฺวา คจฺเจยฺยาสี -อิตฺติ อาห.

ตสส สุริยรสีหิ สมมุญฐมตโตว มตติกาปิณโฑ สตตธา ผลิ.

โส นิมุชชิตวา อญญเณน ฐาเนน ปลายิ.

[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร]

สตถา อิมิ ฌมมเทสนน อหริตวา “ตทา ภิกขเว ราชา อานนโฑ อโหสิ, เทวโล ติสโส, นารโฑ อหเมว,
เอวํ ตทาเปส ทุพพโจเยว -อิติ วตวา ติสสตะเถรํ อามนเตตวา
“ติสส ภิกขุโน หิ ‘อสุเกนาหํ อุกกุฏโฐ, อสุเกน ปหโฐ, อสุเกน ชิโต, อสุโก เม ภณฺหํ อหาสีติ จินเตนตสส,
เวรณนาม น วุสสมมติ. เอวํ ปน อุนฺปนยหนตสเสว อุปสมมติ -อิติ วตวา อีมา คาถา อภาสิ

“อกุโกจฉิ มํ, อวริ มํ,	อชิณี มํ, อหาสี เม’
เย จ ตํ อุนฺปนยหนติ,	เวรํ เตสํ น สมมติ.
‘อกุโกจฉิ มํ, อวริ มํ,	อชิณี มํ, อหาสี เม’
เย จ ตํ นุปนยหนติ,	เวรํ เตสุปสมมติ -อิติ.

[แก้เอรธ]

ตตถ **อกุโกจฉิ** -อิติ: อุกุโกสิ.

อวริ -อิติ: ปหริ.

อชิณี -อิติ: กุฏฺสกุชชี โอตารเณน วา วาทปปฏิวาทเณน วา กรณฺตตริยกรเณน วา มํ อเชสิ.

อหาสี -อิติ: มม สนตํ วตถาทีสุ ยงฺกิลฺลิจิเทว อวหริ.

เย จ ตํ -อิติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสฺสา วา คหฺนฺฐา วา ปพฺพชิตา วา ตํ ‘อกุโกจฉิ มนฺตอวิทตฺถุํ โกรธํ
สกุฏฺฐุํ วิย นทฺธินา ปุตฺติมจฺฉาทีนํ วิย จ กุสาทีนํ ปุณฺปนํ เวเรณฺตวา อุนฺปนยหนติ, เตสํ สกึ อุปฺปนํ เวรํ น สมมติ น อุปสมมติ.

เย จ ตํ นุปนยหนติ -อิติ: อสตีอมนสิการวเสน วา กम्मปจฺจเวกฺขณวเสน วา เย ตํ อุกุโกสาทิตตฺถุํ โกรธํ
“ตยาปิ โกจิจิ นิตฺโธโส ปุริมภเว อุกุฏฺโฐ ภวิสฺสติ, ปหโฐ ภวิสฺสติ, กุฏฺสกุชชี โอตารเวตวา ชิโต ภวิสฺสติ,
กสฺสจิจิ เต ปสฺยห กิลฺลิจิ อจฺฉินฺนํ ภวิสฺสติ;

ตสฺมา นิตฺโธโส หุตฺวาปิ อุกุโกสาทีนํ ปาปฺณาสี -อิติ เอวํ น อุนฺปนยหนติ, เตสํ ปมาเทน อุปฺปนมฺปิ เวรํ
อิมินา อุนฺปนยหนเนน นิริณฺธโน วิย ชาตเวโท อุปสมมติ -อิติ.

เทสนาปริโยसानะ สตสทสสภิกขุ โสตาปตติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ.

ฌมมเทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ.

ทุพพโจปิ สฺวโจ ชาโต -อิติ.

๔. กาลียกขินิยา อุปตติวตถุ.

“น ทิ เวเรน เวรานิ -อิติ อิมม เทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตรํ วณณิตถิ อารพภ กเถสิ.

[มารดาหกรรยาให้บุตร]

เอโภ กิร กุญมพิกปุตุโต ปิตริ กาลกเต เขตเต จ ชเร จ สพพกมมานิ อตตนาเว กโรนโต มาตรํ ปฏิชคคิ.

อถสสา มาตา “กุมาริกํ เต ตาต อาเนสสามิ -อิติ อาห.

“อมม มา เอวํ วเทถ, อหํ ยาวซีวํ ตุมเห ปฏิชคคิสสามิ -อิติ.

“ตาต เขตเต จ ชเร จ กิจจํ ตวเมว กโรสิ, เตน มยหํ จิตตสุขํ นาม น โหติ, อาเนสสามิ เต -อิติ.

โส ปุนปฺปุนํ ปฏิชคคิปีตวาปิ ตุนเห อโหสิ.

สา เอกํ กุลํ คนตุํ เคหา นิภขมิ.

อถ นํ ปุตุโต “กตรกุลํ คจจถ -อิติ ปุจจิตวา, “อสุกนนาม -อิติ วุตเต, ตตถ คมนํ ปฏิเสธเตวา อตตโน อภิจิตํ กุลํ อาจิกขิ.

สา ตตถ คนตวา กุมาริกํ วาเรตวา ทิวสํ ววญฺฐเปตวา ตํ อาเนตวา ตสส ชเร อกาสิ.

สา วณณา อโหสิ.

อถ นํ มาตา “ปุตุต ตวํ อตตโน รุจिया กุมาริกํ อานาเปสิ. สา อิทานิ วณณา ซาตา. อุปตตคภจ นาม กุลํ วินสฺสตี.

ปเวณิ น ชฺชียตี. เตน อญญํ เต กุมาริกํ อาเนสสามิ -อิติ “เตน อลํ อมม -อิติ วุจจมานาปิ ปุนปฺปุนํ กเถสิ.

วณณิตถิ ตํ กถํ สุตวา “ปุตุตา นาม มาตาปีตุนํ วจัน อติภกมิตุํ น สกโกนติ.

อิทานิ อญญํ วิชายนี อิตถิ อาเนตวา มํ ทาสีโกเคน ภุชิสฺสตี ยนฺนุนาหํ สยเมเวกํ กุมาริกํ อาเนยฺยํ -อิติ จินเตตวา

เอกํ กุลํ คนตวา ตสสตาถ กุมาริกํ วาเรตวา “กินนามเต อมม วเทสิ -อิติ เตหิ ปฏิชคคิตวา

“อหํ วณณา. อุปตตกํ กุลํ วินสฺสตี. ตุมหากํ ชีตา ปุตุตํ ปฏิลภิตวา กุญมพสส สามินิ ภวิสฺสตี. เทถ ตํ มยหํ สามิกสส -อิติ

ยาจิตวา สมฺปฏิจจาเปตวา อาเนตวา สามิกสส ชเร อกาสิ.

อถสสา เอตทโหสิ “สจายํ ปุตุตํ วา ชีตรํ วา ลภิสฺสตี, อยเมว กุญมพสส สามินิ ภวิสฺสตี,

ยถา ทารกํ น ลภตี, ตเถว นํ กาทุํ วญฺฐตี -อิติ.

[เมียบลวงปรุงยาทำลายครรภ์เมียน้อย]

อถ นํ อาห “ยทา เต กุจฉियํ คพโภ ปติภฺฐาตี, ตทา เม อาโรเจยยาสิ -อิติ.

สา “สาธุ -อิติ ปฏิสุตวา, คพโภ ปติภฺฐิต, ตสสา อาโรเจสิ.

ตสสา ปน สาเยว นิจจํ ยาคุกตตํ เทตี.

อถสสา อหาเรเนว สหธิ คพภปาตนะสชช อทาสี.

คพภ ปติ.

หุติยมปี คพภ ปติภูจฺจิตเต, ตสสา อโรเจสิ.

อิตรปิ หุติยมปี ตเถว ปาเตสิ.

อถ นํ ปฏฺวิสสทกฺกัถโย ปุจฺจิสฺสุ “กจฺจ เต สปัตตี อนฺตรายํ กโรตี -อิติ.

สา ตมตฺถํ อโรเจตวา “อนฺรพาลे กสฺมา เอวมกาสี, อยํ ทว อิสฺสรียภเยน คพภปาตนะสชช โยเชตวา เทติ,
เตน เต คพภ ปติ, มา ปุน เอวมกาสี -อิติ วุตฺตา ตติยวาระน กเถสิ.

อถสสา อิตรา อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูจฺจิตถาวํ น กเถสิ -อิติ วุตฺวา,
“ตวํ มํ อานตฺวา เทว วาเร คพภํ ปาเตสิ กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมิ -อิติ วุตฺเต, “นฏฺฐาทานิเมหิ -อิติ จินฺเตตฺวา
ตสสา ปมาทํ โอโลเกนฺตี, ปรีณเต คพภ, โอภาสํ ลภิตฺวา สชช โยเชตวา อทาสี.

คพภ ปรีณตตฺตา ปติตุํ อสภโกนฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

ชีวิทสฺสยํ^๑ ปาปุณฺนิ.

สา “นาสิตมฺหิ ตยา, ตวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ,
อิทานิ สยปี นสฺสามิ อีโตทานิ จุตฺตา ยกฺขิณี หุตฺวา ตว ทารเก ขาทิตฺุํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยํ -อิติ ปตฺถนํ ฐฺเปตฺวา
กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปี สามิโก คเหตุวา “ตยา เม กุลฺลฺปะจฺเจเท กโต -อิติ กปฺปรชนฺนุกาทีหิ สฺโปถิตํ โปเถสิ.

สา เตเนวพาเรน กาลํ กตฺวา ตเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรสฺเสว กุกฺกุฏี อณฺทานิ วิชಾಯิ.

มชฺชารี อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิ.

หุติยมปี ตติยมปี ขาทิเยว.

กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อณฺทานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มปี ขาทิตฺุกามาสี, อีโตทานิ จุตฺตา ตํ สปัตตํ ขาทิตฺุํ ลเภยฺยํ -อิติ
ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา ทีปนี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ มิคี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตสสา วิชาตวิชาตกาเล ทีปนี อาคนตวา ตโย วาเร ปุตตเก ขาทิ.

มีคิ มรณกาเล “อิมาย เม ติกขตตฺ ปุตตา ขาทิตา, อิทานิ มปี ขาทิสฺสตี, อิโตทานิ จุตตา เอตํ สปุตตํ ขาทิตุํ ลเภยฺยํ -อิติ ปตถนํ กตวา กาลํ กตวา ยกขินิ หุตวา นิพพตติ.

ทีปนีปี ตโต จุตตา สาวตถิยํ กุลธิตา หุตวา นิพพตติ.

สา วุฑฒิปุตตา ทวารคาเม ปติกุลํ อคมาสี.

อปรภาเค ปุตตํ วิชาเย.

ยกขินิ ตสสา ปยสหายิกาวณณเณ อาคนตวา “กุหิ เม สหายิกา -อิติ ปุจฺฉิ.

“อนโตคพะเภ วิชาตา -อิติ อาหํสุ.

สา ตํ สุตวา “ปุตตํ นุ โข วิชาตา อุทาทุ ธีตฺรํ, ปสฺสิสฺสามิ นํ -อิติ ปวิสิตฺวา ปสฺสนตี วีย ทารกํ คเหตุวา ขาทิตฺวา คตา.

หุตยวาระปี ตเถว ขาทิ.

ตติยวาระ อิตรา ครุคพะภา” หุตวา สามิกํ อามนตเตวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยกขินิ มม เทว ปุตเต ขาทิตฺวา คตา, อิทานิ มม กุลเคหํ คนตวา วิชาเยสฺสามิ -อิติ กุลเคหํ คนตวา วิชาเย.

ตทา सा ยกขินิ อุทกวารํ คตา โหติ.

เวสฺสวณฺสสฺส ทิ ยกขินิโย วาเรน อนโตตตโต สีสปรมฺปราย อุทกํ ออาหารนฺติโย จาตุมาสจฺเจนปี ปณฺจมาสจฺเจนปี มุจฺฉนฺติ.

อปรา กิลนตกาเย ชีวิตกขยปี ปาปุณฺนติ.

สา ปน อุทกวารโต มุตตมตตาว เวเคน ตํ ชฺรํ คนตวา “กุหิ เม สหายิกา -อิติ ปุจฺฉิ.

“กุหิ นํ ปสฺสิสฺสตี, ตสสา อิมสมิ ฐาเน ชาตทารเก ยกขินิ ขาทิติ, ตสฺมา กุลเคหํ คตา -อิติ.

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจฺฉตฺ, น เม มุจฺฉิสฺสตี -อิติ เวรเวคสมุสฺสาหิตา นคราภิมุขี” ปกขนฺนติ.

อิตราปี นามคคหฺมทิวเส ตํ ทารกํ นหาเปตฺวา นามํ กตวา “สามิ อิทานิ สกชฺรํ คจฺฉาม -อิติ ปุตตํ อาทาย

สามิเกน สหฺวี วิหารมชฺมคเตน มคเคน คจฺฉนฺตี ปุตตํ สามิกสฺส ทตฺวา วิหารโปกขรณิยํ นหาตฺวา อุตฺตริตฺวา ปุตตํ คเหตุวา,

สามิเก นหายนฺเต, ปุตตํ ปายมานา ฐิตา ยกขินิ อาคจฺฉนฺตี ทิสฺวา สยฺขานิตฺวา

“สามิ เวเคน เอหิ อโย สา ยกขินิ -อิติ อุจฺจาสทํ กตฺวา ยาว ตสฺสาคมนํ สณฺฐาตุํ อสกโกณตี นินฺวตฺติตฺวา

อนโตวิหาราภิมุขี” ปกขนฺนติ.

๑ ม. ย. ครุภาราร.

๒ นคราภิมุขินีตี ยุตตฺตร.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินีตี ยุตตฺตร.

[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตุธา ปริสมชฺเฒ ฌมมึ เทเสติ.

สา ปุตตํ ตถาคตสฺส ปาทปิฏฐฺเฐ นิปชฺชาเปตฺวา “ตุมหากํ มยา เอส ทินฺโน, ปุตตสฺส เม ชีวิตํ เทถ -อิติ อาท.

ทวารโกฏฐฺเก อธิวตฺถ สุมฺนเทโว ยกขินิยา อนฺโต ปวิสิตฺตํ นาทาสี.

สตุธา อานนฺทเถโร อามนฺเตตฺวา “คจฺฉานนฺท, ตํ ยกขินิ ปกโกส -อิติ อาท.

เถโร ตํ ปกโกสิ.

อิตรฺวา “อโย ภาเน อากจฺฉติ -อิติ อาท.

สตุธา “เอตฺ, มา สทฺทํ อกาสิ -อิติ วตฺวา ตํ อากนฺตฺวา ฐิตํ

“กสมฺมา เอวํ กโรสิ, สเจ ทิ ตุมเห มาทิสสฺส พุทฺธสฺส สมฺมุขีภาวํ นาคมิสฺสถ,

อหิณฺกุลานํ วิย เวรํ อจฺฉนฺทนนํ วิย กาโกพฺพานํ วิย จ กปฺปฏฺฐิติกํ โว เวรํ อภวิสฺส. กสมฺมา เวรปฏิเวรํ กโรถ.

เวรํ ทิ อเวเรน อุปสมฺมตี, โน เวเรน -อิติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมฺมนฺตึช กุทาจนํ.

อเวเรน จ สมฺมนฺตี

เอส ฌมฺโม สนนฺตโน -อิติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ น ทิ เวเรน -อิติ: ยถา ทิ เขพฺสงฺฆาณิกาทิสฺสจิมกขิตฺตฐฺฐานํ เตเหว อสฺสจิทิ โชวฺนโตปิ สฺทฺธํ นิคฺคนธํ กาทุํ น สกโกติ,
อถโข ตํ ฐฺานํ ภิชฺโยโส มตฺตาย อสฺทฺธตรณจฺ ทฺคฺคนธตรณจฺ โหติ;

เอวเมว อกโกสนฺตํ ปจฺจกโกสนฺโต ปหฺรณฺตํ ปฏิปฺปหฺรณฺโต เวเรน เวรํ วุสฺสมตฺตํ น สกโกติ, อถโข ภิชฺโย ภิชฺโย เวรเมว กโรติ.

อิติ เวรานิ นาม เวเรน กิสฺมิณฺจิปิ กालเ น สมฺมนฺตี, อถโข วทณฺตีเยว.

อเวเรน จ สมฺมนฺตี -อิติ:

ยถา ปน ตานิ เขพาทินิ อสฺสจินิ วิปฺปสนฺเนน อฺทฺเถน โหวิยมนานานิ วินสฺสนฺตี, ตํ ฐฺานํ สฺทฺธํ โหติ นิคฺคนธํ;

เอวเมว อเวเรน ขนฺตีเมตฺตฺเถเกน โยนิโสมนสิกาเรน ปจฺจเวกฺขณเณ เวรานิ วุสฺสมมนฺตี ปฏิปฺปสฺสมณฺตี อภาวํ คจฺฉนฺตี.

เอส ฌมฺโม สนนฺตโน -อิติ:

เอส อเวเรน เวรฺวุสฺสมนฺสงฺขาโต ปฺราณโก ฌมฺโม สพฺเพสํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺเฒาสวานํ คตฺมคฺโค -อิติ.

คากาปริโยसानเ สา ยกขินิ โสตาปตฺติมฺเล ปตฺติฐฺฐฺหิ.

สมฺปตฺตปริสายปิ เทสนา สาทฺถิกา อโหสิ.

[นางยักขินิรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตุธา ตํ อิตฺถิ อาท “เอตฺสฺสา ตว ปุตฺตํ เททิ -อิติ.

“ภายามิ ภนเต -อิติ.

“มา ภายิ, นตถิ เต เอตํ นิสสาย ปริปนฺโน -อิติ.

สา ปุตตํ ตสฺสา อทาสี.

สา ตํ คเหตุวา จุมพิตฺวา อาลึงคิตฺวา ปุณ มาตฺยเวว ทตฺวา โรทิตฺตุํ อารภี.

อถ นํ สตถา “กิเมตํ -อิติ ปุจฺฉี.

“ภนเต อหํ ปุพฺเพ ยถา ตถา ชีวิทํ กปฺเปตฺตีปี กุจฺฉิปุริ นาม นาลตถํ, อิทานิ กถํ ชีวิสสามิ -อิติ.

อถ นํ สตถา “มา จินตฺยิ -อิติ สมสฺสาเสตฺวา ตํ อิตถี อาท

“อิมิ เนตฺวา อตฺตโน เคะ นิวาสาเปตฺวา อคฺคยาคุมฺตเตหิ ปฏฺิชคฺคาหิ -อิติ.

สา ตํ เนตฺวา ปฏฺิฐิวฺเส ปตฺิฐฺฐาเปตฺวา อคฺคยาคุมฺตเตหิ ปฏฺิชคฺคิ.

ตสฺสา วิหิพฺรณฺกาเล มุสลํ มุทฺธํ ปฺรณฺตํ วิย อุปฺภูฐาติ.

สา สหายิกํ อามนฺเตตฺวา “อิมสฺมี ฐฺานเว วสิตฺตุํ น สกฺขิสสามิ, อณฺญตถ มํ ปตฺิฐฺฐาเปหิ -อิติ วตฺวา

“มุสลฺลาลายํ อุทกจาฎฺิยํ อุทฺธเน นิมพโกเส สงการกุญฺเฐ ความทฺวาเร -อิติ เอเตสุ ฐฺานเวสุ ปตฺิฐฺฐาปิตาปี

“อิธ เม มุสลํ สีสํ ภินฺนทนต์ วิย อุปฺภูฐาติ, อิธ ทารกา อุจฺฉิฏฺฐทกํ โอตารณฺติ, อิธ สุนฺชา นิปชชฺนติ,

อิธ ทารกา อสุจํ กโรณฺติ, อิธ กจฺวรํ ฉพฺเพณฺติ, อิธ ความทฺารกา ลกฺขโยคฺคํ กโรณฺติ -อิติ สพฺพานิ ตานิ ปฏฺิภิกฺขิปี.

อถ นํ พหิตาเม วิวิทโตกาเส ปตฺิฐฺฐาเปตฺวา ตตถ ตสฺสา อคฺคยาคุมฺตตาทินิ หริตฺวา ปฏฺิชคฺคิ.

สา ยกฺขินี เอวํ จินตฺเสสิ “ออยฺ เม สหายิกา อิทานิ พฺหุปการฺรา, หนฺทาหํ กิลฺลจฺิ ปฏฺิคุณฺมํ กโรมิ -อิติ

“อิมสฺมี สํวจฺนเร สุพฺพภูฏฺิภา ภวิสฺสติ, ถลฺลฐฺานเว สสฺสํ กโรหิ,

อิมสฺมี สํวจฺนเร พุพฺพภูฏฺิภา ภวิสฺสติ, นินฺนฐฺานเวเวว สสฺสํ กโรหิ -อิติ สหายิกาย อารโจะสิ.

เสสฺขเนหิ กตสฺสํ อติอุทฺเท^๑ วา อนฺทเกน^๒ วา นสฺสติ.

ตสฺสา สสฺสํ อติวิย สมปชชฺติ.

[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลากภัตร]

อถ นํ “อมมฺ ตยา กตํ สสฺสํ เนว อจฺจาทเกน นสฺสติ น อนฺทเกน^๒ นสฺสติ, สุพฺพภูฏฺิพฺพภูฏฺิภาวํ ญตฺวา กมฺมํ กโรสิ,

กึ นฺุ โข เอตํ -อิติ ปุจฺฉีสุ.

๑ อจฺจาทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

๒ อนฺทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

“อมหากัม สหายิกา ยกขินิ สุปพญญิตุพพญญิตุภาวํ อัจจิกขติ, มยํ ตสสา วจเนน ถลนินนเนสฺ สสสานิ กโรม,
เตน โน สสสํ สมปชชติ, กิ น ปสฺสถ นิพพชํ อมหากัม เคหโต ยาคุกตตาทินิ หริยมานานิ, ตานิ เอติสฺสา หริยนฺติ,
ตุมहेปิ เอติสฺสา อคฺคยาคุตตาทินิ หรถ, ตุมหากมปิ กมฺมนเต โอลเกสฺสติ -อิติ.

อถสสา สกลนคฺรวาสินํ สกฺการํ กรีสฺสุ.

สาปิ ตโต ปญฺญาย สพฺเพสํ กมฺมนเต โอลเกนตี ลากคฺคปฺตตาทา อโหสิ มหาปริวาราท.

สา อปรภาเค อญฺญ สลากภตฺตานิ ปญฺญเปสิ.

ตานิ ยาวชชกาลา ทิยนฺติเยว.

อิทํ กาลียกขินินยา อุปปตติวตถุ.

๕. โสสมพิทกวตฺถุ.

“ปเร จ น วิชานนฺติ -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต โสสมพิทเก ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

[พระวินัยตรงกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โสสมพิทํ ทิ ไซสิตารามे ปญจสตปญจสตปรีวารวาทเว ภิกฺขุ วิหรีสุ วินยโร จ ฌมฺมกถิกो จ.

เตสุ ฌมฺมกถิกो เอกทิวสํ สรีรวลลขํ กตฺวา อุทกโกฏฐเก อัจจนอุทกาวเสสํ ภาชเน รุเปตฺวา นิกฺขมิ.

ปจฺฉา วินยโร ตตฺถ ปวิฏฺฐโฐ ตํ อุทกํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา อิตฺรํ ปุจฺฉิ “อาวุโส ตยา อุทกํ รุเปตํ -อิตฺติ.

“อาม อาวุโส -อิตฺติ.

“กึ ปเนตฺถ อาปตฺติภาวํ น ชานาสี -อิตฺติ.

“อาม น ชานามิ -อิตฺติ.

“โหตฺวาโส, เอตฺถ อาปตฺติ -อิตฺติ.

“เตนทิ ปฏิกฺกิสฺสามิ น -อิตฺติ

“สเจ ปน เต อาวุโส อสฺถจิจฺจ อสฺติยา กตํ, นตฺถิ อาปตฺติ -อิตฺติ.

โส ตสฺสา อาปตฺติยา อนาปตฺติทิสฺสํ อโหสิ.

วินยโรปิ อตฺตโน นิสฺสิตกานํ “ออย ฌมฺมกถิกो อาปตฺตี อาปชฺชมาโนปิ น ชานาติ -อิตฺติ อาโรเจสิ.

เต ตสฺส นิสฺสิตเก ทิสฺวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวาปิ อาปตฺติภาวํ น ชานาติ -อิตฺติ อาหํสุ.

เต คนฺตฺวา อตฺตโน อุปชฺชมายสฺส อาโรเจสุ.

โส เอวมาห “ออย วินยโร ปุพฺเพ “อนาปตฺตีติ วตฺวา อิทานิ ‘อาปตฺตีติ วทติ, มุสาวาทิ เอโส -อิตฺติ.

เต คนฺตฺวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย มุสาวาทิ -อิตฺติ กถียํสุ.

เต เอวํ อญฺญมญฺญู กลหํ วทตฺถียํสุ.

ตโต วินยโร โอกาสํ ลภิตฺวา ฌมฺมกถิกสฺส อาปตฺติยา อทสฺสเน อุทฺเทปนียกมมํ อกาสิ.

ตโต ปฏฺฐาย เตสํ ปจฺจยทายกา อุปฏฺฐากาปิ เทว โกฏฐาสา อหสิ.

โหววาทปฏิกฺคาทิกา ภิกฺขุณีโยปิ อารกฺขเทวตาปิ ตาสํ สนฺทิสฺสุมภตฺตา อากาสฏฺฐเทวตาปิ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ สพฺเพ ปุณฺณชฺชา เทว ปกฺขา อหสิ.

ยาว อภิภูฏภวณา ปน เอกนินนาท โกลาหล อคมาสิ.

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกขุ ตถาคตฺ ออุปสงกมิตวา

อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวายํ กมฺเมเน อุกฺขิตโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺขิตตานาวุตตกานํ “อธมฺมิเกเน กมฺเมเน อุกฺขิตโต -อิตฺติ ลทฺธิ

อุกฺเขปกเทหิ วาริยมานานปี จ เตสํ ตํ อนุปริวารेतวา วิจฺรณภาวํ อาโรเจสิ.

ภควา “สมคฺคา กิร โทหนตุ -อิตฺติ เทว วาเร เปเสตวา “น อิจฺฉนฺติ ฆนฺเต สมคฺคา ภวิตฺตํ -อิตฺติ สุตฺวา

ตติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ -อิตฺติ สุตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตวา อุกฺเขปกานํ อุกฺเขปนเ อิตฺเรสญจ อาปตฺติยา อทสฺเสน อาทินฺวํ กเถตวา

ปุน เตสํ ตตฺถเว เอกสิมายํ อโปสธาทีนํ อนุชานิตวา

ภตฺตคฺคาทีสุ ฆนฺตชนชาตานํ “อาสนนฺตริกาย นิสฺสิตพฺพํ -อิตฺติ ภตฺตคฺเค วตฺตํ ปญญาเปตวา

“อิทานปี ฆนฺตชนชาตา วิหรนฺติ -อิตฺติ สุตฺวา

ตตฺถ คนฺตวา “อลํ ภิกฺขเว มา ฆนฺตชนนฺตืออาทีนํ วตฺวา

“ภิกฺขเว ฆนฺตชนกลหวิคฺคหวิวาทา นามเมเต อนตฺถการกา กลหํ นิสฺสาย ทิ ลมฺภิกกาปี สกฺกณิกา หตฺถินาคํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสิ -อิตฺติ

ลมฺภิกกาชาตํ กเถตวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โทเ มา วิวทล วิวาทํ นิสฺสาย ทิ อนเกสทสฺสวณฺณกาปี ชีวิตกฺขยํ ปตฺตา -อิตฺติ วมฺภิกกาชาตํ กเถสิ.

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปี เตสุ วจัน อนาทิยนเตสุ,

อญฺญตฺเรณ ธมฺมวาทีนา ตถาคตฺตสฺส วิหะสิ อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อปโปสสุโก ฆนฺเต ภควา ทิภูฏธมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตุโต วิหรตุ,

มยเมเตน ฆนฺตชนน เกลเหเน วิคฺคเหเน วิวาทเณ ปญญายิสฺสาม^๑ -อิตฺติ วุตฺเต,

“ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว พาราณสิยํ พุรหมทตฺโต นาม กาสีราชา อโหสิ” -อิตฺติ

พุรหมทตฺเตน ทิฆิตฺติสฺส โกสฺสรณฺโณ รุขํ อจฺฉินฺทิตวา อญฺญาตกเวเสน วสนตฺตสฺส มาริตภาวญฺเจว

ทิฆาวุกฺมาเรณ อตฺตโน ชีวิตเ ทินฺเน ตโต ปญฺญาเย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตวา

“เตสํ ทิ นาม ภิกฺขเว ราชุนํ อาทินฺนทณฺฑานํ อาทินฺนสตฺถานํ เอวรूपํ ขนฺติโสระจํ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสเถถ, ยํ ตุมเห เอวํ สวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยยาถ โสธา^๒ จ -อิตฺติ

โหวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาทฺตุ อสฺกขิ.

๑ วิ. มหา. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มหา. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มหา. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณณวิหารตาย อุกกณฐิตโต “อหัง โข อิทานิ อากิณโณ ทุกขัง วิหรามิ, อิเม จ ภิกขุ มม วจันนัง กโรนติ,
ยณนุนานหัง เอโก คณมมา วูปกฏฐโร วิหเรยยัง -อิตติ จินเตตวา โกสมพิยัม ปิณชทาย จริตวา อนปโลเกตวา ภิกขุสงฆ์
เอกโกว อตตโน ปตตจิวรมาทาย พาลกโลณการามัง คนตวา ตตถ ภคฺตุเถรสส เอกจาริกวตตัม กเถตวา
ปาจันนวิสมิคทาเย ตินณณํ กุลปุตตานัง สามคฺคีรสานิสฺสํ กเถตวา เยน ปาโรเลยยงํ ตทวสริ.

[พวกอุบาสกทรงมานภิกษุ]

ตตร สุกฺโก ภควา ปาโรเลยยงํ อุปนิสสาย รกชิตวนสนนเต ภาทสาลมูเล ปาโรเลยยเกน หตถินา อุปญฺญิมานโน
ผาสูกํ วสฺสวาสํ วสิ.

โกสมพิวาสินปิ โข อุปาสกา วิหารัง คนตวา สตถารัง อปสสนตา “กุกฺหิ ภนเต สตถา -อิตติ ปุจฺฉิสฺสุ.

เต ภิกขุ อาหังสุ “ปาโรเลยยกวนสนนทัง คโต -อิตติ.

“กีกัรณมา ภนเต -อิตติ.

“อมเห สมคฺเค กาทุมํ วายมิ, มยํ ปน น สมคฺคา อหุมมา -อิตติ.

“ภนเต ตุมเห สตถุ สนตฺติเก ปพพชิตวา, ตสมิํ สามคฺคิํ กโรนเตปิ, สมคฺคา น อหุตถ -อิตติ.

“เอวมาวุโส -อิตติ.

มนุสฺสา “อิเม สตถุ สนตฺติเก ปพพชิตวา, ตสมิํ สามคฺคิํ กโรนเตปิ, สมคฺคา น ชาตา.

มยํ อิเม นิสสาย สตถารัง ทฏฺฐัง น ลภิมมา, อิเมสํ เนว อาสนัง ทสสาม, น อภิวาทนาทินิ กริสสาม -อิตติ
ตโต ปฏฺฐาย เตสํ สามิจิมตตกปิ น กริสฺสุ.

เต อุปปาหารตาย สฺสสมานา กติปาเหเนว อุกกา หุตวา อญฺญมญฺญํ อจฺจยํ เทเสตวา ขมาเปตวา

“อุปาสกา มยํ สมคฺคา ชาตา, ตุมเหปิ โน ปุริมสทิสาว โหถ -อิตติ อาหังสุ.

“ขมาปิโต ปน โว ภนเต สตถา -อิตติ.

“น ขมาปิโต อาวุโส -อิตติ.

“เตนหิ สตถารัง ขมาเปถ, สตถุ ขมาปิตกาเล มยปิ ตุมหากัง ปุริมสทิสวา ภวิสสาม -อิตติ.

เต อนฺโตวสฺสภาเวณ สตถุ สนตฺติกํ คนตุมํ อวิสหนตา ทุกฺเคน ตัง อนฺโตวสฺสํ วิตฺตินาเมสฺสุ.

[ช้างป่าโรเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สตถา ปน เตน หตถินา อุปญฺญิมานโน สุกฺโข วสิ.

โสปี คณํ ปหาย ผาสฺววิหารตถาย ตัง วนสนนทัง ปาโรสิ.

“ยถาห?

“อหฺ โข^๑ อากิณโณ วิหรามิ หตฺถิหิ หตฺถินิหิ หตฺถิกลภะหิ^๒ หตฺถิจฉาเปหิ, ฉินฺนคคานิ เจว ตินฺนานิ ขาทามิ,
โอมคโคภคคคจ เม สาขาภคฺ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานีนยานิ ปิวามิ,
โอมคานตสส^๓ เม อุตตติณฺณสส หตฺถินิโย กายํ อุปนฺนํสนฺติโย คจฺจนฺติ,^๔
ยณฺนุนาหํ เอโก คณฺมมหา วูปกฺกุโรหฺ วิหเรยฺยํ -อิตฺติ.

อลฺโฆ โส หตฺถินาโค ยฺยูถา อปกฺกมฺม, เยน ปารีเลยยํ รกฺขิตฺวานสฺสนฺโต ภาทฺทสาลมฺลํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา จ ปน ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา โอลฺเลนฺโต อณฺญํ กิณฺจิจิ อทิสฺวา ภาทฺทสาลมฺลํ ปาเทน ปหฺรณฺโต
ตจฺเจตฺวา โสณฺฑาย สาขํ คเหตุวา สมนฺนชฺชิตฺติ.

ตโต ปฏฺฐาย โสณฺฑาย ฆมฺมํ คเหตุวา ปานีนํ ปรีโกชนีนํ อุปฺกฺฐเปตฺติ, อุณฺโหนฺทเกน อตฺถสฺติ, อุณฺโหนฺทกํ ปฏฺฐียาเทตฺติ.

กถํ?

หตฺถเณน กฏฺฐานิ ฆสฺสิตฺวา อคฺคํ สมนฺปาเทตฺติ, ตํ ทารุณิ ปกฺขิปนฺโต ขาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจิตฺวา
ทารุณฺทชฺชเณน ปวณฺณุตฺวา ปรีจฉินฺนํย ขุทฺทกโสมฺนชฺชิตฺติ ขิปตฺติ ตโต หตฺถํ โอมคานเรตฺวา อุทกสฺส ตตฺตภาวํ ขานิตฺวา
คณฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺติ.

สตถา “อุทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยยก -อิตฺติ วตฺวา ตตฺถ คณฺตฺวา นหายตฺติ.

อลฺลสฺส นานาวิธานิ ผลานิ อาหริตฺวา เทตฺติ.

ยथा ปน สตถา คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ, ตथा สตถุ ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภเ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สตถารา สหฺธิเยว คจฺจตฺติ.

สตถา คามฺปจาร์ ปตฺวา “ปารีเลยยก อิตฺโต ปฏฺฐาย ตยา คณฺตํ น สกฺกา, อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรํ -อิตฺติ อาหฺราเปตฺวา
คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ.

โสปี ยาว สตถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเว รุตฺตฺวา สตถุ อากมฺนกาเล ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวา
วสนฺนุฏฺฐาเน โอมคานเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาขาย วิชฺติ.

รตฺตํ วาลมิกปรีปนฺณนิวารณฺตถํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺฑาย คเหตุวา

“สตถารํ รกฺขิสฺสามิ -อิตฺติ ยาว อรฺุณฺคคฺคมนา วนฺสนฺทสฺส อนฺตรนฺตเร วิจฺรตฺติ.

ตโต ปฏฺฐายเเว กิร โส วนฺสนฺโต รกฺขิตฺวานสฺสนฺโต นาม ขาโต.

อรฺุณฺณ อุกคฺเต, มุโขทกทานํ อาทํ กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺตานิ กโรตฺติ.

๑ ปาลียมฺปน อหฺ โข เอตาทิ อากิณโณติ ทิสฺสตี.

๒ ยฺ. หตฺถิกฺภเภาหิ.

๓ ตตฺถเว โอมคานา จ เมตฺติ.

๔ อิตฺโต ปรี อากิณโณ ทุกฺขํ น ผาสฺ วิหรามิ. ยณฺนุนาหนฺติ.

[วานรถายวรงน้ำผึ้ง]

อเถโก มกโกฏฺโฐ ตํ หตฺถิ อุกฺกุฏฺฐาย สมฺภูฏฺฐาย ตถาคตฺตสฺส อภิสมาจาริกํ กโรนฺตํ ทิสฺวา “อหฺปิ กิลฺยจิเทว กริสฺสามิ -อิตฺติ วิจฺรณฺโต เอกทิวสํ นิम्मกฺขิกํ ทณฺชกมรฺูปฺภูลํ ทิสฺวา ทณฺชกํ ภณฺชิตฺวา ทณฺชเกเนว สทฺธิ มรฺูปฺภูลํ สตฺถุ สนฺตํ หริตฺวา กทฺลิตฺตํ ฉินฺทิตฺวา ตตฺถ ฐฺฐเปตฺวา อทาสิ.

สตฺถา คณฺหิ.

มกโกฏฺโฐ “กริสฺสตี นฺุ โข ปรีโกคํ น กริสฺสตี -อิตฺติ โอลเณนฺโต คเหตุว นิสฺนํ ทิสฺวา “กึ นฺุ โข -อิตฺติ จินฺเตตฺวา ทณฺชโกฏฺฐิ คเหตุว ปรีวตฺเตตฺวา อุปฺธาเรนฺโต อณฺชกานิ ทิสฺวา ตานิ สณฺิกํ อปเนตฺวา ปฺน อทาสิ.

สตฺถา ปรีโกคฺมกาสิ.

โส ตฺถุฏฺฐมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตุว นจฺจนฺโต อุกฺกุฏฺฐาสิ.

อถสฺส คหิตฺสาขาปิ อุกฺกนฺตฺสาขาปิ ภิชฺชิ.

โส เอกสฺมิ ขาณฺมตฺถเก ปตฺติว นินฺพิทฺทคฺคโต ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตฺติสฺวเนน ตีสโยชนิกเก กนกฺวิมานे นินฺพิทฺตติ อจฺจรฺาสหฺสฺสปรีวโร อโหสิ.

[พญาช้างสังเกตตวัตรพระอานนท์]

ตถาคตฺตสฺส ตตฺถ หตฺถินาเคน อุกฺกุฏฺฐิยฺมานสฺส วสนภาโว สกฺลชฺมพฺุทฺธิเป ปากโกฏฺโฐ อโหสิ.

สวตฺถินฺครโต “อนาถปิณฺฑิกโก วิสาขา มหาอุปาสิกา -อิตฺติ เอวมาทีนํ มหากุลานิ อานนฺทตฺเถรฺสฺส สาสนํ ปทฺธิณฺสิ “สตฺถารํ โน ภนฺเต ทสฺเสถ -อิตฺติ.

ทิสฺวาสิโนปิ ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตฺถวสฺสา อานนฺทตฺเถโร อุปฺสงฺกมิตฺวา “จิสฺสุตา โน อาวุโส อานนฺท ภควโต สมฺมุขา ฐมฺมิกถา, สาธุ มยฺ์ อาวุโส อานนฺท ลเภยยาม ภควโต สมฺมุขา ฐมฺมิกถํ สวนาย -อิตฺติ ยาจิสุ.

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตฺถ คนฺตฺวา “เตมาสํ เอกวิหาริโน ตถาคตฺตสฺส สนฺตํ เอตฺตเกหิ ภิกฺขุทฺธิ สทฺธิ อุปฺสงฺกมิตฺุ อยุตฺตํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ ฐฺฐเปตฺวา เอกโกว สตฺถารํ อุปฺสงฺกมิ.

ปารีเลยฺโยกํ ตํ ทิสฺวา ทณฺชกํ อาทาย ปกฺขนฺทิตฺติ.

สตฺถา โอลเเกตฺวา “อเปหิ ปารีเลยฺยเก, มา นินฺวารยิ พุทฺธูปฺภูฏฺฐาโก เอโส -อิตฺติ อาห.

โส ตตฺถเวท ทณฺชํ ฉชฺเตตฺวา ปตฺตจิวรฺปฏิคฺคหณฺ์ อาปุจฺฉิ.

เถโร นาทาสิ.

นาโค “สเจ อุกฺคหิตฺวตฺโต ภวิสฺสตี, สตฺถุ นิสฺสีทฺนปาสาณฺผลเก อตฺตโน ปรีกฺขารํ น ฐฺฐเปสฺสตี -อิตฺติ จินฺเตสิ.

เถโร ปตฺตจิวรํ ภูมฺิยํ ฐฺฐเปสิ.

[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนนา หิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตตโน ปริภุชารํ น ฐฺเพนติ.

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ.

เถโร สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิ.

สตถา “อาณนฺท เอกโกว อาคโตสิ? -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสฺเตหิ ภิกฺขุหิ สหฺธี อาคตภาวํ สุตฺวา

“กุหิ ปน เต -อิตฺติ วตฺวา, “ตุมหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเพตฺวา อาคโตมฺหิ -อิตฺติ วุตฺเต, “ปฏฺโกสหาหิ เต -อิตฺติ อาห.

เถโร ตถา อกาสิ.

เต ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

สตถา เตหิ สหฺธี ปฏฺิสฺนถารํ กตฺวา,

เตหิ ภิกฺขุหิ “ภนฺเต ภควา พุทฺธสุชฺฌมาโล เจว ชตฺตยสุชฺฌมาโล จ,

ตุมฺเหหิ เตมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสีทฺนเตหิ จ ทุกฺกํ กตํ, วตตปฏฺิวตตการโกปิ มุชฺชทกทายโกปิ นาโหสิ มณฺเญ -อิตฺติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว ปาโรลยฺยภทฺตนินา มม สพฺพภิกฺขุจฺจานิ กตานิ, เอวรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺเตน เอกโต วสิตฺตํ ยุตฺตํ,

อลภนฺตสฺส เอกจาริกภาโวว เสยฺโย -อิตฺติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คาทาโย อภาสิ

“สเจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ชีริ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตตมโน สตีมา.

โน เจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ชีริ

ราชาว รมฺมํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเญว นาโค.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย

นตฺถิ พาลे สหายตา

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

อโปปฺสสุโก มาตงฺครณฺเญว นาโค -อิตฺติ.

คาทาปริโยसाने ปณฺจสตาปี เต ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐทิสฺสุ.

อาณนฺทเถโร อนาถปิณฺฑิกาทิหิ เปสิตํ สาสนํ อาโรเจตฺวา

“ภนฺเต อนาถปิณฺฑิกปมฺุชา ปณฺจ อริยฺสวากโกฏฺฐิโย ตุมฺหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสฺสนติ -อิตฺติ อาห.

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตฺตจิวริ -อิตฺติ ปตฺตจิวริ คาทาเปตฺวา นิกฺขมิ.

นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาทุ ปจจาสิสฺสติ, ทีฆรตฺโต โข ปนายํ มยหํ อุกการโก,
นาสส จิตฺตํ โกเปตฺตุํ วฏฺฏติ, นินฺตตถ ภิกขเว -อิตติ.

สตถา ภิกขุ คเหตุวา นินฺตติ.

หตฺถิปิ วนสนฺนํ ปริสิตฺวา ปนสกทลิลลาทีนึ นานาผลานิ สํหริตฺวา ราสี กตฺวา ปุนทิวเส ภิกขุณฺ อทาสี.

ปณฺจสตา ภิกขุ สพฺพานิ เขเปตฺตุํ นาสกขีสุ.

ภตฺตกิจฺจปริโยสาเน สตถา ปตฺตจิวริ คเหตุวา นิภขมิ.

นาโค ภิกขุณฺ อนฺตรนตฺเรน คนฺตฺวา สตฺถุ ปุโรโต ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเต -อิตติ.

“อัย ภิกขเว ตุมเห เปเสตฺวา มํ นินฺตเตติ -อิตติ.

“เอวํ ภนเต -อิตติ.

“อาม ภิกขเว -อิตติ.

[ข้างท่ากาะไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อถ นํ สตถา “ปาริเลยยก อิทํ มม อนินฺตตคฺคณฺ, ตว อิมินา อตฺตภาเวน ฆานํ วา วิปสฺสนํ วา มคฺคผลํ วา นตฺถิ,
ติฏฺฐ ติวํ -อิตติ อาห.

ตํ สุตฺวา นาโค มฺเข โสณฺนํ ปกฺขิปิตฺวา โรทนโต ปจฺฉโต ปจฺฉโต อคฺมาสี.

โส หิ สตถารํ นินฺตเตตฺตุํ ลภนฺโต เตเนว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยฺย.

สตถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตฺวา “ปาริเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตว อญฺมิ, มนุสฺสาวาโส สปริปนฺโน, ติฏฺฐ ติวํ -อิตติ อาห.

โส โรธมาโน ตตถ ฐตฺวา, สตฺถริ จกฺขุปลํ วิชฺชนเต, หทฺเยน ผลิเตน กาลํ กตฺวา
สตฺถริ ปสาเทน ตาวตีสฺวานเน ตีสโยชนิกे กนกวิมานे อจฺจราสทฺสสมชฺเฒे นินฺพตฺติ.

“ปาริเลยยกเทวปฺตฺโตเตววสฺส นามํ อโหสี.

สตถापि अनुपुपฺเพน เซตฺวานํ อคฺมาสี.

[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพิทูลขอขมาพระศาสดา]

โกสมพิทา ภิกขุ “สตถา กิร สาวตฺถี อาคโต -อิตติ สุตฺวา สตถารํ ขมาเปตฺตุํ ตตถ อคฺมฺสุ.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจจเวกขมานา ตตถ ตุมหากิ อนนตเร เย ปณตติปุริสา “ปุพเพ มยิ ฉนทาทิวเสน วายมนตา อโยนิโส ปฐิ
ปนนา -อิติ วิชานนติ,

ตโต เตสสิ สนนติกา เต ปณตติปุริเส นิสสาย อิเมทานิ กลหสงขตา เมธคา สมนนติ -อิติ อยเมตถ อตโถ -อิติ.

คาถาปริโยसाने สมปตตภิกขุ โสตาปตติผลาทีสุ ปติภฐหีสุ -อิติ.

โภสมพิภวตถ.

๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ.

“สุภานุปสุสี วิหรนฺตํ -อิตติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตถา เสตพฺยนครํ อุปนิสฺสาย สีสฺปาวเน วิหรนฺโต จุลลกาลมहाกาเล อารพฺภ กเถสิ.

[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพฺยนครวาสิโน ทิ “จุลลกาโล มชฺฌิมกาโล มหากาโล จ -อิตติ ตโย ภาตโร กุญฺมพิกา.

เตสุ เชฏฺฐกนิญฺฐา ทิสาสุ วิจริตฺวา ปญฺจทฺธิ สกฺกฺสเททฺธิ ฆณฺฑํ อารนฺตติ.

มชฺฌิมกาโล อาภตํ วิกกิณฺณาติ.

อถกสฺมี สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปญฺจทฺธิ สกฺกฺสเททฺธิ นานาฆณฺฑํ คเหตุวา สาวตฺถิ คนฺตฺวา

สาวตฺถิยา จ เซตฺวานสฺส จ อนฺตเร สกฺกฺยานิ โมจยิสฺสุ.

[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาติหฺตเถ สาวตฺถิวาสิโน อริยฺสาวเก ฆมฺมสฺสวนาย คจฺจนฺเต ทิสฺวา

“กุทฺติ อิมเ คจฺจนฺติ -อิตติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา “อหํปิ คมิสฺสามิ -อิตติ จินฺตเตวา กนิญฺฐํ อามนฺตเตวา

“ตาท สกฺกฺส อุปฺปมตฺโต โหทฺติ, อหํปิ ฆมฺมํ สโต คมิสฺสามิ -อิตติ วตฺวา คนฺตฺวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ปริสฺปริยนฺเต นิสิตฺติ.

สตถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฺฌมาสเยน อนฺุพฺพิกถํ กเถนฺโต ทุกฺขกฺขนฺธสฺสุตฺตาทิวเสน อนฺเกปฺริยาเยน กามานํ อาทินํ โอรการํ

สงฺกิลเสณฺจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปรโลกํ คจฺจนฺตํ เนว โภคา น ญฺาตโย อนฺุคจฺจนฺติ, กิ เม ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ จินฺตเตวา,

มहाชเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา, สตถารา “นตฺถิ เต โกจิ อปฺโลเกตพฺโพ -อิตติ วุตฺเต,

“กนิญฺฐํ เม อตฺถิ ฆนฺเต -อิตติ วตฺวา, “เตนทฺธิ อปฺโลเกทฺธิ นํ -อิตติ วุตฺเต, “สาธุ ฆนฺเต -อิตติ อาคนฺตฺวา กนิญฺฐํ เอตทฺโวจ

“ตาท อิมํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏฺฐิพฺชช” -อิตติ.

“ตุมฺเห ปน ภาตฺติกา -อิตติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ.

โส ตํ นานปฺปกาเรทฺธิ ยาจิตฺวา นินฺตเตตฺถุ อสฺกโกนฺโต “สาธุ สามิ ยถาชฺฌาसฺยํ กโรถ -อิตติ อาห.

มหากาโล คนฺตฺวา สตถุ สนฺติเก ปพฺพชฺ.

“อหํ ภาตฺติกํ คเหตุวาว อุปฺปพฺพชิสฺสามิ -อิตติ จุลลกาโลปิ ปพฺพชฺ.

[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌทิตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา สาสเน จุรานิ ปุจฺฉิตฺวา, สตถารา ทวีสุ จุเรสุ กถิตฺสุ,
“อหํ ฆนเต มหุลลกาลเล ปพฺพชิตตฺตา คนฺถธูโร ปุเรตุํ น สกฺขิสฺสามิ, วิปฺสสนาธูโร ปน ปุเรสฺสามิ -อติ
ยาว อรหตฺตา โสสานิกธุดงค์ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกฺกเม, สพฺเพสุ นิตฺทํ โอกกนฺเตสุ, สุสานํ คนฺตฺวา
ปจฺจุสกาเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺฉติ.

[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สุสานโคปิกา กาลี นาม ฉวทาทิกา เถรสฺส จิตฺตฺฐานนฺจ นิสิตฺถนฺจ จงฺกมฺนฺจ ทิสฺวา
“โก นุ โข อีธาจฺฉติ, ปรีคคณฺทิสฺสามิ นํ -อติ ปรีคคณฺทิตุํ อสฺกโกนฺตี เอกทิวสํ สุสานกฺฎิกายํ ทีปํ ชาเลตฺวา
ปุตฺตชิตฺโร อาทาย คนฺตฺวา เอกมฺนฺเต นิสินา มชฺฉิมยามเ เถโร อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
“อโยโย โน ฆนเต อิมสฺมี ฐานเ วิหริตี -อติ อาห.

“อาม อุปาสิกเ -อติ.

“ฆนเต สุสานเ วิหรนฺเตหิ นาม วตฺตํ อุกคณฺทิตุํ วญฺญตี -อติ.

เถโร “กึ ปน มยํ ตยา กถิตฺวตฺเต วตฺติสฺสาม -อติ อวตฺวา “กึ กาทุํ วญฺญตี อุปาสิกเ -อติ อาห.

“ฆนเต โสสานิกเ นาม สุสานเ วสนภาโว สุสานโคปกานํ วิหารเ มหาเถรสฺส คามโกชกฺสฺส จ กเถตุํ วญฺญตี -อติ.

“กึการณา -อติ.

“กตฺกมฺมา โจรา สามิกเหิ ปทานุปทํ อนุพฺนธฺนตา สุสานเ ฆนฺทิกํ ฉชฺเตตฺวา ปลาณฺตี,
อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนฺถํ กโรนฺตี,
เอเตสํ ปน กถิต, ‘มยํ อิมสฺส ฆนฺทิตฺสส เอตฺตกนฺนาม กาลํ เอตฺถ วสนภาวํ ชานาม, อโจโร เอโสตี อุปทฺทวํ นินฺวาเรนตี,
ตสฺมา เอเตสํ กเถตุํ วญฺญตี -อติ.

“อณฺเฏ กึ กาทพฺพํ -อติ.

“ฆนเต สุสานเ วสนเตน นาม อโยเยน มจฺฉมฺสปีญฺฐิตฺลคฺุหาทีนํ วชฺเชตฺตพฺพานิ, ทิวา น นิตฺทายิตฺพพํ,
อกุสฺสีเตน ฆนฺทิตพฺพํ, อารทฺทวิริเยน อสฺสเนน อมายาวินา หุตฺวา กลฺยาณชฺฆาสนเ ฆนฺทิตพฺพํ,
สาโย, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหารโต อากนฺตพฺพํ, ปจฺจุสกาเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนฺตพฺพํ,
สเจ ฆนเต อโยโย อิมสฺมี ฐานเ เอว วิหรนฺโต ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปาเปตุํ สกฺขิสฺสตี,
สเจ มตฺสริโร อาเนตฺวา ฉชฺเตนฺตี, กมฺพลกฺฎากาโร อาโรเปตฺวา คนฺธมาลาทีนํ สกฺกาโร กตฺวา สริโรกิจฺจํ กโรสฺสามิ,
โน เจ สกฺขิสฺสตี, จิตฺกํ อาโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกฺนา อากชฺฉิตฺวา พหิ ฐเปตฺวา^๑ ผรฺสุนา โกญฺญตฺวา
ชฺฉนฺทชฺฉนฺทิกํ ฉินฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา^๒ ฆาเปสฺสามิ -อติ.

๑ ส. ม. ขิปิตฺวา

๒ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา -อติ นตฺถิ อติเรกปเทหิ ฆนฺทิตพฺพํ.

อด นั เถโร “สาธู ภทฺเท, เอกั ปน รุปรามมณั ทิสฺวา มยหิ กเถหิ -อิติ อาห.

สา “สาธู -อิติ ปจฺจสฺโสสิ.

เถโร ยถาชฌาสนเยน สุสาเน สมณธมมํ กโรติ.

[พระจุลกกาลกุ่มใจ]

จุลกกาลตเถโร ปน อญฺญา ย สมญฺญา ย ฆราวาสึ จินเตติ ปุตตทวารั อญฺสฺสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยั กมมํ กโรติ -อิติ จินเตสิ.

[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อเถกา กุลธิดา ตมฺหุตตํ สมญฺญูเตน พยาธินา สายณฺหสมเย อมิลตา อกิลนฺตา กาลมกาสิ.

ตเมณั ญฺาตโย ทารุเตลาทีหิ สหุธิ์ สายั สุสานั เนตฺวา สุสานโคปิกาย “อิมั ฌาเปหิ -อิติ ภติ ทตฺวา นิยฺยาเทตฺวา ปกฺกมึสุ.

สา ตสฺสา ปารุปนวตถุ อปนตฺวา ตํ มุหุตตมตํ ปณิตฺตปณิตํ สุวณฺณวณฺณํ สริรั ทิสฺวา

“อิมั อยฺยสส ทสฺเสตฺถุ ปฏฺฐิรูปุ อารมมณั -อิติ จินเตตฺวา คนตฺวา เถโร วนฺทิตฺวา

“เอวรูปิ นาม ภนฺเต อารมมณั อตฺถิ, โอลเกยฺยาถ -อิติ อาห.

เถโร “สาธู -อิติ คนตฺวา ปารุปนวตถุ นึหฺราเปตฺวา ปาทลโต ยาว เกสคฺคา โอลเกตฺวา

“อติปณิตเมตํ รูปิ สุวณฺณวณฺณํ, อคคิมหิ นั ปกฺขิปิตฺวา มหาชลาหิ คหิตกาเล มยหิ อาโรเจยฺยาสิ -อิติ วตฺวา

สกุณฺฐานเมว คนตฺวา นิสึหิ.

สา ตถา กตฺวา เถรสฺส อาโรเจสิ.

เถโร คนตฺวา โอลเกสิ.

ชาลา ย ปหฺนุปหฺนุญฺฐานเน กวราควิ วีย สริรวณฺณํ อโหสิ.

ปาทา นมิตฺวา โอลมพีสุ.

หตฺถา ปฏฺฐิกุชฺชีสุ.

ลลาภู^๑ นิจฺจมมํ อโหสิ.

[พระมหากาลบรรลุประอรหัต]

เถโร “อิหิ สริรั อิทาเนว โอลเกนฺตานั อปฺริยนฺตีกรั ทตฺวา อิทาเนว ฆยฺบปตฺตํ วยฺบปตฺตํ -อิติ รตฺติญฺ्ञานั คนตฺวา

นิสึหิตฺวา ฆยวยั สมปฺสฺสมานอ

“อนิจฺจา วต สงฺขารา

อุปฺปาทวฺยธมฺมิโน

อุปฺปชฺชิตฺวา นิจฺจมฺนติ

เตสั วุปฺสโม สุโข -อิติ

ตสส ภตตทิจจปริโยसानเ ตา อิตถิโย “ภนเต มหากาลโ อมหากั อโนโมทนั กตวา คมิสสตี, ตุมहे ปุโรโต คจฉถ -อิตี วทีสุ.

สตถา “สาธ -อิตี วตวา ปุโรโต อคมาสี.

คามทวารั ปตวา ภิกขุสงโฆ อชฌายี “กีนนาเมตัง สตถารา กตัง, ญตวา นุ โข กตัง อุทาหุ อชานิตวา,
หิโย จุลลกาลสส ปุโรโต คตตตา ปพพชชนตราโย ชาโต, อชช อญญสส ปุโรโต คตตตา อนตราโย นาโหสี,
อิทานิ สตถา มหากาลัง นินตเตตวา อาคโต, สีลวา โข ปน ภิกขุ อจารสมปนโน, กริสสนตี นุ โข ตสส ปพพชชนตราโย -อิตี.

สตถา เตสั วณัง สุตวา นินตตีตวา ฐีโต “กั กเถถ ภิกขเว -อิตี ปุจฉิ.

เต ตมตถัง อโรเจสุ.

“กั ปน ตุมहे ภิกขเว จุลลกาลัง วีย มหากาลัง สลลกเขต -อิตี.

“อาม ภนเต ตสส หิ เทว ปชาปติโย, อิมสส อญฺฐ, อญฺฐหิ ปริกชิปิตวา คหิโต, กั กริสสตี ภนเต -อิตี.

[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตถา “มา ภิกขเว เอวံ อวจตุถ, จุลลกาลโ อญฺฐาย สมุญฺฐาย สุการมมณพฺโโล วิหริตี ปปาตตณฺเฐ ฐิตพฺพพลรฺกขสทิสโส,
มยหัง ปน ปุโรโต มหากาลโ อสุภานุปสสี วิหริตี ขนเสลปพฺพโต วีย อจโล ว -อิตี วตวา อีมา คาถาโย อภาสี

“สุภานุปสสี วิหริตี	อินทริเยสุ อสัวุตัง
โกชนมฺหิ อมตตถญฺญุ	กุสึตัง หินวีริยํ
ตัง เว ปสหตี มารโ	วาโต รุกขัง พุพฺพลัง.
อสุภานุปสสี วิหริตี	อินทริเยสุ สัสวุตัง
โกชนมฺหิ จ มตตถญฺญุ	สทฺธัง อารทวิริยํ
ตัง เว นปฺสหตี มารโ	วาโต เสลวํ ปพฺพตัง -อิตี.

[แก้อรธ]

ตตถ **สุภานุปสสี** -อิตี: สุภัง อานุปสสนตัง. อัญฺฐารมมณเ มานสั วิสสชฺเซตวา วิหริตี -อิตี อตโถ.

โย หิ ปุคฺคโล นิมิตตคฺคาหัง อานุพยญฺชนคฺคาหัง คณฺหนโต

“นชา โสภณา -อิตี คณฺหาตี, “องฺคฺลโย โสภณา -อิตี คณฺหาตี,

“หตฺถา ปาธา ชงฺฆา อुरु กฺกฺขิ อุทฺธโร ธนา คีวา โอมฺโฐ ทนฺตา มุขัง นาสา อกฺขินี กณฺณา ฆมฺภา ลลาภัง เกสา โสภณา -อิตี คณฺหาตี,

“เกสา โสมา นชา ทนฺตา ตโจ โสภโณ -อิตี คณฺหาตี,

“วณฺโณ สุภโ, สณฺฐานัง สุภัง -อิตี คณฺหาตี; อัย สุภานุปสสี นาม; ตัง เอวํ สุภานุปสสี วิหริตี.

อินทริเยสุ -อิตี: จกฺขาทีสุ ฉสุ อินทริเยสุ.

อสัวุตัง -อิตี; จกฺขุทวาราทินี อรฺกขนตัง.

อมตตถญฺญุ -อิตี: ปรีเยสนมตฺตา ปฏิกฺคหณมตฺตา ปรีโณคมตฺตา -อิตี อิมิสฺสา มตฺตาย อชานนโต โภชนมฺหิ อมตตถญฺญุ.

อปิจ “ปัจจเวกขณมตฺตา วิสสชฺชนมตฺตา -อิตฺติ อิมิสฺสาปิ มตฺตาย อชานนโต อมตฺตณฺณํ.

“อิทํ โภชนํ ฌมฺมิกํ, อิทํ อฌมฺมิกํ -อิตฺติปิ อชานนตํ.

กุสึตํ -อิตฺติ: กามพฺยาปาทวิหีสาวิตฺถกฺวสฺสิกตฺตาย กุสึตํ.

หีนวิริยํ -อิตฺติ: นิพฺพิริยํ จตฺตฺส อิริยาปເေສฺ วิริยກຣນວິຣິທິ.

ປສຫຕິ -อิตฺติ: อภิภวติ อชฺโณตฺถรติ.

วาโต รุกขํ ทຸພຸຣຸລ໌ -อิตฺติ: พลววาโต ฉินฺนตເຂູ ຫາຕໍ່ ທຸພຸຣຸລ໌ ວິຍ.

“ຍຄາ ຫິ ໂສ ວາຕ໌ ຕສສ ຣຸກຂສ ປຸຝຜລປລຸວາທິນິປິ ປາເຕຕິ,
ຂຸທທກສາຂາປິ ກຸຍຂຕິ, ມາສາຂາປິ ກຸຍຂຕິ, ສມຸລ໌ປິ ຕໍ່ ຣຸກຂໍ ອຸພຸທເຕເຕວາ ອຸທຸມຸລ໌ ອໂຮສາຂໍ ກຕວາ ຄຈຈຕິ;
ເອວເມວ ເອວຣຸປ໌ ປຸຄຸຄ໌ ອນໂຕ ອຸປປນໂນ ກິເລສມາໂຣ ປສຫຕິ;
ຟລວວາຕ໌ ທຸພຸຣຸລ໌ ປຸຝຜລປລຸວາທິປາຕນ໌ ວິຍ ຂຸທທານຸທທກປຕຕິອາປຂຸນນິປິ ກໂຣຕິ,
ຂຸທທກສາຂາກຸຍຂນ໌ ວິຍ ນິສສຄຸຍາທິອາປຕຕິອາປຂຸນນິປິ ກໂຣຕິ,
ມາສາຂາກຸຍຂນ໌ ວິຍ ເຕຣສສງຂາທິເສສາປຂຸນນິປິ ກໂຣຕິ,
ອຸພຸທເຕເຕວາ ອຸທຸມຸລ໌ ເຊຊຸສາຂາຂໍ ກຕວາ ປາຕນ໌ ວິຍ ປາຣາຊິກາປຕຕິອາປຂຸນນິປິ ກໂຣຕິ,
ສຸວາກຂາຕສາສນາ ນິຮິຕວາ ກຕິປາເນເນວ ຄິທິກາວ໌ ປາເປຕິ;
ເອວຣຸປ໌ ປຸຄຸຄ໌ ກິເລສມາໂຣ ອຕຕ໌ໂນ ວເສ ວຕເຕຕິ -ອີຕິ ອຕ໌ເຄ.

ອສຸການຸປສຸຕິ -ອີຕິ: ຫສສຸ ອສຸເຄສຸ ອລຸຍຸຕຣ໌ ອສຸກ໌ ປສສນຕ໌, ປຸກິກຸລມນສິກາເຣ ຍຸຕຕ໌,
ເຄເສ ອສຸກ໌ຕ໌ ປສສນຕ໌, ໂລເມ ນເຂ ຫນເຕ ຕຈ໌ ວຸຣຸນ໌ ສມຸຣຸນ໌ ອສຸກ໌ຕ໌ ປສສນຕ໌.

ອິນທຣິເຍສຸ -ອີຕິ: ຈສຸ ອິນທຣິເຍສຸ.

ສຸສຸວຸຕ໌ -ອີຕິ: ນິມິຕຕຕຸກາຫາທິວິຣິທິຕ໌ ປິທິຕຫວາຣ໌.

ອມຕຕຸລຸດາປຸກິປຸກຸເນນ ໂກຊນມຸທິ ຈ ມຕຕຸລຸດຸ.

ສຫຣ໌ -ອີຕິ: ກມມສສ ເຈວ ຜລສສ ຈ ສຫຣ໌ທນລກຸຍຂນາຍ ໂລກິຍສຫຣ໌ ເຈວ
ຕິສຸ ວຕຸສຸ ອເວຈຈປປສາທສງຂາຕາຍ ໂລກຸຕຸຕຣສຫຣ໌ ຈ ສມນນາຄຕ໌.

ອາຣຫຣ໌ວິຣິຍ໌ -ອີຕິ: ປຄຸຄທິຕວິຣິຍ໌ ປຣິປຸຣຸນນວິຣິຍ໌.

ຕ໌ ເວ -ອີຕິ: ຕ໌ ເອວຣຸປ໌ ປຸຄຸຄ໌.

“ຍຄາ ທຸພຸຣຸລວາຕ໌ ສຸນິກ໌ ປຸຮນໂຕ ເອກຂນ໌ ເສລ໌ ຈາເລຕຸ໌ ນ ສກ໌ໂກຕິ;
ຕຄາ ອຸພຸທເຕເຕເຣ ອຸປປຂຸມາໂນນິປິ ທຸພຸຣຸລກິເລສມາໂຣ ນປປສຫຕິ ໂຂເຄຕຸ໌ ກມເປຕຸ໌, ຈາເລຕຸ໌ ນ ສກ໌ໂກຕິ -ອີຕິ ອຕ໌ເຄ.

[พระมหากาลเหาะหนึกรรยา]

ตาปี โข ตสฺส ปุราณหุติยิกา เถร์ ปริวารेतฺวา “ตฺวํ กํ อापฺจฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ, อิทานิ คิหิ ภาวสฺสสิ น ภาวสฺสสิตฺวาทีนํ วตฺวา
กาสายานิ นีหริตฺกามา อเหสุ.

เถโร ตาสํ อาการํ สลลฺกเขตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทธिया อุปฺปิตฺวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภาวสฺสสิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,
สตฺถริ คาลา ปรีโยสาเปเนเตเยว, สตฺถุ สฺวณฺณวณฺณํ สรริ อภิตถวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตฺสฺส ปาเท วณฺทิ.

คาลาปรีโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติภฺฐหึสุ -อิตฺติ.

จุลลกาลมहाกาลวตฺถุ.

๗. เทวทูตตวตฤ.

“อนิกกสาโว -อติ อิมั ฆมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต ราชคเห เทวทูตตสส คนธารกาสาเวลากั อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมิ์ หิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สตุถาริ อาปุจจิตวา เขตวเนโต ราชคหิ อคัมสุ.

ราชคหวาสินโน เทวปิ ตโยปิ พหุปี เอกโต หุตวา อาคนตูกทานิ อหิส.

อเถกทิวสั อายสุมมา สารีปุตโต อนูโมทนั กโรนโต

“อุปาสกา

- เอโก สยั ทานัน เทติ ปรี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทัง ลภติ โน ปริวารสมปทัง.
- เอโก ปรี สมาทเปติ สยั น เทติ, (โส) นิพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปทัง ลภติ, โน โภคสมปทัง.
- เอโก สยัปี น เทติ ปรีปี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน กลยชิกมตตปี กุจฉิปุรี น ลภติ อนาโถ โหติ นิปปัจจโย.
- เอโก สยัปี เทติ ปรีปี สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน อตตถาวสเตปี อตตถาวสสเสปี อตตถาวสสสเสปี โภคสมปทญเจว ปริวารสมปทญจ ลภติ.

-อติ เอวั ฆมมึ เทเสสิ.

[นิมนต์ภิกษุพันรูป รั้งภัตตาหาร]

ตเมโก ปณตติปุริโส สุตวา “อจจริยา วต โภ ฆมมเทสนา, สุขการณัง กถิตัง,

มยา อิมาสั ทวินัน สมปตตินัน นิปพาทนกกมมัม กาคู วฏฏุติ -อติ จินเตตวา “ภนเต เสว มยหิ ภิกขุ คณฺหล -อติ เถริ นิมนเตสิ.

“กิตตเกหิ เต ภิกขุหิ อตโถ อุปาสก -อติ.

“กิตตกา ปน โว ภนเต ปริวารา -อติ.

“สพสมตตา อุปาสก -อติ.

“สพเพหิ สทธีเยว ภิกขุ คณฺหล ภนเต -อติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาสกโก นครวีถิยั จรนโต “อมมตาดา มยา ภิกขุสสสั นิมนติตัง, ตุมเห กิตตกานัน ภิกขุณัน ภิกขุ ทาคู สกขิสสถ,

ตุมเห กิตตกานัน -อติ สมาทเปติ.

มนุสสา อตตโน อตตโน ปโหนกนิยามน “มยํ ทสนนํ ทสสาม, มยํ วิสติยา มยํ สตสส -อิติ อาหํสุ.

อุปาสโก “เตนทิ เอกสมิ ฐาเน สมากมํ กตวา เอกโตว ปจิสสาม, สพเพ เตลตลตณฺหุลสปปิผาณิตาทีนึ สมหาธ -อิติ
เอกสมิ ฐาเน สมหาธาเปสิ.

อถสส เอโก กุญฺมพิโก สตสทสคฺชนกํ คนฺธารกาสาवตถํ ทตวา

“สเจ เต ทานวญฺญํ นปปโหติ, อิํ วิสสชเชตวา ยทฺนํ ตํ ปุเรยยาสิ, สเจ ปโหติ, ยสส อิจฺฉสิ ตสส ภิกฺขุโน ทเพยยาสิ -อิติ อาห.

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวญฺญํ ปโหสิ, กิณฺจि อุนนฺนาม นาโหสิ.

โส มนุสเส ปุณฺณิ “อิํ อนุคฺฆกาสาวิ เอเกน กุญฺมพิเกน เอวํ นาม วตวา ทินนํ, ทานวญฺญํ อติเรกํ ชาตํ, กสสิทํ เทม -อิติ.

[ถวายภัตตาหารที่ตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจเจ “สาริปุตฺตตเถรสส -อิติ อาหํสุ.

เอกจเจ “เถโร สสสปริปากสมเย อาคนฺตวา คมนสิโล,

เทวทตโต อุมหากํ มงฺคลามงฺคเลสฺ สหาโย อุทกมณฺโโก วิย นิจจํ ปติภฺนฺนฺโต, ตสส ตํ เทม -อิติ อาหํสุ.

สมพฺพทิกาย กถายปิ, “เทวทตตสส ทาทพฺพํ -อิติ วตฺตารो พหุตรา อหฺสุ.

อถ นํ เทวทตตสส อหํสุ.

[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ.

มนุสสา ตํ ทิสฺวา “นยิํ เทวทตตสส อนุจฺฉวิกํ, สาริปุตฺตตเถรสส อนุจฺฉวิกํ,

เทวทตโต อตตโน อนุจฺฉวิกํ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรติ -อิติ วทิสฺ.

อเถโก ทิสฺวาสิโก ภิกฺขุ ราชคฺหา สาวตฺถิ คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฺภิสฺนฺธารो

สตถารา ทวินนํ อคฺคสาวกานํ ผาสฺวิหารํ ปุณฺณิโต อาทิตโต ปญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

สตถา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว โส อตตโน อนุจฺฉวิกํ วตถํ ชาเรติ, ปุพฺเพปิ ชาเรสิเยว -อิติ วตฺวา อตีตํ อาหริ

[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานข้าง]

อตีเต, พาราณสิยํ พุรหมทตเต รชชํ กาเรนฺเต, พาราณสิวาสี เอโก หตฺถิมารโก หตฺถิ มาเรตวา

ทนฺเต จ ตเจ จ อนุตานิ จ ฆนฺมฺสยฺจ อาหริตวา วิกกิณฺนฺโต ชีวิทํ กปฺเปสิ.

อเถกสมิ อรณฺเณ อนฺนสทสสา หตฺถิ โคจฺรํ คเหตุวา คจฺฉนฺตา ปจฺเจกพฺพุเร ทิสฺวา

ตโต ปญฺญาย คจฺฉนฺนา คมนาคมนกาเล ชนฺนุเกหิ นิปตฺติวา วนฺทิตวา ปกฺกมฺนติ.

เอกทิวส์ หตถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสฺวา

“อหํ อิมํ กิจฺเจเน มาเรมิ, อิมํ จ คมนาคมนกาเล ปจฺเจกพุทฺเฐ วนฺหนฺติ, กิณฺนุ โข ทิสฺวา วนฺหนฺติ -อิตฺติ จินฺเตนโต

“กาสาวิ -อิตฺติ สลฺลทฺเทตฺวา “มยาปิ อิทานิ กาสาวิ ลทฺธํ วัณฺณุตติ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา,

เอกสฺส ปจฺเจกพุทฺธสฺส ชาตสฺสรํ โอรุยฺห นหายนฺตสฺส ตีเร ฐฺปิเตสฺสุ กาสาเวสฺสุ จิวฺรํ เถเนตฺวา

เตสํ หตถีนํ คมนาคมนมคฺเค สตฺตี คเหตฺวา สสึสํ ปารุปีตฺวา นิสึทิตฺติ.

หตถี ตํ ทิสฺวา “ปจฺเจกพุทฺโธ -อิตฺติ สณฺญา ย วนฺทิตฺวา ปกฺกมฺนตี.

โส เตสํ สพุทฺพจฺฉโต คจฺฉนฺตํ สตฺติยา ปหริตฺวา มาเรตฺวา ทนฺตาทีนํ คเหตฺวา เสสํ ภูมิมิํ นิขนิตฺวา คจฺฉตี.

อปรภาเค โพรสิตฺโต หตถิโยนิยํ ปฏฺิสนฺธิ คเหตฺวา หตถิเชฏฺฐโก ยฺยูปตี อโหสิ.

ตทาปิ โส ตเถว กโรตี.

มหาปุริสํ อตฺตโน ปริสา ย ปริหานี ญฺตฺวา “กุหิ อิมํ หตถี คตา มนฺทา ซาตา -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “น ชานาม สามี -อิตฺติ วุตฺเต,

“กุหิ” คจฺฉนฺตา มํ อนาปุจฺฉา น คมิสฺสนฺติ, ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพํ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

“เอกสฺมิ ฐฺวานํ กาสาวิ ปารุปีตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพํ -อิตฺติ ปริสงฺกิตฺวา

ตํ ปริคคฺณหิตุํ สพุทฺเพ หตถี ปุโรโต เปเสตฺวา สยํ ปจฺฉโต วิลมพฺมาโน อาคจฺฉตี.

โส, เสสหตถีสฺสุ วนฺทิตฺวา คเตสฺสุ, มหาปุริสํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา จิวฺรํ สหริตฺวา สตฺตี วิสฺสชฺชติ.

มหาปุริสํ สตี อุกฺกุฏฺเปตฺวา อาคจฺฉนฺโต ปจฺฉโต ปฏฺิกกมิตฺวา สตฺตี วณฺเจสิ.

อถ นํ “อิมินา เม หตถี นาสิตา -อิตฺติ คณฺหิตุํ ปกฺกนฺนทิตฺติ.

อิตโร เอกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตฺวา นิสึยิตฺติ.

อถ นํ รุกฺเขน สทฺธิํ โสณฺทาย ปริกฺขิปิตฺวา “คเหตฺวา ภูมิมิํ โปเถสฺสามิ -อิตฺติ เตนํ นิหริตฺวา ทสฺสิตํ กาสาวิ ทิสฺวา

“สจฺหา อิมสฺมิ ทสฺสิสฺสามิ, อนนฺกสทฺสเสสฺสุ เม พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺชีณาสเวสฺสุ ลชฺชา นาม ภินฺนา ภวิสฺสติ -อิตฺติ อธิวาเสตฺวา

“ตยา เม เอตฺตกา ญฺาตกา นาสิตา -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺติ.

“อาม สามี -อิตฺติ.

“กสฺมา เอวํ ภาริยํ กมฺมํ อกาสิ,

อตฺตโน อนนฺจจฺฉวิกํ วิตฺราคานํ อนนฺจจฺฉวิกํ วตถํ ปริทฺทิตฺวา เอวรูปํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริยํ ตยา กตํ -อิตฺติ.

เอวณฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรีปิ นิคคฺณนฺโต

“อนิกฺกสาโว กาสาวิ

โย วตถํ ปริทฺเทสฺสติ

อเปโต ทมสฺจเจเน

น โส กาสาวมฺรหฺติ

โย จ วนฺตกสฺสาวสฺส

สีเลสฺสุ สฺสุสมาหิตฺโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหติ -อิติ*

คาลิ^๑ วตวา “อยุตตนเต กติ -อิติ วตวา ตั วิสสชเชสิ.

[ของดียอมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่]

สตุถา อิมิ ฌมมเทสนิ อาหริตวา “ตทา หตถิมารโก เทวทศโต อโหสิ, ตสส นิคคหโก หตถินาโค อหเมว -อิติ
ชาตักิ สโมธานตวา “น โข ภิกขุ อิทาเนว, ปุพเพปิ เทวทศโต อตตโน อนนุจฉวิกิ วตถิ ธารสิเยว -อิติ วตวา
อิมา คาลา อภาสิ

“อนิกกสาโว กาสาว

โย วตถิ ปริทเทสสติ

อุเบโต ทมสจเจน

น โส กาสาวมรหติ

โย จ วนตกสาวสส

สิเลสุ สุตมาหิโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหติ -อิติ

ฉททนต์ชาตเคนาปิ อยมตโถ ที่เปตพโพ -อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโว -อิติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทเทสสติ -อิติ: นิวาสนปารุปนตถรณวเสน ปริภุชิสสติ.

“ปริททิสสติ -อิติปิ ปาโฐ.

อุเบโต ทมสจเจน -อิติ: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจปกขิเกน จ วจิสจเจน อุเบโต.

“วิยตุโต -อิติ อตโถ.

น โส -อิติ: โส เอวรูปุ ปุคคโล กาสาว ปริททิตุ นารหติ.

วณตกสาวสส -อิติ: จตุหิ มคเคหิ วณตกสาโว ฉทตติตกสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สิเลสุ -อิติ: จตุสุ ปาริสุทธิสิเลสุ.

สุตมาหิโต -อิติ: สุตสุ สุตมาหิโต สุตสุ ฐิต.

อุเบโต -อิติ: อินทริยทมเนน เจว วุตตปปกาเรน จ วจิสจเจน อุเบโต.

ส เว -อิติ: โส เอวรูปุ ปุคคโล ตั กาสาววตถิ อรหติ -อิติ.

คาลาปรีโยसानเน โส ทิสาวาสิกโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

๑ ขุ. ชา. พุ. ๒๓/๘๓. ตพฐฐกถา. ๓/๒๖๑.

๒ คาลาติ ยุตตตร.

อณฺเฎปี พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสุ.

เทสณา มหาชนสฺส สาทฎิกา อโหสิ -อิติ.

เทวทูตตฤ.

๘. สยขยวตถุ.

“อสาเร สารมตโน - อิติ อิมิ รมมเทสนิ สดถา เวหฺวเน วิหรนโต ทวีหิ” อคคสาวเกหิ นิเวทิต สยขยสส อนาคมนิ อารพภ กเถสิ.

ตตรายิ ออนุพุพิกาถา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

อมหากิ ทิ สดถา อิติ กปฺปสตสทสสาธิกานิ จตฺนนิ อสงเขยยานิ มตถเก

อมรวตฺตีนคเร สุมฺโห นาม พฺราหมณฺณกุมาริ หุตฺวา สพฺพลิปานิ^๑ นิปฺพตฺติ ปตฺโต^๒

มาตาปิตฺตุนิ อจฺเจยน อนนฺกโกฏฺฐิสงฺขยิ ฌนํ ปริจฺจชิตฺวา อสิปฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวฺนเต วสนฺโต -

ถานาภินฺญาโย นิพฺพตฺเตตฺวา อากาเสน คจฺจนฺโต

ทีปฺงกรทสพฺลสส สฺทสสนวิหารโต อมรวตฺตีนคริ^๓ ปวิสนตฺถาย มคฺคํ โสธียมานํ ทิสฺวา สยปี เอกํ ปเทสํ คเหตุวา,

ตสมิ อนิฏฺฐิตฺเตเว^๔, อากตสส สดฺถุโน อตฺตานิ เสตฺถุ กตฺวา อชินิจมฺมํ กลเล^๕ อตฺถริตฺวา

“สดถา สสาวกสงฺโฆ กลลํ อนกฺกมิตฺวา มํ อกฺกมฺนโต คจฺจตุ - อิติ นิปนฺโน”

สดถารา ทิสฺวา “พุทฺธงฺกุโร เอส อนาคเต, กปฺปสตสทสสาธิกานิ จตฺนนิ อสงเขยยานิ ปริโยसानเ โคตโม นาม พุทฺโธ ภวิสฺสติ -
อิติ พฺยาโกโต -

ตสส สดฺถุโน อปรภาเค “โกณฺทณฺโณ สุมงฺคโล สุมฺโน เรวโต โสภิตโต อโนมทสฺสี ปทุมो นารโท ปทุมุตฺตโร สุมฺโห สฺชาโต

ปิยทสฺสี อตฺถทสฺสี รมมทสฺสี สิหฺตฺโต ติสฺโส ปุสฺโส วิปฺสฺสี สีขิ เวสฺสภู กกุสนฺโห โกนาคมฺโน กสฺสโป จ - อิติ โลกํ โอภาเสตฺวา

อุปฺปนฺนานิ อิมेषปี เตวีสฺติยา พุทฺธานิ สนฺติเก ลทฺธพยากรโณ -

“ทส ปารมฺมีย ทส อุปฺปารมฺมีย ทส ปรมตฺถปารมฺมีย - อิติ สมตฺสปารมฺมีย ปุเรตฺวา

เวสฺสนตฺรตฺตภาเว ฐิตํ สดฺตกขตฺตํ ปฐฺวีกมฺปนฺนานิ มหาทานานิ ทตฺวา ปุตฺตทาริ ปริจฺจชิตฺวา

อายุปริโยसानเ ตฺสิตฺปุเร นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ ยาวตฺยาญํ ฐิตฺวา

ทสสทสจกฺกวาพเทวตฺตาหิ สนฺนิปตฺติตฺวา -

“กาลอยนฺเต มหาวิโร

สเทวํ ตารยฺนโต

อุปฺปชฺช มาตฺถกฺจฺฉิยํ

พฺชณฺสสฺ อมตํ ปทํ - อิติ

๑ ส. ม. ย. ทวีหิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพฺพลิปเปสฺ.

๓ ส. ม. ย. ปตฺวา.

๔ ส. ย. รมมวตฺตีนคริ. ม. รมมวตฺตีนคเร.

๕ ส. ม. ย. อโสธิตฺเตเว.

๖ ม. กลเล อชินิจมฺมํ. ส. ย. อชินิจมฺมนตฺติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตฺถนตฺเร ตนฺติ ทิสฺสติ.

วุตเต ปณจ มหาวิโลกนานิ วิโลเกตวา ตโต จูโต สกยราชกุเล ปฏิสันธี คเหตวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจารีมาโน
อนุกกเมน ภทรโยพพณํ ปตวา ติณณํ อุตฺถนํ อนฺจฉวิเกสุ ตีสุ ปาสาเทสุ เทวโลกสิริ วิย รชชสิริ อนฺจวโนโต –

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยฺยานกัฬาย คมนสมเม อนุกกเมน ชินฺณพยาธิมตสงฺขาเต ตโย เทวทูเต ทิสฺวา สลยชาตสฺสเวโค นินฺวตติตฺวา
จตุตถวาระ ปพฺพชิตํ ทิสฺวา “สาธฺ ปพฺพชชา -อิตฺ ปพฺพชชาย รุจี อุปฺปาเทตฺวา อุยฺยานํ คนฺตวา ตตถ ทิวสฺส เขเปตฺวา
มงฺคโลปฺกขรณฺตีเร นิสฺสินโน กปฺปกเวสฺสํ คเหตฺวา อาคเตน วิสสุกมมฺนา เทวปฺุตเตน อลงฺกตปฺฏิยตฺโต –

ราหุลกุมารสฺส ชาตสาสนํ สุตฺวา ปุตฺตสิเนหสฺส พลลภาวํ ญตฺวา
“ยว อิทํ พนฺธนํ น พนฺธติ ตาวเทว ฉินฺทิสฺสามิ -อิตฺ จินฺเตตฺวา สายํ นครํ ปวิสฺสนโต –

“นิพฺพุตา นฺน สา มาตา นิพฺพุโต นฺน โส ปิตา
นิพฺพุตา นฺน สา นารี ยสฺสายํ อิทิสฺส ปติ -อิตฺ

กิสฺวาโคตมียา นาม ปิตุจฉาธิตาย ภาสิตํ อิมํ คาลํ สุตฺวา “อหํ อิมาย นิพฺพุตปทํ สาวิตฺโต -อิตฺ คิวโต มุตฺตาทาหารํ โอมฺมุจติตฺวา
ตสฺสา เปเสตฺวา อตฺตโน ภาวํ ปวิสฺติตฺวา สิริสยเน นิสฺสินโน นินฺทหุคตฺตานํ นาฏกิตถีนํ วิปฺปการํ ทิสฺวา นิพฺพินฺนทฺทโย
ฉนฺนํ อุฏฺฐาเปตฺวา กนฺถกํ ออาหาราเปตฺวา กนฺถกํ อารุหฺ ฉนฺนสหาโย –

ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬเทวตาหิ ปริวฺโต
มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมิตฺวา อโนมฺานทิตฺเร ปพฺพชิตฺวา อนุกกเมน ราชคหํ คนฺตวา ตตถ ปินฺชทาย จริตฺวา
ปณฺทวปพฺพตปฺพภาเร นิสฺสินโน มคฺชรณฺญา รชฺเชน นิมฺนตฺยมาโน ตํ ปฏิกฺขิปปิตฺวา สพฺพญญุตํ ปตฺวา
อตฺตโน วิชิตํ อากมนตฺถาย เตน คหิตปฺฏิยโณ ออาหารญจ อุทฺทกญจ อุปฺสงฺกมิตฺวา เตสฺ สนฺติเก อธิคตฺวิเสสํ อนลงฺกริตฺวา
ฉพฺพสฺसानิ มหาปธานํ ปทฺหิตฺวา –

[ทรงบรรลूसัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปุณฺณมีทิวเส ปาโตว สุชฺชาตาย ทินฺนํ ปายาสํ ปริภฺยุชิตฺวา เนรลฺขราย นทียา สุวณฺณปาตี ปวาเทตฺวา
เนรลฺขราย นทียา ตีเร มหาวนสฺสเนทฺ นานาสมาปตฺตีหิ ทิวสภาคํ วิดีนาเมตฺวา สายณฺนสมเม โสตฺถิเยน ทินฺนํ ติณฺ คเหตฺวา
กาเพน นาคฺราเชน อภิตถฺตคฺุเณ โพธิมณฺฑลํ อารุหฺ ตินฺยานิ สนฺถริตฺวา –

“น ตาวิมํ ปลลงฺกํ ภินฺทิสฺสามิ ยว เม อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ น วิมฺจจิสฺสติ -อิตฺ ปฏฺิยญฺญํ กตฺวา
ปฺรตฺถาภิมฺโข นิสฺสีทิตฺวา, สุริเย อนตฺถงคฺมิเตเยว, มารพลํ วิธมิตฺวา
ปฺฐมยามเม ปุพฺเพนิวาสญฺญาณํ มชฺฉิมยามเม จุตฺตูปาตญฺญาณํ ปตฺวา ปจฺจิมยามาวสาเน ปจฺจยกาเร ญฺญาณํ โอตาเรตฺวา
อรุณฺคคฺมเน ทสฺพลจตุเวสฺสารชชาทิสพฺพคฺุณปฏฺิณฺฑิตํ สพฺพญญุตญฺญาณํ ปฏฺิวิชฺฉิตฺวา –

สตตสฺตตาทํ โพธิมณฺฑเล วิดีนาเมตฺวา อฏฺฐเม สตตาทเห อชฺपालนิกฺโรธมฺุเล นิสฺสินโน
ธมฺมคฺมภีรฺตปจฺจเวกฺชเณน อปฺโปสสุกฺกตํ อาปชฺชมาโน
ทสฺสทสฺสมหาพฺรหฺมปฺริวารเณสพฺพปติ พฺรหฺมณา อายาจิตฺถมฺเมทฺสโน –

พุทชจกขุณา โลกั โอลเเกตวา พรหมโน อชฌเมสนั อธิวาเสตวา
“กสส นุ โข อหั ปฐมัม ฌมมึ เทเสยยั -อิตติ โอลเเกนโต อาพารุททกานัน กาลกตถาวั ญุตวา
ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน พหุพการตัม อนุสสริตวา อญญายาสนา กาสีปุริ คจฉนโต
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สหฐี มนเตตวา -

อาสาพหุณณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน วสนญญานัน ปตวา
เต อนนุจฉวิเกน สมุทาจาเรน สมุทาจรรนเต สยญาเปตวา
อณญาโกณทญญูปปมุเข อญญารสพรหมโกฏิโย อมตปานัน ปาเยนโต ฌมมจกั ปวตเตตวา ปวตติตปวธมมจกโก -

ปลยจมิยั ปกขสส สพเพปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติญญาเปตวา
ตัมทิวสเมว ยสสส กุลปุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา
ตัม รตติภาเค นิพพิทิตวา เคหัม ปหาย นิภขมณตัม “เอหิ ยส -อิตติ ปกโกสิตวา
ตสมึเยว รตติภาเค โสตาปตติมลั ปาเปตวา ปุนทิวเส อรหตตัม ปาเปตวา
อปรเปปิ ตสส สหายเก จตูปญญาสชเน เอหิภิกขุพพพชชาย ปพพาเซตวา อรหตตัม ปาเปสิ.

[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอวั โลเก เอกสญญัฎฐิยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตถวสัสเส ปวาเรตวา “จรถ ภิกขเว จาริกัม -อิตติ สญญัฎฐิภิกขุ ทิสาสู เปเสตวา
สยั อรุเวลลั คจฉนโต อนตรามคเค กปปาสิกวนสนนุเท ตีสชเน ฆททวคคิยกุมาระ วินะสิ.

เตสุ สพพจฉิมโก โสตาปนโน สพพุตตโม อนาคามี อโหสิ.

เตปิ สพเพ เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา ทิสาสู เปเสตวา สยั อรุเวลลั คนตวา อชฌมุชฌมานิ ปาฎิหาริยสทสสานิ ทสเสตวา
อรุเวลลกสสปาทย สทสสชฌิลปริวาเร เตภาทิกชฌิเล วินะตวา เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา คยาสิเส นิสีทาเปตวา
อาทิตตปริยายเทสนาย อรหตเต ปติญญาเปตวา เตเน อรหนตสทสเสน ปริวุโต
“พิมพิสารรณโญ ทินันัน ปฎิญญัน โมเจสสามิ -อิตติ ราชคชนครุปจาเร สญญัฎฐินุญยานัน คนตวา
“สตถา กิร อาคโต -อิตติ สุตวา ทวาทสนนุเตหิ พุราหมณคหปติเกหิ สหฐี อาคตสส รณโญ มจฐธมมกถั กเถนโต
ราชานัน เอกาทสสิ นนุเตหิ สหฐี โสตาปตติมเล ปติญญาเปตวา เอกัน นนุตัม สรณะสุ ปติญญาเปตวา
ปุนทิวเส สกเกน เทวธญญา มาณวถวณณัน คเหตุวา อภิตถุตคฺเณ ราชคชนครัม ปวิสิตวา ราชนิเวสเน กตภตตักิจโจ
เวพูนารามัน ปฎิคคเหตุวา ตตเถว วาสั กปเปสิ.

ตตถ นัน สารีปุตตโมคคัลลانا อุปสงกมัสสุ.

ตตธรายัน อนุปพพิกถา

[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปปนเนยเว ทิ พุทเธ ราชคหโต อวิหุเร “อุปติสสะคาโม จ โกลิตคาโม จ -อิตติ เทว พุราหมณคามา อเหตุ.

เตสุ อุปติสสคามे สารिया नाम पुराहमनिया कपुगसस पतिगुणितिवसेव गोहितकामे मोक्कलिया नाम,
पुराहमनियापि कपुगो पतिगुणिति.

दानि गिर त्वेपि गुलानि यव सत्तमा गुलपिवग्गुणा आपत्तपुणितुसहायकानेव.

दासं त्विन्नपि ऐकतिसमेव कपुगपरिहारं ओसु.

दा ओगोपि तसमासजयेन पुत्ते विचायीसु.

नामककण्ठविवसे สารिया पुराहमनिया पुत्तसस उपतिस्सकामे चेग्गुणुगुलसस पुत्तत्ता “उपतिस्सो -ओति नाम ओगुसु.

ओत्तरसस गोहितकामे चेग्गुणुगुलसस पुत्तत्ता “गोहितो -ओति नाम ओगुसु.

दे ओगोपि वुत्तम्मिन्नवाय सपुप्पसिपानं पारं ओम्मसु.

उपतिस्समानवसस गिणत्तथाय न्ति वा उययानं वा कमनगाले पवज सुवण्णसिक्खिगतानि परिवारानि ओन्ति
गोहितमानवसस पवज आचण्णयुरत्तानि.

त्वेषि चना पवजपवजमानवसत्परिवारा ओन्ति.

राखत्ते ज ओनुसंवाजरे तिरक्कसम्मसुओ नाम ओत्ति.

देसं त्विन्नपि ऐकगुणानेवेव मवजात्तम्मजं पणत्तन्ति.

त्वेषि ऐकत्तव निसिक्खिता सम्मसु पसत्तन्ता हसितपुण्णाने हसन्ति संवेकगुणाने संवेकं आपत्तन्ति
थायं थातुं युत्तग्गुणाने थायं तेन्ति.

देसं ओमिणा नियामेन ऐकतिसं सम्मसु पसत्तन्तानं, परिपाकत्तत्ता गुणसस
पुम्मिवसेसु विय हसितपुण्णाने हासो वा संवेकगुणाने संवेको वा थायं थातुं युत्तग्गुणाने थायं वा नाओसि.

त्वे पन चना ऐवं चिन्तयीसु “गी ऐत्त ओलोकेत्तपु ओत्ति, सपुप्पेमे, ओपत्ते वेसत्ते, ओपण्णत्तिकाव ओम्मिसत्तन्ति,
ओम्हेहि पन ऐवं ओग्गच्छम्मं परिसेत्तुं वग्गुत्ति -ओति ओम्मम्मं कहेत्ता निसिक्खि.

त्तो गोहितो उपतिस्स ओह “सम्म उपतिस्स त्वं न ओण्णेषु तिवसेसु विय हग्गुत्तपग्गुत्तु, ओत्तानि ओन्त्तम्मन्तात्तुओसि,
गिन्ते स्सल्लक्खितं -ओति.

ओ ओह “सम्म गोहित ‘ऐत्ते ओलोकेन साओ नत्ति, निरत्तगेत्तं, ओत्तन्न ओग्गच्छम्मं कवेसिक्खि वग्गुत्ति
ओत्तं चिन्तयन्तो निसिन्नेम्महि, त्वं पन गस्सा ओन्त्तम्मन्नेसि -ओति.

ओपि त्तेवाह.

ओत्तत्त ओत्तना सत्ते ऐक्खमासत्तं गुत्ता उपतिस्स ओह “सम्म ओम्हाक ओग्गिन्नपि सुच्चिन्तितं, ओग्गच्छम्मं पन कवेसिक्खि वग्गुत्ति,
कवेसन्तेहि नाम ऐवं पपुप्पसु लत्तु वग्गुत्ति, गसस सत्तिका पपुप्पाम -ओति.

[สองสหายทำกติกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลยชโย ปริพพาชโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา ปริพพาชกปริสาย สหิ.

เต “ตสส สนติเก ปพพชิสสาม -อิติ ปณจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตุวา คจฉล -อิติ อูโยเชตวา
ปณจหิ มาณวกสเทหิ สหิ สลยชยสส สนติเก ปพพชิส.

เตส ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย สลยชโย อติเรกลาภคคยสคคปตโต อโหสิ.

เต กติปาเหเนว สพพ สลยชยสส สมยํ ปริคคณหิตวา “อาจริย ตุมหากํ ชานนสมโย เอตตโกว, อุทาทุ อุตตริปี อตถิ -อิติ ปุจฉิส.

“เอตตโกว, สพพ ตุมเหหิ ญาตํ -อิติ วุตเต, เต จินตยิส “เอวํ สติ, อิมสส สนติเก พรหมจริยวาโส นโรตถโก,
มยํ โมกขธมมํ คเวสิตํ นิกขนตา, โส อิมสส สนติเก อูปาเทตํ น สกกา, มหา โข ปน ชมพทูป,
คามนิคมชนปทราชธานีโย จรณา อทธา โมกขธมมเทสํ กณจิจิ อาจริยํ ลภิสสาม -อิติ.

ตโต ปฏฐาย “ยตถ ยตถ ปณชิตา สมณพราหมณา สนติ -อิติ วทนต์ิ ตตถ ตตถ คนตวา สากจจํ กโรนติ.

เตหิ ปุฏฐปณห์ อณญเ กเถตํ น สกโกนติ, เต ปน เตสํ ปณห์ วิสสชเชนติ.

เอวํ สกอลชมพทูปํ ปริคคณหิตวา นินตติตวา สกฏฐานเมว อาคนตวา
“สมม โกลิต อมเหสุ ‘โย ปฐมํ อมตํ อธิคจฉติ, โส อาโรเจตุ -อิติ กติกํ อกสู.

เอวํ เตสุ กติกํ กตวา วิหรนเตสุ, สตถา วุตตานุกกเมน ราชคหํ ปตวา เวพูนํ ปฏิกคเหตุวา เวพูนเ วิหริ.

ตทา “จรถ ภิกขเว จาริกํ พหุชนหิตาย -อิติ รตนตตยคณปปกาสนตถํ
อูโยชิตานํ เอกสฏฐิยา อรหนตานิ อนนเร ปณจวคคิยานํ อพณนเร อสสชิตเถโร ปฏินิวตติตวา ราชคหํ อากโต
ปุนทิวเส ปาโตว ปตตจิวรมาทาย ราชคหํ ปินทาย ปาวิส.

ตสมิ สมเย อูปตีสสปริพพาชโก ปาโตว ฆตตกิจจํ กตวา ปริพพาชการามํ คจฉนโต เถรํ ทิสวา จินเตสิ

“มยา เอวรูป นาม ปพพชิต น ทิฏฐูปุพเพเว,
เย โลเก อรหนโต วา อรหตตมคคํ วา สમાปณนา, อยํ เตสํ ภิกขุ อณญตโร,
ยณนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ อูปสงกมิตวา ปุจฉเยยํ ‘กสิ ตวํ อาวุโส อุตทิสส ปพพชิต, โโก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ - อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิมํ ภิกขุํ ปณห์ ปุจฉิตุํ, อนนตรมรํ ปวิฏฐุ ปินทาย จรติ,
ยณนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ ปิฏฐิตโต ปิฏฐิตโต อุนพนเรยยํ, อตถิเกหิ อูปญาตํ มคคํ -อิติ.

โส เถรํ ลททปณทปาตํ อณญตโร โอกาสํ คจฉนตํ ทิสวา นิสิติตุกามตถยจสส ญตวา อตตโน ปริพพาชกปัฐกํ ปณญาเปตวา อทาส.

ฆตตกิจจปริโยसानะปิสส อตตโน กุณทิกาย อุกกํ อทาส.

เอวํ อาจริยวตตํ กตวา กตฆตตกิจเจเน เถเรน สหิ มธูรปฏิสนถารํ กตวา เอวมาท

“วิปสนนานิ โข เต อาวุโส อินทริยานิ, ปริสสุทโธ ฉวิวณโณ ปริโยทาโต, กสิ ตวํ อาวุโส อุตทิสส ปพพชิต,
โก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ -อิติ ปุจฉิ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินเตสิ “อิมะ ปริพพาชกา นาม สาสนัสส ปฏิปกขภูตา, อิมัสส สาสเน คมภีรตํ ทสเสสสามิ -อิติ
อตตโน นวกภาวํ ทสเสนโต อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปปพชิตโต อธุนาคโต,
อิมํ ฐมมวินยํ น ตาว สกขิสสามิ วิตถาเรณ ฐมมํ เทเสตุํ -อิติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสโส นาม ตวํ ยถาสตติยา อปปิ วา พหุํ วา วท เอตํ นยสเตน นยสทสเสน ปฏิวิชฌิตุํ มยหํ ภาโร -อิติ
วตวา อาห

“อปปิ วา พหุํ วา ภาสสสุ, อตถณญเว เม พุริหิ ,
อตถเนว เม อตโถ, ก็ กาทสิ พยณชนํ พหุํ -อิติ.

เอวํ วุตเต เถโร

“เย ฐมมา เหตุปปภาวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญจ โย นิโรธจ เอวํวาที มหาสมโณ -อิติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐมปททวยเมว สุตวา สหสสนยสมปนเน โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติ.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนนกาเล นิภูตฺติเปสิ.

โส โสตาปนโน หุตวา, อุปริวิเสเส อปปวตตนเต, “ภวิสสตี เอตถ การณํ -อิติ สลลภเขตวา เถโร อาห

“ภนเต มา อุปริ ฐมมเทสนํ วทตยิตถ, เอตตกเมว โหตุ, กุหิ อมหากํ สตถา วสติ -อิติ.

“เวพฺพเวเน อาวุโส -อิติ.

“เตนหิ ภนเต ตุมहे ปุโรโต ยถา, มยหํ เอโก สหายโก อตถิ,

อมเหหิ จ อถญมญญํ กตีกา กตา “โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ โส อาโรเจตฺติ,

อหนตํ ปฏิญญํ โมเจตวา สหายกํ คเหตุวา ตุมหากํ คตมคเคเนว สตถุ สนตีกํ อากมิสสามิ -อิติ

ปลยจปติภูตฺติเตน เถรสส ปาเทสุ นิตติตวา, ติกขตฺตุํ ปทกขิณํ กตวา ,เถโร อุกฺขเยเขตวา ปริพพาชการามาภิมุโข อคมาสิ.

โกลิตปริพพาชโก ตํ ทูโรโต ว อากจณนตํ ทิสวา “อชฺช มยหํ สหายกสฺส มุขวณโณ น อถญทิวเสสุ วีย,

อทธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสสตี -อิติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โสปีสส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตํ -อิติ ปุชฺชานิตวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानะ โกลิตโต โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติตวา อาห “กุหิ กิร สมม อมหากํ สตถา วสติ -อิติ.

“เวพฺพเวเน กิร สมม, เอวํ โน อจิริเยน อสสชิตถเรณ กถิตํ -อิติ.

“เตนทึ สมนม อายาม สตถารึ ปสสิสสาม -อิตี.

[สองสหายชวนสลยชยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีปุตตตเถโร จ นามสส สทาปี อัจฉริยปูชโกว, ตสมา สหายกั เอวมมาห

“สมมม อมเททึ อธิคตัง อมตัง อมหากัง อัจฉริยสส สลยชยปริพพาชกสสาปี กเถสสาม, พุชฌมาโน ปฏิวิชฌิมิสสตี,
อปปฏิวิชฌนโต อมหากัง สทททิตวา สตถุ สนตีกัง คมิสสตี, พุทธานัง เทสนัง สุตวา มคคผลปฏิเวธัง กริสสตี -อิตี.

ตโต เทวปี ชนา สลยชยสส สนตีกัง อคมัสสุ.

สลยชโย เต ทิสวา “กึ ตาตา โกจิ โว อมตมคคเทสโก ลทุโธ? -อิตี ปุจฉี.

“อาม อัจฉริย ลทุโธ, พุทโธ โลเก อุปปนโน, ฌมโม อุปปนโน, สงโฆ อุปปนโน,
ตุมเห ตุมเณ อสारे วิจรณ, เอถ, สตถุ สนตีกัง คมิสสาม -อิตี.

“คจฉณ ตุมเห, อหัง น สกขิสสามิ -อิตี.

“กึการณา? -อิตี.

“อหัง มหachsenสส อัจฉริโย หุตวา วิจรี, ตสส เม อนนเววาสิกวาโส จาญญิยา อุทกจลนภาวูปตติสทิสโส,
น สกขิสสามหัง อนนเววาสิกวาโส วสิตุัง -อิตี.

“มา เอวံ กริตถ อัจฉริย -อิตี.

“โหตุ ตาตา, คจฉณ, ตุมเห นานัง สกขิสสามิ -อิตี.

“อัจฉริย โลเก พุททสส อุปปนนกาลโต ปฏฐาย มหachsen คณธมาลาทิตถโต คนตวา ตเมว ปุเชสสตี,
มยปี ตตเถว คมิสสาม, ตุมเห กึ กริสสถ? -อิตี.

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมึ โลเก ทนธา พหุ, อุทาทุ ปณชิตา? -อิตี.

“ทนธา อัจฉริย พหุ, ปณชิตา นาม กติปยาเอว โหนติ -อิตี.

“เตนทึ ตาตา ปณชิตา ปณชิตา สมนสส โคตมสส สนตีกัง คมิสสนตี, ทนธา ทนธา มม สนตีกัง อากมิสสนตี;
คจฉณ ตุมเห, นานัง คมิสสามิ -อิตี.

เต “ปญญายิสสถ ตุมเห อัจฉริยา -อิตี ปกุกมัสสุ.

เตสุ คจฉณเตสุ, สลยชยสส ปริสา ภิชชิ.

ตสมึ ชเน อารามो ตุมเณ อโหสิ.

โส ตุมจัน อารามัง ทิสวา อุณห์ โลहितัง ฉทเทสิ.

เตหิปี สทธี คจฉณเตสุ ปญจสุ ปริพพาชกเตสุ, สลยชยสส ปริสา ย อทตมเตยยสตานิ นีวตติสสุ.

อตตโน อนนเตวาสิเกหิ อชตมเตยเยหิ ปริพพาชกสเทหิ สหฐี เวฬุวนี อคมัสสุ.

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตถา จตุปริสมขณเม นิสินโน ฐมม เทเสโนโต เต ทูโรโต ว ทิสวา ภิกขุ อามนเตสิ

“เอเต ภิกขเว เทว สหายกา อากจณนติ โกลิโต จ อุปติสฺโส จ, เอตํ เม สวากยัคํ ภวิสสตี อคคํ ภทฺทยุคํ -อิตติ.

เต สตถารํ วนทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิสฺสุ.

เต ภควนฺตํ เอตทโวจํ “ลเภยยาม มยํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ; ลเภยยาม อุปสมฺปทํ -อิตติ.

“เอถ ภิกขโว -อิตติ ภควา อโวจ, “สวากฺขาโต ฐมโม, จรธ พรหมจริยํ สมมา ทุกฺขสฺส อนตฺทกิริยาย -อิตติ.

สพฺเพปิ อิทธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสติกตฺเถรา วีย อเหตุสฺสุ

อถ เนสํ ปริสาย จริยวเสน สตถา ฐมมเทสนํ วทฺເເສສີ.

ฐฺเປຕฺวา เทว อคฺคสาวเก อวเสสา อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

อคฺคสาวกานํ ปน อุปริมคฺคกิจฺจํ น นิฐฺฐาสී.

กึการณา ?

สวากปารมีญานสฺส มหนตฺตตาย.

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปพฺพชิตทิวสโต สตตฺตเม ทิวเส มคฺชรณฺเฐ กลลวาลคามกํ อุปนีสฺสาย วิหรนฺโต,

ถินมิทฺเธ ออภกมฺนเต, สตถารา สํเวชิตถิ ถินมิทฺธํ วิโนเทตฺวา ตถาคเตน ทินนํ ธาตุกมฺมณฺฐานํ สุนฺนโต

อุปริมคฺคตฺตยกิจฺจํ นิฐฺฐาเปตฺวา สวากปารมีญานสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

สารีปุตฺตตเถโรปิ ปพฺพชิตทิวสโต อชตมมาสํ อติกกมิตฺวา สตถารา สหฐี ตเมว ราชคหํ อุปนีสฺสาย สฺฐกรชาตเลเณ วิหรนฺโต,

อตตโน ภาคินฺนยสฺส ทิชนนฺทปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริคฺคหสฺสตฺนเต เทสิยมาเน, สุตฺตานุสาเรณ ญานํ เปเสตฺวา

ปรสฺส วทฺເເສສີ ภาตฺตํ ภูณฺชนฺโต วีย สวากปารมีญานสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

นनु จายสฺมา มหาปญฺโญ, อถ กสฺมา มหาโมคฺคัลลานโต จิรตเรณ สวากปารมีญานํ ปาปุณฺนํ -อิตติ.

ปริกมฺมมหนตฺตตาย.

ยถา ทิ ทุกฺคตมฺนุสฺสา กตฺถจि คนฺตุกามา ชิปฺปเมว นิกฺขมฺนติ,

ราชุนํ ปน หตฺถิวาหนกฺปนาทํ มหนตํ ปริกมฺมํ ลทฺถํ วณฺณฺนํ, เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ.

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา]

ตํทิวสเมว ปน สตถา วชฺฐมมานกจฉายาย

เวฬุเวเน สวากสนฺนิปาตํ กตฺวา ทวินนํ เถรานํ อคฺคสาวกณฺฐานํ ทตฺวา ปาฐิโมกฺข์ อุตฺทิสฺสี.

ภิกษุ อุชฌายีสุ “สตถา มุโขโลกเนน ภิกขุณิ เทติ,
อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน นาม ปฐมัม ปพพชิตานัน ปณจวคคิยานัน ทาตุ วัฏฏติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ยสตุเถรปมฺพานัน ปณจปณญายาย ภิกขุณิ ทาตุ วัฏฏติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ภททวคคิยานัน, เอเต อนโณโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีน เตภาติกานัน,
เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจฉา ปพพชิตานัน อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน มุขํ โอลเกตวา ทินนํ -อติ วทีสุ.

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตถา “กั กเถถ ภิกขเว -อติ ปุจฉิตวา, อิหิ นาม -อติ วุตเต, นานํ ภิกขเว มุขํ โอลเกตวา ภิกขุณิ เหม,
เอเตสํ ปน อตตนา อตตนา ปตติตปตติตเมว เหม,
อญญาโกณฑญญี หิ เอกสมิ สสเส นว อคคสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฏานัน ปตเถตวา อทาสี,
อคคธมมํ ปน อรหตตํ สพพปฐมัม ปฏิวิฆมิตุํ ปตเถตวา อทาสี -อติ.

“กทา ภควา -อติ.

“สุณิสสธ ภิกขเว -อติ.

“อาม ภนเต -อติ.

“ภิกขเว อโต เอกนวุตติกเป เวปสสี ภควา โลเก อุทปาหิ.

ตทา “มหากาโล จุลลกาโล -อติ เทว ภาติกา กุมฺพิกา มหนตํ สาลิกเขตตํ วปาเปสฺสุ.

อเถกทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตตํ คนตวา เอกํ สาลิกพภํ ฝาลेतวา ชาหิ.

อติมธูริ อโหสิ.

โส พุทฺธปมฺขสส สงฆสส สาลิกพพทานัน ทาตุกาโม หุตวา เซฏฐภาติกํ อุปสงกมิตวา

“ภาติก สาลิกพภํ ฝาลेतวา พุทฺธานัน อนุจฉวิกิ กตวา ปจาเปตวา ทานัน เหม -อติ อาห.

“กั วเทสิ, สาลิกพภํ ฝาลेतวา ทานัน นาม เนว อตีเต ภูตปุพพํ นานาคเต ภวิสสติ, มา สสสํ นาสยิ -อติ.

โส ปุณฺปนุณฺ ยาจิเยว.

อถ นํ ภาตา “เตนหิ เขตตํ เทว โภฏฐาสเ กตวา มม โภฏฐาสํ อนามสิตวา อตตโน เขตตโภฏฐาสเ, ยํ อิจฉสิ, ตํ กโรหิ -อติ อาห.

โส “สาธู -อติ เขตตํ วิภชิตวา พหุ มนุสเส หตถกมมํ ยาจิตวา สาลิกพภํ ฝาลेतวา นิรุทเก ชีเร ปจาเปตวา

สปปิมธูสกุขราหิ โยเขตวา พุทฺธปมฺขสส ภิกขุสงฆสส ทานัน ทตวา ฆตตกัจจปรีโยसानเ

“อิหิ ภนเต มม อคคทานัน อคคธมมสส สพพปฐมัม ปฏิเวธาย สํวตตตุ -อติ อาห.

สตถา “เอวํ โหตุ -อติ อนฺโมทนํ อกาสิ.

โส เขตต์ คนตวา โอลเณโต สกลเขตเต กณณิกาทุเทหิ วีย สาลีสเสหิ สณณนํ ทิสวา ปญจวิธํ ปิตี ปฏิลภิตวา
“ลาภา วต เม -อิติ จินเตตวา ปุถุกกาเล ปุถุกคคํ นาม อทาสี,
คามวาสีหิ สหฐี อคคสสทานํ นาม อทาสี, ลายเน ลายนคคํ, เวณิกรเน เวณิคคํ, กลาปาทีสุ กลาปคคํ ชลคคํ ภณทคคํ
โกฏฐคคํ -อิติ เอวํ เอกสสเส นว วาเร อคคทานํ อทาสี.

ตสส สพเพสุ วาเรสุ คหิตคหิตถุฐานํ ปริปุริ.

สสสํ อติเรกํ อุฏฐานสมปนํ อโหสิ.

ชมโม นามส อตตานํ รกขนต์ รกขติ.

ชมโม ทเว รกขติ ชมมจารี
ชมโม สุจิณโณ สุขมาวาทิ
เอसानิสฺโส ชมเม สุจิณเณ
น ทคคตี คจจติ ชมมจารี -อิติ.

เอวเมว วิปสสิสมมาสมพุททกาเล อคคธมมํ ปฐมํ ปฏิวิชมิตุํ ปตเถนโต นว อคคทานานิ อทาสี.

อิตโต สตสทสสทปมตถเก ปน หํสวตฺนคเร ปทุมุตตรพุททกาเลปิ สตตาทํ มหาทานํ ทตวา ตสส ภควโต ปาทมฺเเล นิปชชิตวา
อคคธมมสส ปฐมํ ปฏิวิชณตถเมว ปตถนํ ฐเปสิ.

“อิติ อิมินา ปตถิตเมว มยา ทินนํ, นานํ มุขํ โอลเเกตวา เทมิ -อิติ.

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลบุตรปมฺพา ปญจปญญาส ชนา กิ กम्मํ กรีสฺส ภนเต -อิติ.

“เอเตปิ เอกสส พุททสส สนฺติเก อรหตฺตํ ปตเถนตา พหุํ ปุณญกम्मํ กตวา อปรภาเค, อนุปฺปนเน พุทฺเธ, สหายกา หุตวา
วคคพนฺธเน ปุณญานิ โกรนตา อนาถสรีรานิ ปฏิชคคนฺตา วิจรัสฺสุ.

เต เอกทิวสํ สคพฺภํ อิตถิ กาลกตํ ทิสวา “ฉาเปสสาม -อิติ สุสานํ หรัสฺสุ.

เตสุ ปญจ ชเน “ตุมเห ฉาเปถ -อิติ สุसाने ฐเปตวา เสสา คามํ ปวิฏฐา.

ยสทารโก ตํ สรัสฺสํ สุเลหิ วิชมิตวา ปริวตเตตวา ปริวตเตตวา ฉาเปนโต อสุภสณฺญํ ปฏิลภิ.

อิตเรสฺปิ จตฺนุนํ ชนानํ “ปสสเถ โภ อิมํ สรัสฺสํ ตถถ วิทฺธสจจम्मํ กพรโครูปํ วีย อสุจึ ทคคณฺธํ ปฏิกูลํ -อิติ ทสเสสิ.

เตปิ ตถถ อสุภสณฺญํ ปฏิลภีสฺสุ.

เต ปญจ ชนา คามํ คนตวา เสสสหายกานํ กถีสฺสุ.

ยโส ปน ทารโก เคหํ คนตวา มาตาปิตูนญจ ภริยาย จ กเถสิ.

เต สพเพปิ อสุภี ภาวยีสุ.

อิทเมเตสึ ปุพพกมมัม.

เตเนว ยสสส อิตถาคาเร สุสานสณญา อุปปชชช.

ตาย จ อุปนิสสยสมปตติยา สพเพสึ วิเสสาธคโม นิพพตติ.

เอว อิมะ อตตนา ปตถิตเมว ลภีสุ.

นาหิ มุขัง โอลเกตวา ทมมิ -อิติ.

[บุรพกรรมของภททวคคิย ๓๐ คน]

“ภททวคคิยา สหายกา ปน กิ กรีสุ ภนเต -อิติ.

“เอเตปิ ภิกขเว ปุพพพุธานัน สนตีกะ อรหตตัม ปตเถตวา ปุณญานิ กตวา อปรภาเค, อนุปปนเน พุทธะ, ตีสสุตตะตา หุตวา ตุนชชีโลวาทัง สุตวา สญญิวสสสทสทานิ ปญจ สีลานิ รกขีสุ.

เอว อิมะปิ อตตนา ปตถิตปตถิตเมว ลภีสุ

นาหิ มุขัง โอลเกตวา ภิกขุณัน ทมมิ -อิติ.

[บุรพกรรมของชฎิล ๓ พี่น้อง]

“อรรุเวลกสสปาทยะ ปน ภนเต กิ กรีสุ -อิติ.

“อรหตตเมว ปตเถตวา ปุณญานิ กรีสุ.

อิโต หิ เทวณวุตติกุปเป ‘ติสโส มุสโส -อิติ เทว พุทธา อุปปชชช.

มุสสพุททสส มหิณโท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

ตสมิ ปน สมโพธิ ปตเต, รณโณ กนิญฐปุตโต อคคสาวโก, ปุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก อโหสิ.

ราชา สตถุ สนตีกัม คนตวา “เชญฐปุตโต เม พุทโธ, กนิญฐปุตโต อคคสาวโก, ปุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก -อิติ เต โอลเกตวา “มเมว พุทโธ, มเมว ธมโม, มเมว สงโฆ, นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสส -อิติ ติกขตตุ อูทานัง อูทานตวา สตถุ ปาพมูละ นิปชชิตวา “ภนเต อิทานิ เม นวุตติวสสสทสปริมาณสส อายุโน โภภุญญันตีติ นิสิติตวา นิททายนกาโล วีย, อญญะสั คเททวารัง อคนตวา, ยาวาหิ ชีวามิ, ตวา เม จตตารัง ปจเจเย อธิวาเสถ -อิติ ปญญัญญุ คเทตวา นิพพธัง พุทฐุปญญานัน กโรติ.

रणโณ ปน อปรเปปิ ตโย ปุตตะตา อหะสิ.

เตสุ เชญฐสส ปญจ โยธสตานิ ปริวารัง มชฌิมสส ตีณิ กนิญฐสส เทว.

เต “มยมิปี ภาติก โภเชสสาม -อติ ปิตรี โอกาส ยาจิตวา ปุณปุณฺ ยาจนตาปี อลภิตวา, ปจจนเต กุปีเต,
ตสส วุปสมนตถาย เบลิตา ปจจนตํ วุปสมตวา ปิตุ สนฺติกํ อากมฺสิ.

อถ เน ปิตา อาลึงคิตวา สีเส จุมพิตวา “วรํ โว ตาตา ทมฺมิ -อติ อาห.

เต “สาธู เทว -อติ วรํ คหิตกํ กตวา ปุณ กติปาหจเจยน ปิตรา “คณฺหถ ตาตา วรํ -อติ วุตฺตา
“เทว อมฺหากํ อญญเณน เกณจิ อตฺถโณ นตฺถิ, อิตฺ ปญฺญาย มยฺ ภาติก โภเชสสาม, อิมํ โน วรํ เทหิ -อติ อาหฺสิ.

“น เทมิ ตาตา -อติ.

“นิจจกาลํ อเทนตา สตต สํวจฺจรานิ เทถ -อติ.

“น เทมิ ตาตา -อติ.

“เตนฺหิ ฉ ปญจ จตฺตาริ ตีณิ เทว เอกํ สํวจฺจรํ สตต มาเส ฉ มาเส ปญจ มาเส จตฺตาริ มาเส ตโย มาเส เทถ -อติ.

“น เทมิ ตาตา -อติ.

“โหตุ เทว, เอเกกสฺส โน เอเกกํ มาสํ กตวา ตโย มาเส เทถ -อติ.

“สาธู ตาตา, เตนฺหิ ตโย มาเส โภเชถ -อติ.

เตสํ ปน ตินฺณมฺปิ เอโกว โกฏฐฺฐาคาริโก, เอโกว อายุตฺตโก.

เต ทวาทสนฺหุตปุริสปริวารา.

เต ปกโกสาเปตฺวา “มยฺ อิมํ เตมาสํ ทส สีลานิ คเหตุวา เทว กาสายานิ นิวาเสตฺวา สตถารา สหฺวาสํ วสิสฺสาม,
ตุมฺเห เอตตํ นาม ทานวฏฺฏํ คเหตุวา เทวสิกํ นวุตฺติสฺสทฺธานํ ภิกฺขุณฺ โยธสฺสทฺสส จ โน สพฺพํ ขาทนฺนียโกชนฺนํ สํวตฺเตยฺยาถ,
มยฺ หิ อิตฺ ปญฺญาย น กิลฺยจิ วกฺขาม -อติ วทฺสิ.

เต ตโยปี ปริวารกปุริสทฺสสํ คเหตุวา ทส สีลานิ สมหาทาย กาสายวตฺถานิ นิวาเสตฺวา วิหาเรยฺว วสิสฺ.

โกฏฐฺฐาคาริโก จ อายุตฺตโก จ เอกโต หุตฺวา ตินฺณํ ภาติกานํ โกฏฐฺฐาคาเรหิ วาเรน วาเรน วฏฺฏํ คเหตุวา ทานํ เทนฺติ.

[กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

กมฺมกรานํ ปน ปุตฺตา ยาคุภตฺตาพินํ อตถาย โรทนฺติ.

เต เตสํ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนาคเตยฺว, ยาคุภตฺตาพินิ เทนฺติ.

ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฆตฺตกิจจาวสาเน กิลฺยจิ อติเรกํ น ภูตฺตฺตพฺพ.

เต อปรภาเค “ทารกานํ เทม -อติ อตฺตนาปี คเหตุวา ขาทฺสิ, มนฺญญฺปิ อาหารํ ทิสฺวา อธิวาเสตฺ นาสกฺขฺสิ.

เต ปน จตฺราสีติสฺสทฺสา อเหสิ.

เต สงขมสส ทินนํ วัณฺณํ ขาทิตฺวา กายสส เกทา เปตติวิสเย นิพพตฺตีสุ.

เต ภาคิกา ปน ปุริสสทสเสน สหธิ กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สัสนฺดา เทวณฺวตฺติกปเป เขเปสฺสุ.

เอวํ เต ตโย ภาคโร อรหตฺตํ ปตฺถเนตฺตา ตทา กลยาณกมมํ กรีสุ.

เต อตฺตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

นาหํ มุขํ โอลเเกตฺวา ทมมิ -อิตฺติ.

ตทา ปน เตสํ อายุตฺตโก พิมพิสาโร อโหสิ, โภจฺจฺวาริกโก วิสาโช อุปาสาโก.

เตสํ กมมกรฺตา ตทา เปเตสุ นิพพตฺติตฺวา สุกตฺติทฺตฺตฺวเสน สัสนฺดา อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตฺตโลเกเยว นิพพตฺตีสุ.

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฐุมํ อุปฺปนนํ จตฺตาทิสวสสทสสาธุกํ กกุสนธํ^๑ ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อาจิกฺขถ -อิตฺติ ปุจฺฉีสุ.

“มม ตาว กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬหาย, โภจฺจฺวาริกโก^๒ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ ปุจฺฉเยยถ -
อิตฺติ อาท.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬหาย, กสฺสปพฺุโธ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ ปุจฺฉเยยถ -อิตฺติ อาท.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬหาย, โคตมพฺุโธ นาม อุปฺปชฺชิสฺสติ,
ตทา ตุมหากํ ญฺาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสติ, โส สตถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสติ, ตทา ลภิสฺสถ -อิตฺติ อาท.

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วีย อโหสิ.

[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนเน, พิมพิสารรณฺญา ปฐฺฐมทิวสํ ทาเน ทินเน, รตฺติภาเค เภรวสทฺทํ กตฺวา รัณฺโญ อตฺตานํ ทสสยีสฺสุ.

โส ปฺนทิวเส เวฬุวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

๑ พ. พ. ๓๓/๕๒๘.

๒ พ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

สตถา “มหาราช อีโต เทวนวุติกปมตถเก ผุสสพุทธกาเล เอเต ตว ญาดกา ภิกขุสงฆสส ทินนํ วมุญฺหิ^๑ ขาทิตวา
เปตโลเก นิพพตติตวา สัสนธา กกุสนธาทโย พุทธะ อูปนเน ปุจฉิตวา เตหิ อิทถยจิตถจ วุตตา
เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจจาสิสมานา, ทิยโย ตยา ทาเน ทินเน, ปตตี อลภมานา เอวมกัสมุ -อิตติ.

“กั ปน ภนเต, อิทานิปี ทินเน, ลภิสสนติ -อิตติ.

“อาม มหาราช -อิตติ.

ราชา พุทธูปมูขํ ภิกขุสงฆํ นิมนเตตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตวา “ภนเต อีโต เตสํ เปตานํ ทิพพนนานํ สมปชชตุ -อิตติ
ปตตี อทาสี.

เตสํ ตถเว นิพพตติ.

ปุนทิวเส นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสสุ.

ราชา “อชช ภนเต นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสสุ -อิตติ อาโรเจสิ.

“วตถานิ เต น ทินนานิ มหาราช -อิตติ.

ปุนทิวเส พุทธูปมูขสส ภิกขุสงฆสส จิวรานิ ทตวา “อีโต เตสํ ทิพพวตถานิ โหนตุ -อิตติ ปาเปสิ.

ตังถณญเวว เตสํ ทิพพวตถานิ อูปชชีสุ.

เต เปตตถภาวํ วิชิตวา ทิพพตถาเวเน สณฺฐหีสู.

สตถา อนุโมทนํ กโรนโต “ติโรกุกุเทสุ ติฏฐนฺติ -อิตติ ติโรกุกุทานุโมทนํ อทาสี.

อนุโมทนามวสานे จตฺราสีติยา ปาณสทสสานํ ฐมฺมาภิสมโย อโหสิ.

อิตติ สตถา เตภาทิกขุภิกขานํ วตถุํ กเถตวา อิมมปี ฐมฺมเทสนํ อทริ.

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคคสาวกา ปน ภนเต กั กรีสสุ -อิตติ.

“อคคสาวกาเวว ปตถนํ กรีสสุ.

อีโต กปฺปสตสทสสาธิกสส ทิ กปฺปานํ อสงฺเขยยสส มตถเก สารีปุตโต พราหมณมหาสาถกุเล นิพพตติ
นามเนน สรทมาณโว นาม อโหสิ.

โมคคัลลานิ คหปติมหาสาถกุเล นิพพตติ นามเนน สิริวทมกุกุมพิโก นาม อโหสิ.

เต อุโภปี สหปัสสุกีกกา สหายกา อहेสิ.

สรทมาณโว ปิตุจเจเนน กุลสนตัก มหาธน์ ปฏิปชชิตวา เอกทิวสํ รโหคโต จินเตสิ
“อหํ อธิโลกตตถาวเมว ชานามิ, โน ปรโลกตตถาวํ, ชาตสตตานถจ มรณํ นาม ฐวํ,
มยา เอกํ ปพพชชํ ปพพชชิตวา โมกขธมมคเวสนํ กาคํ วฏฏติ -อติ.

โส สหายกํ อุปสงกมิตวา อาห “สมม สิริวชฒ อหํ ปพพชชิตวา โมกขธมมํ คเวสิสสามิ,
ตวํ มยา สหธิ ปพพชชิตํ สกขิสสสิ, น สกขิสสสิ -อติ.

“น สกขิสสามิ สมม, ตวํเยว ปพพชชิตวา -อติ.

โส จินเตสิ “ปรโลกํ คจณนโต สหายํ วา ญาติमितเต วา คเหตุวา คโต นาม นตถิ, อตตนา กตํ อตตโนว โหติ -อติ.

ตโต รตนโกฏฐาคารํ วิวราเปตวา กปนทริกวณิพพกยาจกานํ มหาทานํ ทตวา ปพพตปาหํ ปวิสิตวา อสิปพพชชํ ปพพชชิต.

ตสส เอโก เทว ตโย -อติ เอวํ อนุปพพชชํ ปพพชชิตวา จตฺสตตติสทสสมตฺตา ชฎิลลา อเหตุ.

โส ปถจ อภิญญา อฏฐ จ สสมาปตติโย นิพพตเตตวา เตสํ ชฎิลานํ กสิณปริกมมํ อาจิกขิ.

เตปิ สพเพ ปถจ อภิญญา อฏฐ จ สสมาปตติโย นิพพตเตสु.

เตน สมเยน อนมทสสิ นาม พุทโธ โลเก อุตปาหิ.

นครํ จนทวตี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวโนโต นาม ขตติโย, มาตา ยโสธรา นาม เทวี, โโพธิ อชชุนรูกโข,
นิสโก จ อนโม จ เทว อคคสาวกา, วรุโณ นาม อุปฏฐากโก, สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา, आयु วสสสทสทสสํ อโหสิ,
สรวิํ อฏฐปถญาสทตฺถุเพธํ, สรวิปภา ทวาทสโยชนํ ฝริ, ภิกขุสทสทสสํ ปริวารโ อโหสิ.

โส เอกทิวสํ ปจฺจสกาเล มหากรุณาสมาปตติโต วฏฐาย โลกํ โวลเณนโต สรทตปสํ ทิสวา

“อชช มยหํ สรทตปสส สนตักํ คตปจเจเนน ธมมเทสนา จ มหตี ภวิสสติ,

โส จ อคคสาวกฏฐานํ ปตเถสสติ, ตสส สหายโก สิริวชฒกฏฐมพิโก ทุตติยสาวกฏฐานํ ปตเถสสติ,

เทสนาปริโยसाने จสส ปริวารา จตฺสตตติสทสสชฎิลลา อรทตํ ปาปุณิสสนติ, มยา ตตถ คนตุํ วฏฏติ -อติ

อตตโน ปตตจิวรมาทาย อถญํ กถจि อนามนเตตวา สอิโห วิย เอกจโร หุตวา,

สรทตปสสส อนนเววาลีเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทฺธภาวํ เม ชานาตุ -อติ,

ปสสนตสเสว สรทตปสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐวิยํ ปติฏฐาสิ.

สรทตปสส พุทธานุภาวถเจว สรวินิปตตติถจ ทิสวา ลกขณมนเต สมมสิตวา

“อเมหิ ลกขณเมหิ สมมนาคโต นาม อคารมชเม วสนโต ราชา โหติ จกกวตตี, ปพพชชิตโต โลเก วิวฏจจโท สพพถญพุทโธ โหติ,

อຍํ ปุริโส นิสสสยํ พุทโธ -อติ ชานิตวา ปจจुकคมนํ กตวา ปถจปติฏฐิตেন วณทิตวา อาสนํ ปถญาเปตวา อทาสิ.

นिसิทธิ กถวา ปถญตตาสเน.

สรทตปสสปี อตตโน อนุจจวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมณตํ นิสิทธิ.

ตสมมี สมเย จตุสตัดตติสทสสา ชฎิลลา ปณิตปณิตานิ โอชวณตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสส สนตีกั สมปตดา
พุทธานญเจว อัจริยสส จ นิสินนาสนน โอลเเกตวา อาหสิ
“อัจริย มยั ‘อิมสมมี โลก ตุมเหหิ มหนตตโร นตถิติ วิจารณ์, อัย ปน ปุริโส ตุมเหหิ มหนตตโร มญญเ -อิติ.

“ตาดา กิ วเทถ, สาสเพน สหธิ อฏฐสฏฐิโยชนสทสสพเพธ สินริ สมิ กาคุ อิจฉถ,
สพพญญพุทเธน สหธิ มม อุปม มา กริตถ ปุตตกา -อิติ.

อล เต ตาปสา “สจายั ปุริโส อิตตรสตโต อภวิสส, น อมหากั อัจริโย เอวรูป อุปม อหริสสตี, ยาว มหา วตายั ปุริโส -อิติ
สพเพว ปาเทสุ ปตติวา สิริสา วนทิส.

อล เน อัจริโย อาห “ตาดา อมหากั พุทธานั อญจฉวิโก เทยยชมโม นตถิ, สตถา จ ภิกขาจารเวลายั อีถาคโต,
มยั ยถาสตติ ยถาพลั เทยยชมม ทสสาม, ตุมเห ยั ย ปณิตั ผลาผลั ตั ตั อหรถ -อิติ อหรรापेतวา หตถเ ไชวิตวา
สยั ตถาคตสส ปตเต ปติฏฐาเปสิ.

สทธารา ผลาผลเ ปฏิกคหิตมตเต, เทวตา ทิโพโข ปกขิปีส.

โส ตาปโส อุทกปิ สยเมว ปริสสาเวตวา อทาสิ.

ตโต, ฆตตกัจจ กตวา นิสินเน สตถริ, สพเพ อนเวตวาสิเก ปกโกสิตวา สตถุ สนติเก สาราณนียกถ กเถนโต นิสีทิ.

สตถา “เทว อคคสาวกา ภิกขุสงเขน สหธิ อากจฉนตุ -อิติ จินเตสิ.

เต สตถุ จิตตัม ญตวา สตสทสสขีณาสวปริวารา อากนตวา สตถารั วนทิตวา เอกมณตัม อฏฐิส.

ตโต สรทตาปโส อนเวตวาสิเก อามนเตสิ “ตาดา พุทธานั นิสินนาสนนปิ นิจั, สมณสทสสสสาปิ อาสนนั นตถิ,
ตุมเหหิ อชช อุฬารั พุทสสกการั กาคุ วฏฐติ, ปพพตปาโท วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหรถ -อิติ.

กถนกาลเ ปปญโจ วิย โหติ, อิทริมโต ปน อิทริวิสโย อจिनเตโย -อิติ.

มุหุตตมตเตเนว เต ตาปสา วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหริตวา พุทธานั โยชนปปมาณั ปุปผาสนั ปญญาเปสิ.

อุภินนั อคคสาวกานั ติคาวุตั, เสสานั ภิกขุนั อพมโยชนิกาทิเกทั, สงฆนวกสส อสภมตตัม อโหสิ.

“กถั เอกสมมี อสสมปเท ตาวมหนตานิ อาสนานิ ปญญุตตานิ -อิติ น จินเตตพพิ.

อิทริวิสโย เหส.

เอวั ปญญุตเตสุ อาสนesu, สรทตาปโส ตถาคตสส ปุริโต อญชลิ ปคคยห ฐิตเ

“ภนเต มยหั ทิฆรตตัม หิตาย สุขาย อิมั ปุปผาสนั อภิริหถ -อิติ อาห.

เตน วุตตัม

“นานาปุปผญจ คนธญจ

สนนิปาเตตวาน เอกโต

ปุปผาสนั ปญญาเปตวา

อิทั วจนมพริ

อิทฺ เม อาสนํ วีร	ปญญตฺตํ ตวนุจจวี
มม จิตฺตํ ปสาเทนโต	นีสีท ปุปฺพมาสเน.
สตรตฺตดิณทิวํ พุทฺโธ	นีสีท ปุปฺพมาสเน
มม จิตฺตํ ปสาเทตวา	ทาสยิตวา สเทวเก -อิติ.

เอวํ นีสินเน สตรอิ, เทว อคคสาวกา เสสภิกขุ จ อตตโน อตตโน ปตตาสเน นีสีทิสฺสุ.

สรทตปาโส มหนตํ ปุปฺพจจตฺตํ คเหตุวา ตถาคตสส มตถเก ชาเรนโต อฏฐาสี.

สตรธา “ชฎิลานํ อยํ สกกาโร มหปฺพลโ โลหฺต -อิติ นิโรธสมาปตตี สสมาปชชิตี.

สตรธฺ สสมาปตตี สสมาปนนภาวํ ญตฺวา เทว อคคสาวกาปิ เสสภิกขุปิ สสมาปตตี สสมาปชชิสฺสุ.

ตถาคเต สตรตาทํ นิโรธสมาปตตี สสมาปชชิตวา นีสินเน, อนฺนเตवासีกา, ภิกขาจากรกาเล สมนฺปตเต, วนมฺลผลลาผลํ ปริภุญชิตวา เสสกาลํ พุทฺธานํ อญชลี ปคคยห ติฏฐนฺนติ.

สรทตปาโส ปน ภิกขาจากรมฺปิ อคคตวา ปุปฺพจจตฺตํ ชาเรมาโน ว สตรตาทํ ปิติสฺสฺเซน วิตินาเมสิ.

สตรธา นิโรธโต วุฏฐาย ทกขินฺนปสเส นีสินนํ อคคสาวกํ นิสภคเถรํ อามนฺเตสิ

“นีสภ สกการการกานํ ตาปसानํ ปุปฺพมาสนาณฺโมหนํ กโรหิ -อิติ.

เถโร จกกวตฺตริณฺญ สนฺติกา ปฏิลทฺธมทาลาโ มหಾಯโธ วิย ตฺมฐฺฐมานโส สาวกปารมฺมีญาเณ ฐตฺวา ปุปฺพมาสนาณฺโมหนํ อารภี.

ตสส เทสนาวसाने ทุตฺยสาวกํ อามนฺเตสิ “ตฺวปี ภิกขุ ฐมฺมํ เทเสหิ -อิติ.

อโนมตเถโร เตปิฏกํ พุทฺธจจณํ สมนฺนิตวา ฐมฺมํ กเถสิ.

ทวินนํ อคคสาวกานํ เทสนาย เอกสสาปิ อภิสมโย นาโหสิ.

อถ สตรธา อปริมาเณ พุทฺธวิสเย ฐตฺวา ฐมฺมเทสนํ อารภี.

เทสนาปริโยसाने ฐเปตวา สรทตปาโส สพเพปิ จตฺสตรตตติสทสชฎิลกา อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

สตรธา “เอถ ภิกขโว -อิติ ทถถํ ปสาเรสิ.

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสนฺนิ อนฺตรธายีสฺสุ.

อฏฐฺ ปริกขารากาเย ปฏิมุกกา ว อเหสฺสุ.

“สรทตปาโส กสฺมา อรหตฺตํ น ปตฺโต -อิติ.

วิกขิตตจิตตตตตา.

ตสส กิร พุทธานํ พุติยาสเน นิสีทิตวา สวากปารมีญาณเฐ ฐุตวา ธมมํ เทสยโต อคคสาวกสส ธมมเทสนํ โสตุํ
อารททกาลโต ปญฺฐาย

“อโห วดาหิปี อนาคตเต อุปปชชนกสส พุททสส สาสเน อิมินา สวากเนน ปฏิลทฺธํ ฐุํ ลเภยยํ -อิติ จิตฺตํ อุปปาเทสิ.

โส เตเน ปริวิตกเกเน มคคผลปปฏิวเฐ กาคุํ นาสกขิ.

ตถาคตํ ปน วนทิตวา สมมุเข ฐุตวา อาท “ภนฺเต ตุมหากํ อนนฺตฺราสเน นิสินฺโน ภิกขุ ตุมหากํ สาสเน โก นาม โหติ -อิติ.

“มยา ปวตฺติตํ ธมมจกํ อนุปวตเตนฺโต สวากปารมีญาณสส โภกฺกิปตโต โสฬส ปญญา ปฏิวิชฺฌิตวา ฐิตโต,
มยหํ สาสเน อคคสาวโก นาม เอโส -อิติ.

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุพฺพจฉตฺตํ ชาเรเนเตน สกกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ผลเน อญฺญํ สกทตฺตํ วา พุทฺทมตฺตํ วา น ปตฺถेमि,
อนาคตเต ปน อยํ นิสภตเถโร วีย เอกสฺส พุทฺทสส อคคสาวโก ภเวยยํ -อิติ ปตฺถณํ อกาสิ.

สตถา “สมิขฺฌิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ปุริสสฺส ปตฺถนา -อิติ อนาคตํสญฺญาณํ เปเสตวา โอลเกเนโต

กปฺปสตสทสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยยํ อติกกมิตวา สมิขฺฌณภาวํ อทฺทส,

ทิสฺวา สรททาปสี อาท “น เต อยํ ปตฺถนา โมฆา ภวิสฺสตี, อนาคตเต ปน กปฺปสตสทสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยยํ อติกกมิตวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปปชฺชิสฺสตี, ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสตี, ปีตา สุทฺโธโชน นาม มหาราชา,

ปุตฺโต ราหุโล นาม, อุปฺปญฺฐาโก อานนฺโท นาม, พุติยสาวโก โมคคลลาโน นาม,

ตฺวํ ปนสฺส อคคสาวโก ธมฺมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตี -อิติ.

เอวํ ตาปสี พุยากริตวา ธมฺมกถํ กเถตวา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

สรททาปสีปี อนฺเตวาลิกตเถรณํ สนฺติกํ คนฺตวา สหายกสฺส สิริวทฺทมกฺกมฺพิกสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเกเน เต สรททาปเสน อนฺมทสฺสีสฺส พุทฺทสส ปาทุมูเล

อนาคตเต อุปปชชนกสส โคตมพุทฺทสส สาสเน อคคสาวกญฺญานํ ปตฺถิตํ, ตวํ พุติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

เอเวญจ ปน วตวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปสเสน คนฺตวา สิริวทฺทมสฺส นิเวสนทวารเ อญฺฐาสี.

สิริวทฺโธ “จิสฺสํ วต เม อโยโย อาคโต -อิติ อาสเน นิสีทาเปตวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาลิกปริสา ปน โว ภนฺเต น ปญญาณนฺติ -อิติ ปุจฺฉิ.

“อาม สมม, อมหากํ อสฺสมํ อนฺมทสฺสี พุทฺโธ อาคโต, มยํ ตสฺส อตฺตโน พเลน สกกาโร กริมฺหา,

สตถา สทฺเพสํ ธมมํ เทเสสิ, เทสนาปริโยสาเน ฐูเปตวา มํ เสสา อรทตฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺชีสุ,

อหํ สตถุ อคคสาวกํ นิสภตเถโร ทิสฺวา อนาคตเต อุปปชชนกสส โคตมพุทฺทสส นาม สาสเน อคคสาวกญฺญานํ ปตฺถเอสิ,

ตฺวปี ตสฺส สาสเน พุติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิ -อิติ.

“มยหํ พุทฺเธหิ สทฺธี ปริจโย นตฺถิ ภนฺเต -อิติ.

“พุทฺเธหิ สทฺธี กถณํ มยหํ ภาโร โหตุ, ตวํ มหนตฺตํ อภิสกกาโร สุขเซหิ -อิติ.

สิริวฑโฒ ตสส วจนํ สุตวา อตตโน นิเวสนทวาเร ราชมานเนน อฏฐกรีสมตต์ ฐานํ สมตลํ กาทเรตวา วาลิกํ โอกิริตวา
ลาชปณจมานิ ปุปลมานิ วิกิริตวา นิลุปปลจฉนํ มณขปํ การาเปตวา พุทธานํ ปณญาเปตวา
เสสภิกขุณปี อาสนานิ ปฎิยาเทตวา มหนตํ สกการสมมานํ สขเซตวา พุทธานํ นิมนตตถาย สรททาปสสส สลญญํ อทาสี.

ตาปโส พุทสปปมุขํ ภิกขุสงขมํ คเหตุวา ตสส นิเวสนํ อคมาลี.

สิริวฑโฒปี ปจจุคคมนํ กตวา ตถาคตสส หตถโต ปตตํ คเหตุวา มณขปํ ปเวเสตวา
ปณญุตตาสเน นิสินนสส พุทสปปมุขสส ภิกขุสงขสส ทกขิโณทกํ ทตวา ปณิตโภขเนน ปริวิสิตวา
ภตตภิกขุปรโยसाने พุทสปปมุขํ ภิกขุสงขมํ มหารเหที วตเถที อจฉาเทตวา
“ภนเต นายํ อารมโโก อปปมตตกฏฐานตถาย, อิมินาว นียาเมเน สตตาทํ อนุกมปํ กโรถ -อิตี อาท.

สตุถา อธิวาเสลี.

โส เตเนว นียาเมเน สตตาทํ มหาทานํ ปวตเตตวา ภควนตํ วุนทิตวา อลชลี ปคคยห จูโต อาท
“ภนเต มม สหาโย สรทตาปโส ‘ยสส สตถุ อคคสาวโก ภเวยยนตี ปตเถลี อหํ ตสเสว พุติยสาวโก ภเวยยํ -อิตี.

สตุถา อนาคตํ โอลเกตวา ตสส ปตถนาย สมิชฉนภาวํ ทิสวา พยาภาลี
“ตวปี อีโต กปปสตสทสสาธิกํ อสงเขยยํ อติภกมิตวา โคตมพุทสส พุติยสาวโก ภวิสสตี -อิตี.

พุทธานํ พยากรณํ สุตวา สิริวฑโฒ หฐรูปหฐูโฐ อโหลี.

สตุถาปี ภตตานุโมทนํ กตวา สปริวารโ วหารเมว คโต.

อัย ภิกขเว มม ปุตเตที ตทา ปตถิตปตถนา.

เต ยถาปตถิตเมว ลภิสฺสุ, นาทํ มุขํ โอลเกตวา เทมิ -อิตี.

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตเต, เทว อคคสาวกา ภควนตํ วุนทิตวา “ภนเต มยํ อคาริยภูตา สมานา คิริคคสมขุขํ ทสสนาย คตา -อิตี
ยาว อสสชิตเถรสส สนตีกา โสตาปตติผลปฎิเวธา สพพํ ปจจุปปนวัตถุํ กเถตวา
“เต มยํ ภนเต สลยชยสส อจาริยสส สนตีกํ คนตวา ตํ ตุมหากํ ปาทมุลล์ อาเนตฺกามา ตสส ลทธิยา นิสสารภาวํ กเถตวา
อิธาคมนเน อานิสฺสํ กถยิมหา, -

โส ‘อิทานิ มยํ อนุเตवासิวาโส นาม จาฐิยา อุทกจลนภาวปตติสทิสโส, น สกขิสสามิ อนุเตवासิวาสํ วสิตฺนตี วตวา,
‘อจาริย อิทานิ มหาขโน คนธมาลาทีหโต คนตวา สตุถารเยว ปุเชสสติ, ตุมเทถ ถลํ ภวิสสธาทิ วุตเต,
‘กึ ปน อิมสมิ โลก ปณชิตา พหุ อุทาทุ ทนธาติ, ‘ทนธาติ กถิต,
‘เตนที ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนตีกํ คมิสสนตี, ทนธา ทนธา มม สนตีกํ อากมิสสนตี, คจฉถ ตุมเทที วตวา
อากนตฺ น อิจฉิ ภนเต -อิตี.

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตวา สตถา “ภิกขเว สยขโย อตตโน มิจฉาทิฏฐิตาย อสารํ ‘สาโรติ สารณจ ‘อสาโรติ คณฺหิ,
ตุมเห ปน อตตโน ปณฺทิตตาย สารํ สารโต อสารณจ อสารโต ญตฺวา อสารํ ปหาย สารเมว คณฺหิตถ -อติ วตฺวา
อิมา คาถา อภาสิ

“อสารเ สารมตฺโน	สารเ จาสารทสฺสิน
เต สารํ นาธคจฺจนฺติ	มิจฉาสงกปโปจฺจรา
สารณจ สารโต ญตฺวา	อสารณจ อสารโต
เต สารํ อธคจฺจนฺติ	สมมาสงกปโปจฺจรา -อติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสารเ สารมตฺโน -อติ:

จตฺตารโ ปจฺจยา, ทสวตถุกา มิจฉาทิฏฐิ, ตสสา อุปนีสสยญฺตฺวา ฌมฺมเทสนา -อติ อัย อสารโ นาม, ตสฺมี สารทิสฺสิน -อติ อตฺถ.

สารเ จาสารทสฺสิน -อติ:

ทสวตถุกา สมมาทิสฺสิน, ตสสา อุปนีสสยญฺตฺวา ฌมฺมเทสนา -อติ อัย สารโ นาม, ตสฺมี “นายํ สารโ -อติ อสารทสฺสิน.

เต สารํ -อติ: เต ตํ มิจฉาทิฏฐิคณฺหํ คเหตุวา ฐิตา กามวิตกฺกาทีนํ วเสน มิจฉาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
สีลสารํ สมာธิสารํ ปณฺญาสารํ วิมุตตฺติสารํ วิมุตตฺติญฺญานทสฺสนสารํ ปรมตฺถสารํ นิพฺพานญจ นาธคจฺจนฺติ.

สารณจ -อติ: ตเมว สีลสาราทิสารํ “สารโ นาม อัย -อติ วุตตฺตปการณจ อสารํ “อสารโ อัย -อติ ญตฺวา.

เต สารํ -อติ: เต ปณฺทิตา เอวํ สมมาทสฺสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกขมฺมสงกปปาทีนํ วเสน สมมาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
ตํ วุตตฺตปการํ สารํ อธคจฺจนฺติ -อติ.

คาถาปริโยसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ.

สนฺนิปตฺตานํ สาทฺถิกา เทสนา อโหสิ -อติ.

สยขยวตถุ.

๙. นนทตเถรวตถุ.

“ยถา อคารี พุจฉนฺนํ -อิตติ อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต อายสมฺมตํ นนทํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตฺตติตปวรฆมจโก ราชคหิ คณฺหวา เวฬุวเน วิหรนฺโต
“ปุตฺตํ เม อาเนตฺวา ทสเสถ -อิตติ สุทฺโธทมนมหาธาเซน เปสิตานิ สหสฺสสหสฺสปริวารานิ ทสนนํ พุตฺตานํ
สพฺพปจฺฉโต คณฺหวา อรหตฺตํ ปตฺเตน กานฺทุทายิตเถเรน อาคมณกาลิ ญฺตฺวา
สภฺมุจฺจิตตตาย คากาย มคควณฺณํ วนฺณเถตฺวา วิสฺตีสหสฺสชีฆมาสวปริวฺโต กปิลวตฺถุปรุํ นีโต
ญฺตฺวาติสมาคเม โปกฺขรวัสสํ อตฺถุปฺตฺตี กตฺวา มหาเวสฺสนตฺรชาตํ กเถตฺวา
ปุนทิวเส ปิณฺฑาย ปวิญฺญู “อุตฺตนิญฺญู นปฺมชฺเชยฺย -อิตติ คากาย ปิตฺริ โสตาปตฺติผล เปติญฺญาเปตฺวา
“ฆมฺมญฺจเร สุจฺริตํ -อิตติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตฺติผล ราชานญฺจ สกทาคามิผล เปติญฺญาเปสิ.

ภตฺตกิจฺจปริโยสาเน ปน ราชุมมาตฺตคณฺณํ นิสฺสาย จนฺทกิณฺนรีชาตํ กเถตฺวา
ตโต ตติยทิวเส, นนทกุมารสฺส อภิเสกเคหปฺเวสนวิวาหมงฺคเลสุ วตฺตมาเนสุ,
ปิณฺฑาย ปวิสิตฺวา นนทกุมารสฺส หตฺถे ปตฺตํ ทตฺวา มงฺคลิ วตฺวา อญฺญาสาสนา ปกฺกมฺนฺโต
นนทกุมารสฺส หตฺถโต ปตฺตํ น คณฺหิ.

โสปี ตถาคตฺตารเวเน “ปตฺตํ โว ฆนฺเต คณฺหเถ -อิตติ วตฺตํ นาสกฺขิ.

เอวํ ปน จินฺเตสิ “โสปาณสีเส ปตฺตํ คณฺหิสฺสตี -อิตติ.

สตถา ตสมฺมีปี ฐานเน น คณฺหิ.

อิตฺโร “โสปาณปาทฺมุเล คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตฺถาปี น คณฺหิ.

[นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตฺโร “ราชงฺคเณ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตฺถาปี น คณฺหิ.

กุมาริ นวตฺตติตฺตูกาโม อรุจฺยา คจฺฉนฺโต ตถาคตฺตารเวเน “ปตฺตํ คณฺหเถ -อิตติ วตฺตํ น สกโกติ,
“อิธ คณฺหิสฺสตี เอตฺถ คณฺหิสฺสตี -อิตติ จินฺเตนฺโต คจฺฉตี.

ตสมฺมี ฆเณ อญฺญา อิตฺถิโย ตํ ทิสฺวา ชนปทกฺลยาณิยา อาจิกฺขิสฺสุ

“อเย ภาควา นนทกุมาริ คเหตุวา คโต, ตุมเหหิ ตํ วินา กริสฺสตี” -อิตติ.

สาปี ตํ สุตวา อุทกพินทุหิ ปคฺขรณเตเหว อทฺถลลิตฺติเตหิ เกเสหิ เวเคน คนฺตวา “ตุวํ ไซ อยฺยปุตฺต อาคจฺเจยฺยาสี -อิติ อาห.

ตํ ตสฺสา วจันํ ตสฺส หทยे ติริยํ ปตฺติตฺวา วิย ฐิตํ.

สฺตถาปิสฺส หตฺถโต ปตฺตํ อคฺคณฺหิตฺวา ตํ วิหารํ เนตฺวา “ปพฺพชิสฺสสฺสี นนท -อิติ อาห.

โส พุทฺธคารเวณ “น ปพฺพชิสฺสสฺสามี -อิติ อวตฺวา “อาม ฆนฺเต ปพฺพชิสฺสสฺสามี -อิติ อาห.

สฺตถา “เตนหิ ภิกฺขเว นนทํ ปพฺพาเชถ -อิติ อาห.

[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา]

สฺตถา กปิลวตฺถุปฺปूरํ คนฺตวา ตตฺยทิวเส นนทํ ปพฺพาเชสี.

สฺตตเม ทิวเส ราหุลมาตา กุมารํ อลงกริตฺวา ภควโต สนฺติกํ เปเสสี

“ปสฺส ตาต เอตํ วิสฺตีสทสฺสสมณฺปิรุตฺตํ สุวณฺณวณฺณํ พุทฺทมรุปวณฺณํ สมณํ.

อยนฺเต ปีตา.

เอตสฺส ตว ปิตุโน ชาตกาเล มหนฺตา นิธิกฺุมภีโย อหฺเส.

ตสฺส นิภขมนกาลโต ปฏฺฐาย น ปสฺสสฺสามี.

คจฺฉ, นํ ทายชฺชํ ยาจาทิ.

‘อหํ ตาต กุมารโ, อภิสํกํ ปตฺวา จกฺกวัตตี ภวิสฺสสฺสามี.

ธเนน เม อตฺโถ, ธนํ เม เทหิ.

สฺสามีโก หิ ปุตฺโต ปิตุ สนฺตกสฺส -อิติ.

กุมารโ ภควโต สนฺติกํ คนฺตวา วนฺทิตฺวา ปิตฺติเนหํ ปฏฺฐิตฺวา หฏฺฐตฺถุโฐ “สุขา เต สมณ ฌายา -อิติ วตฺวา

อณฺญปิ พหุ อตฺตโน อนฺรุปํ วทฺนโต อฏฺฐาสี.

ภควา กตภตฺตกิจฺจโ อนฺุโมทนํ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

กุมารโปี “ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ, ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ -อิติ ภควนฺตํ อนฺุพนฺธิ.

ภควาปิ กุมารํ น นินฺวตฺตาเปสี.

ปริชฺโนปิ ภควตา สทฺธี คจฺฉนฺตํ นินฺวตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ.

อิติ โส ภควตา สทฺธี อารามเมว อคฺมาสี.

ตโต ภควา จินฺเตสี “ยํ อยํ ปิตุ สนฺตกํ ธนํ อิจฺฉติ, ตํ วฏฺฐานฺุคตํ สวิฆาตํ,

हनฺทสฺส โฟธิมฺุเล มยา ปฏฺฐิตฺวํ สตฺตวิธํ อริยธนํ เทมิ, โลกุตฺตรทายชฺชสฺส นํ สามีกํ กโรมิ -อิติ.

[ราหุกุมารบรรพชา]

อถโข ภควา อายสมนตํ สาริปุตตํ อามนเตสิ “เตนहि ตวํ สาริปุตต ราหุกุมารํ ปพพาเซหิ -อิตติ.

เถโร ตํ ปพพาเซสิ.

ปพพชิตะ ปน กุมาระ, รมโยถ ตํ สุตวา อธิมตตํ ทุกขํ อุปฺปชชิต.

ตํ อธิวาเสตํ อสโกโกนโต ภควโต สนตีกํ คนตวา ปฏินิเวเทตวา

“สารุ ฆนเต อยยา มาตาปิตุหิ อนนุญญาตํ ปุตตํ น ปพพาเซยฺยํ -อิตติ วรํ ยาจิ.

ภควา ตสส ตํ วรํ ทตวา ปุเนกทิวสํ ราชนิเวสเน กตปาตราวโส

เอกมณตํ นิสินเนน รมญา “ฆนเต ตุมหากํ ทุกกรการิกกาเล เอกา เทวตา มํ อุปสงกมิตวา ‘ปุตโต เต กาลกโตติ อาห

อหํ ตสสา วจนํ อสททหนโต ‘น มยหํ ปุตโต โโพธิ อปุตวา กาลํ กโรตตี ตํ ปฏิกขิปิ -อิตติ วุตเต,

อิทานิ महाराज कि सप्ततिसप्त, पुपपेपि अणुणुणानि दुयहं तससेत्वा ‘पुत्तो ते मतोति वुत्ते, न सप्ततिसप्त -อิตติ

อิมิสสา อตฺถูปตติยา महम्मपालชาตकं गेहेसि.

กถาปริโยसानะ ราชานาคามีผละ ปติฏฐหิ.

อิตติ ภควา ปิตโร ตีสุ ฆเลสุ ปติฏฐาเปตวา ภิกขุสงฆปริวโต ปุนเทว ราชคหํ คนตวา

ตโต อนาถปิณฑิกเณ สวตถี อากมนตถาย คหิตปฏิญญา, นิฏฐิตะ เซตวนมหาวิหาระ, ตตถ คนตวา วาสํ กเปสิ.

[พระนันทะอยากสึก]

เอวํ สตถริ เซตวเน วิหรนเตเยว, อายสมา นนโท อุกกณฐิตวา^๑ ภิกขุณํ เอตมตถํ อารโจะสิ

‘อนภโรโต อหํ อวฺุโส พรหมจริยํ จรามิ, น สกโกมิ พรหมจริยํ สนธาระตฺุ’, สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

ภควา ตํ ปวตตี สุตวา อายสมนตํ นนทํ ปกโกสาเปตวา เอตทโวจ “สจจํ กิร ตวํ นนท, สมพหุลานํ ภิกขุณํ เอวमारโจะสิ

‘อนภโรโต อหํ อวฺุโส พรหมจริยํ จรามิ, น สกโกมิ พรหมจริยํ สนธาระตฺุ, สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

‘เอวํ ฆนเต -อิตติ.

‘กิสส ปน ตวํ นนท อนภโรโต พรหมจริยํ จรสสิ, น สกโกสิ พรหมจริยํ สนธาระตฺุ, สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

‘สากิยานิ मे ฆनते चनपत्तगल्यानि, खरा निग्खमनत्तस, अत्तल्लिखितेहि” เกเสหิ อปโลเกตวา มํ เอตทโวจ

‘ตวภูํ โข อยฺยปุตต อากจเฉยยาสิ -อิตติ

โส โข อหํ ฆนเต ตํ อนุสฺสรมาโน อนภโรโต พรหมจริยํ จรามิ, น สกโกมิ พรหมจริยํ สนธาระตฺุ,

สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสามิ -อิตติ.

๑ ชุ. อ. ๒๕/๑๐๓.

๒ ส. สนตานิ. ปาลิมปน สนธาระตฺุนติ ทิสสตี.

๓ อฺุพตลลิตฺเตหิตฺติปิ ปาฐุ.

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทัง พาทาย คเหตุวา อิทธิพลิน ดาวตีสเทวโลกัง เนนโต
อนตรามคเค เอกสมิ์ ฌามกเขตเต ฌามขานุมตถเก นิสินนัง ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐุ์ เอกัง ปถุญฺญมกฺกุฏี ทสเสตวา
ดาวตีสภวเน สกฺกสฺส เทวณโณ อุปฏฺฐานัน อาคตานิ กกุฏปาทานิ^๑ ปญจ อจฺจราสทานิ ทสเสสิ.

ทสเสตวา จ ปน เอวมาห “ตัง ก็ มณฺเฐสิ นนท, กตมา นุโข อภิรุปตรา จ” ทสสนียตรา จ ปาสาทิกตรา จ,
สากิยานี วา ชนปทกฺลยาณิ, อิมานิ วา ปญจ อจฺจราสทานิ กกุฏปาทานิ -อิตติ.

ตัง สุตวา อห “เสยยถาปี สา ภนเต ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐฺรา ปถุญฺญมกฺกุฏี เอวเมว โข ภนเต สากิยานี ชนปทกฺลยาณิ,
อิมสํ ปญจนัน อจฺจราสทานัน อุปนิจาย สงฺขยปี น อุปเตติ กลิปปี น อุปเตติ ภาคิปี น อุปเตติ,
อลโข อิมานเว ปญจ อจฺจราสทานิ อภิรุปทรานิ เจว ทสสนียทรานิ จ ปาสาทิกทรานิ จ -อิตติ.

“อภิรม นนท, อภิรม นนท, อหนเต ปาฏิกโกโค ปญจนัน อจฺจราสทานัน ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานัน -อิตติ.

“สเจ เม ภนเต ภควา ปาฏิกโกโค ปญจนัน อจฺจราสทานัน ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานัน, อภิรมิสสามหัง ภนเต ภควา พรหมจริเย -อิตติ.

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทัง คเหตุวา ตตถ อนตรทิตโต เซตวเนยเว ปาตุโรหสิ.

อลโสสุโข ภิกฺขุ “อายสฺมา กิร นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺจาปุตโต อจฺจรานัน เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฏิกโกโค ปญจนัน อจฺจราสทานัน ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานัน -อิตติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลโข อายสมโต นนทสฺส สหายกา ภิกฺขุ อายสมนตัม นนทัง ภตทวาเทน จ อุปกุกิตทวาเทน จ สมุทาจรนติ

“ภตโก กิรายสฺมา นนโท อุปกุกิตโก กิรายสฺมา นนโท ปญจนัน อจฺจราสทานัน เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฏิกโกโค ปญจนัน อจฺจราสทานัน ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานัน -อิตติ.

อลโข อายสฺมา นนโท สหายกานัน ภิกฺขุนัน ภตทวาเทน จ อุปกุกิตทวาเทน จ อญฺญิมาโน หรายมาโน ชิคฺจฺจมาโน
เอโก วูปกฺกุฏโฐ อุปปมตโต อาตานิ ปหิตตโต วิหรนโต, นจิริสเสว ยสฺสตถาย กุลปุตฺตา สมมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนติ, ต
ทนฺตตฺรํ พรหมจริยปริโยสานัน ทิฏฺฐเวว ฌมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตวา อุปสมปชช วิหสิ,
“ชีนา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตตาย -อิตติ อพภณฺญาสิ.

อลญฺญตโร จ ปนายสฺมา นนโท อรหตํ อโหสิ.

อลเถกา เทวตา รตติภาเค สกฺลํ เซตวนัน โอภาเสตวา สตถารํ อุปสงฺกมิตวา วนทิตวา อารโจะสิ

“อายสฺมา ภนเต นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺจาปุตโต

อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปญฺญาวิมุตติํ ทิฏฺฐเวว ฌมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตวา อุปสมปชช วิหริ -อิตติ.

๑ กกุฏปาทานีติ รตตวณฺณตตาย ปาราวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิมฺปน กุฏปาทานีติ ทิสฺสติ.

๒ ม. ย. วา. ปาลิมฺปิ วาติ ทิสฺสติ.

ภควโตปิ โข ญาณ อุตปาที

“นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐฐว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฉิกตวา อุปสมปชช วิหระตี -อิตี.

โสพายสฺมา ตสฺสา รตติยา อจฺเจเนน ภควนฺตํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฐิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตาณํ ปฐิลาภาย กกุฏปาทานํ,

มฺยจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสฺมา ปฐิสฺสวา -อิตี.

“มยาปิ โข เต นนท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิต

‘นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐฐว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฉิกตวา อุปสมปชช วิหระตีตี

เทวตาปิ เม เอตมตถํ อารโจะสี

‘อายุสฺมา ภนฺเต นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐฐว ฐมเม สยํ อภิญญา สจฉิกตวา อุปสมปชช วิหระตีตี.

ยเทว โข เต นนท อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสฺมา ปฐิสฺสวา -อิตี.

อถโย ภควา เอตมตถํ วิทิตวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“ยสฺส ตินฺโนน กามปงฺโก มททิตโต กามกณฺฐโก
โมหกขมฺนุปตฺโต สุขทุกฺเข น เวระตี -อิตี.

[พระนันทะถูกฟุ้ง]

อถกทิวสํ ภิกฺขุ อายุสฺมนนฺตํ นนทํ ปุจฺฉีสุ “อาวุโส นนท ปุพฺเพ ตวํ ‘อุกกณฺฐิตมฺหิตี วเทสิ อิทานิ เต กถํ -อิตี.

“นตถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโย -อิตี.

ตํ สุตวา ภิกฺขุ “อภฺตํ อายุสฺมา นนโท กเถตี อญฺญํ พยากรโระติม

อตีตทิวเสสุ ‘อุกกณฺฐิตมฺหิตี วตฺวา อิทานิ ‘นตถิ เม คิหิภาวาย อาลโยติ กเถตี -อิตี วตฺวา

คนตฺวา ภควโต เอตมตถํ อารโจะสุ.

ภควา “ภิกฺขเว อตีตทิวเสสุ นนทสฺส อตตภาโว ทฺวจณฺนเคหสทิสฺส อโหสิ, อิทานิ สฺวจณฺนเคหสทิสฺส ชาโต,

อโย ทิ ทิพฺพจฺจรณํ ทิฏฐฺกกาลโต ปญฺญาาย ปพฺพชิตกิจจสฺส มตถกํ ปาเปตฺว วายมฺนโต ตํ กิจจํ ปตฺโต -อิตี วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“ยถา อคฺคาร์ ทฺวจณฺนํ วุฏฺฐิ สมตีวิชฺฆตี
เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ ราโค สมตีวิชฺฆตี.
ยถา อคฺคาร์ สฺวจณฺนํ วุฏฺฐิ น สมตีวิชฺฆตี
เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ ราโค น สมตีวิชฺฆตี -อิตี.

[แก้บรรณ]

ตตถ “อคฺคาร์ -อิตี: ยงฺกิญฺจิ เคหํ.

ทฺวจณฺนํ -อิตี: วิรจฺจณฺนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

สมตวิษณติ -อติ: วสสุวณฺฐิ วิณิวิษณติ.

อภาวิต -อติ: ตํ อการํ วุณฺฐิ วิย ภาวนารหิตตตตา อภาวิต จิตตํ ราโค สมตวิษณติ,
น เภวลํ ราโคว, โทสโมหมานาทย สพพุกกิลเสสา ตถารูป จิตตํ อตวิษณติเยว.

สุภาวิต -อติ: สมถวิปสสนาภาวนาหิ สุภาวิต,
เอวรูป จิตตํ สุจจนนํ เคหํ วุณฺฐิ วิย ราคาทโย กิลเสสา อตวิษณติตุํ น สกโกนติ -อติ.

คาถาปริโยสาเน พหู โสตาปตติผลาทีนึ ปาปุณีสุ.

มหาชนสส สาคติกา เทสนา อโหสิ.

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกขุ ฌมมสภายํ กถํ สมนุชฺชาเปสุํ

“อาวุโส พุทฺธา จ นาม อจฺจริยา, ชนปทกฺลยาณึ นิสฺสาย อุกกณฺฐิตุ นามายสฺมา นนฺโท,
สตุถารา เทวจฺจรา อามิสํ กตฺวา วินีโต -อติ.

สตุถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนา -อติ ปุจฺจิตฺวา “อิมาย นาม -อติ วุตเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคาเมน ปโลเมตฺวา วินีโตเยว -อติ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺ อตฺตํ อหาริ

[บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตีเต, พาราณสียํ พฺรหฺมทตเต รชฺชํ กาเรนฺเต, พาราณสีวาสิ กปฺปกิ นาม วาณิโซ อโหสิ.

ตสฺเสโก คทรโก กุมภการํ วหติ.

ทิวเส ทิวเส สตต โยชนานิ คจฺจติ.

โส เอกสมิํ สมเย คทรภการเกหิ ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา ยาว ฆนฺทสฺส วิสฺสชฺชนา คทรภํ วิจฺริตุํ วิสฺสชฺเชสิ.

อถสฺส โส คทรโก ปรีชาปฏิญฺฐู จรมาโน เอกํ คทรภิํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิ.

สา เตน สหิํ ปฐิสฺนถารํ กโรนตี อห “กุโต อาคโตสิ -อติ.

“พาราณสีโต -อติ.

“เคน กมฺเมน -อติ.

“วาณิชกมฺเมน -อติ.

“กิตตํ ภารํ วหสิ -อติ.

“กุมภการํ -อติ.

“เอตตํ ภารํ วรรณโต กติโยชนานิ คจฉสิ -อติ.

“สตตโยชนานิ -อติ.

“คตฏฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมมํ वा पिण्डुप्रिकममं वा गिरोन्ती อดถि -อติ.

“นตถิ ภาทเท -อติ.

“เอวํ สนเต มหาทุกขํ อนุโกลิ -อติ.

กิญจาปี हि तिरज्जानकदानं पाथปริกมาतिकारโก नाम नตถि, गामस्योचनम्णुणत्तं एवरूपं गेसि.

โส तससा गद्य उकुण्डितो.

กปโปโกปี ภาณํ วิสซชเซตวา ตสส สนตํ คนตวา “เอहि दात कमिससाम -อติ อาท.

“คจฉถ ตุมहे, นาทํ कमिससामी -อติ.

อด नं पुनपुनं याजित्वा “อนिज्जन्दं नं ภาयेตวา เนสसामी -อติ जिन्देตวา อิมं काถमाท

“ปโตทนต์ กริสसामी โสฬสงคฺคฺลิกณฺฏกํ
สญฉินทิสसामी เต กายํ เอวํ ชานาहि คทรภ -อติ.

ตํ สุตวา คทรภ “เอวํ สนเต, อหํปี เต กตตพพํ ชานิสसामी -อติ วดวา อิมं काถमाท

“ปโตทนมเม กริสสสิ โสฬสงคฺคฺลิกณฺฏกํ
ปุโรโต ปติฏฐหิตวาน อุทธริตวาน ปจฉโต
ภาณํ^๑ เต ปาตยิสसामी” เอวํ ชานาहि กปปก^๒ -อติ.

ตํ สุตวา วาณิไซ “เกน นุ โข การณเนส มํ เอวํ วทตี -อติ जिन्देตวา อีโต จีโต จ โอลเกนโต ตํ คทรภํ ทิสวา

“อิมาย เอส เอวํ สิขขาปีโต ภาวิสสติ ‘เอวรूपी नाम เต คทรภํ อาเนสसामीตี มาตุคามน ตं ปโลเกตวา เนสसामी -อติ जिन्देตวา
อิมं काถमाท

“จตุปปที สงขมุขี นารี สพพงคฺโสภินี
ภริยํ เต อานยิสसामी เอวํ ชานาहि คทรภ -อติ.

ตํ สุตวา ตุฏฐจितโต คทรภ อิมं काถमाท

“จตุปปที สงขมุขี นารี สพพงคฺโสภินี
ภริยํ เม อานยิสสสิ เอวํ ชานาहि กปปก
กปปก ภियโย कमिससामी โยชนานิ จตฺททส -อติ.

๑ ส. ม. ย. ทนต.

๒ ส. สวยิสสामी.

๓ ส. ม. ย. กปปก.

อถ นั กปโปโก “เตนที เอหิ -อิติ คเหตุวา สกฏฐานั อคมาสี.

โส กติปาหจเยน ตั อาท “นनु มั ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามีติ อโวจตุถ -อิติ.

“อาม วุตตัม, นานั อตตโน กถั ภินทิสสามิ, ภริยนเต อานยิสสามิ,
วภูณั ปน ตุຍหึ เอกกสเสว ทสสามิ, ตุຍหึ อตตโน^๑ ทุติยสส ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานะยยาสิ,
อุภินันั โว สัวาสมนุวาย ปุตตาปี ชายิสสนติ, เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุຍหึ ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานะยยาสิ -อิติ.

คทรโภ, ตสมี กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

สตุถา อิมั ฐมมเทสนั อาทริตวา “ตทา ภิกขเว คทรภี ชนปทกลยาณิ อโหสิ, คทรโภ นนโท, วาณิโซ อหเมว,
เอวั ปุพเพเปส มया มาตุคามน ปโลเกตวา วินีโต -อิติ ชาคัง นิฏฐาเปสิ -อิติ.

นนทตเถรวตถุ.

๑ ม. ตุຍหึ เวตตณั ทุติยสส ปโหตุ วา มา วา สී. ตุຍหึ ปน อคตทุติยสส.

๑๐. จุฬทสุกริวตถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจติ -อิติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวหฺวเน วิหฺรณโต จุฬทสุกริกั นาม อารพภ กเถสิ.

[นายจุนทะเลียงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส กิร ปญจปณณาส วสฺสานิ สุกเร วธิตฺวา ชาทฺนโต จ วิกกิณฺนโต จ ชีวิตํ กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกฺเขน วีหิ อาทาย ชนปทํ คนฺตฺวา เอกนาฬิทฺวินาฬิมิตฺเตน คามสุกรโปตเก กิณฺติวฺวา สกฺกั ปุเรตฺวา อาคนฺตฺวา
ปจฺฉานิวเสเน วชั วีย เอกภูฏานั ปริกฺขิปิตฺวา ตตฺถเวว เตสํ นิวาปํ โรเปตฺวา,
เตสุ นานาคจฺเณ จ สรีรวลลยฺชยจฺ ชาทิตฺวา วทฺตมิเตสุ,
ยํ ยํ มาเรตฺกามो โหติ, ตํ ตํ อาทาหเน นิจฺจลํ พฺนุธิตฺวา สรีรมัสสฺส อุทฺธุมายิตฺวา พฺลภาวตฺถํ จตฺรสมฺมุคฺคเรณ โปเถตฺวา
“พฺลหมัสสฺส ชาโต -อิติ ญฺตฺวา มุขํ วิวริตฺวา ทนฺตฺนตฺเร ทณฺตํ ทตฺวา โลหนานาฬิยา ปกฺกภูฏิตฺถํ อุณฺโหนทํ มุเข อาสิญฺจติ.

ตํ กุจฺฉิยํ ปวิสิตฺวา ปกฺกภูฏิตฺถํ กรีสิ อาทาย อโรภาเคน นิภมิตฺวา,
ยาว โถกํ กรีสิ อตฺถิ, ตาว อาวิลํ หุตฺวา นิภมตฺติ,
สุทฺเธ อุทฺเธ, อจฺฉํ อนาวิลํ นิภมตฺติ.

อถสฺส อวเสสํ อุทํ ปิฏฺฐิยํ อาสิญฺจติ.

ตํ กาทฺพจมฺมํ อุปฺปาเตตฺวา คจฺฉตฺติ.

ตโต ตินฺนุกาย โลมานิ ฌาเปตฺวา ตินฺนุเหเน อสินา สีสํ ฉินฺทตฺติ.

ปคฺขรณฺตํ โลหิตํ ภาชเนน ปฏิกฺคเหตฺวา มัสํ โลหิตฺเตน มทฺทิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตทารมฺชเณ นิสิโน ชาทิตฺวา เสสํ วิกกิณฺนาติ.

ตสฺส อิมินา นิยาเมเนว ชีวิตํ กปเปตฺสส, ปญฺจปณณาส วสฺสานิ อติภฺกนฺตานิ.

ตถาคเต จุฬทสุกริวตถุ, เอกทิวสปี ปุพฺพมฺภูฏิมิตฺเตน ปุชา วา กฺกฺจฺจุมตฺตภิกฺขาทานํ วา อณฺญํ วา กิลฺลิจิ ปุณฺญํ นาม นานาฬิ.

อถสฺส สรีเร โรโค อุปฺปชฺชติ.

[อเวจฺนรค ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา]

ชีวนฺตสฺเสว อวีจิมหานิรยสนฺตาโป อุปฺภฺรฺฐหิ.

อวีจิสฺนตาโป นาม โยชนสฺเต ฐตฺวา โอลเณตฺสส อกฺขิณี ภินฺทนสมฺตโถ ปรีฬาโห โหติ.

วุดตฺมปี เจตํ

“สมฺนตา โยชนสฺตํ ฝริตฺวา ตินฺนุฏฺติ สพฺพทา -อิติ.

นาคเสนตเถเรน ปนสส ปากติกออคคิสนตาปโต อธิมตตตาย อยมุปมา วุตตา
“ยถา มหาราช กุฎาคารมตโต ปาสาโณปิ นิรยอคคิมหิ ปกขิตโต ขณน วิลยํ คจจติ,
นิพพตตสตา ปเนตถ กम्मพเลน มาตุกัจฉิตตา วिय น วิสยนติ -อติ.

[นายจันทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมิ สนตาเป อุปลุฐิตะ, กम्मสริกขโก อากาโร อุปปชชช.

เคหมชฌเยว สุกรรวร รวิตวา ชนุนุเกหิ วิจรรนโต ปุรตถิมวตถุมปิ ปจฉิมวตถุมปิ คจจติ.

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิทหนติ.

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

โส วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

สมนตา สตตสุ ชเรสุ มนุสสา นิตทํ น ลภนติ.

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนํ นีวาเรตุ อสกโกนโต สพโพ เคหชน,
ยถา อนโต ฐิตโต พหิ วิจรรตุ น สกโกติ, ตถา เคหทวารานิ ปิททิตวา พหิเคหํ ปริวาเรตวา รกขนโต อจจติ.

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นิรยสนตาเปเน วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

เอวํ สตต ทิวธานี วิจรริตวา อฏฐเม ทิวเส กาลํ กตวา อวีจิมหานิรเย นิพพตติ.

อวีจิมหานิรโย เทวทูตสุตตุนเตน วณณตพโพ.

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล]

ภิกขุ ตสส ชรทวารเณ คจจณตทา ตํ สททํ สุตวา “สุกรสทโทติ สณญโน หุตวา วิหารํ คนตวา สตถุ สนติเก นิสินนา เอวม่าหํสุ
“ภนเต จันทสุกริกสส เคหทวารํ ปิททิตวา สุกรานํ มารियมานานํ, อชช สตตโม ทิวโส, เคเห กาจิ มงคลกิริยา ภวิสสตี มณญเ
เอตตเก นาม ภนเต สุกเร มาเรตตสส เอกมปิ เมตตจิตตํ วา การุญญํ วา นตถิ,
น จ วต โน เอวรูปโป กกขโพ ผรุโส สตโต ทิฏฐูปุโพ -อติ.

สตา “น ภิกขเว โส อิเม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ, กम्मสริกขกํ ปนสส อุทปาติ, ชีวนตสเสว อวีจิมหานิรยสนตาไป อุปลุฐาสี,
โส เตเน สนตาเปเน สตต ทิวธานี สุกรรวร รวนโต อนโตเนเวสเน วิจรริตวา อชช กาลํ กตวา อวีจิมหิ นิพพตโต -อติ วตวา
“ภนเต อิช โลเก เอวํ โสจิตวา ปุน คนตวา โสจณฐุฐาเนเยว นิพพตโต -อติ วุตเต,
“อาม ภิกขเว ปมตโต นาม คหญุฐุ วา โทตุ ปพพิโต วา อุภยตถ โสจติเยว -อติ วตวา อิมํ คาถมาห

“อิช โสจติ เปจจ โสจติ

ปาปการี อุภยตถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหณญติ
ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ.

[แก้้อรรถ]

ตตถ ปาปการี -อติ

นนานปปการสส ปาปกम्मสส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยาณํ, กตํ เม ปาปํ -อติ เอก์เสเนา มรณสมเย อิช โสจติ,
อิทมสส กम्मโสจณํ;

วิปากํ อนุภวนโต ปน เปจจ โสจติ, อิทมสส ปรโลเก วิปากโสจณํ;

เอวํ โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสุกริวโกปี โสจติ.

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโน -อติ: อตตโน กิลิฐุมกम्मํ ปสสิตวา โสจติ, นานปปการํ วิลปนโต วิหณญติ กิลมตี -อติ.

คาถาปริโยसानเน พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา เทสนา ซาตา -อติ.

จันทสุกริวตถุ.

๑๑. ฌมมิกอุปาสกาวตถุ.

“อิธ โมหติ เปจจ โมหติ -อิติ อิมิ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ฌมมิกอุปาสกํ อารพภ กเถสิ.

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย]

สาวตถิยํ กิร ปญจสตา ฌมมิกอุปาสกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอเกกสส ปญจ ปญจ อุปาสกสตานิ ปริวาร.

โย เตสํ เชฏฐโก ตสส สตต ปุตตา สตต ธิตโร.

เตสุ เอเกกสส เอเกกา สลากยาคุ สลากภตตํ ปกขิกภตตํ สงฆภตตํ อุโปสถิกภตตํ อากนตฺกภตตํ วสสวาสิกํ อโหสิ.

เตปิ สพเพว อนุชาตปุตตา นาม อเหตุ.

อิติ “จุททสนนํ ปุตตานํ ภริยาย อุปาสกสส -อิติ โสฬส สลากยาคุอาทีนิ ปวตตนติ.

อิติ โส สปุตตทาโร สีลวา กลยาณธมโม ทานสวิภาครโต อโหสิ.

อถสส อปรภาเค โรโค อุปปชช.

อายุสงฆาโร ปริहाย.

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม]

โส ฌมมํ โสตุกาโม “อญฺญ วา เม โสฬส วา ภิกขุ เปเสถ -อิติ สตถุ สนตํ ปิณฺณ.

สตถา ภิกขุ เปเสสิ.

เต คนตวา ตสส มญฺจํ ปริวารตวา ปญญุตเตสุ อาสเนสุ นิสินนา

“ภนเต อยยานํ เม ทสสนํ ทูลลภํ ภวิสสตี ทุพพโลมติ เอกํ เม สุตตํ สขมายน -อิติ วุตตา

“กตรํ สุตตํ โสตุกาโม อุปาสก -อิติ, สพพพุธานํ อวิชิตํ สติปญฺฐานสุตตํ -อิติ วุตเต,

“เอกายโน อยํ ภิกขเว มคโค สตตานํ วิสุทฺธิยา -อิติ สุตตนตํ ปญฺญเปสฺสุ.

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก]

ตสมิ ขณ ฉหิ เทวโลเกหิ สพพาลงการปญฺณิตตา สหสสนิธวฺยุตตา ทิยทฺมโยชนสติกา ฉ รธา อาคมิสฺสุ.

เตสุ จิตฺตา เทวตา “อมฺหากํ เทวโลกํ เนสสาม, อมฺหากํ เทวโลกํ เนสสาม,

อมโภ มตติกภาชนํ ภินทิตวา สุวณฺณภาชนํ คณฺหนโต วิย อมฺหากํ เทวโลเก อภิมิตฺตุ อธิ นิพพตต -อิติ” วทิสฺสุ.

อุบาสโก ธรรมสสวนนตราย อนิจฉนโต “อาคเมถ, อาคเมถ -อิติ อาห.

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกขุ “อมเห วทติ -อิติ สณญาย ตุนหิ อหสิ

อถสส ปุตตธีโร “อมหากํ ปิตา ปุพเพ ธรรมสสวนเนน อติโต อโหสิ,
อิทานิ ปน ภิกขุ ปกโกสาเปตวา สขฌายํ กาทเรตวา สยเมว วาเรติ, มรณสส อภายนกสโต นาม นตถิ -อิติ วิรวีสุ.

ภิกขุ “อิทานิ อนโนกาโส -อิติ อุกฺขายาสนา ปกกมีสุ.

อุบาสโก โถกํ วิตตินาเมตวา สตี ปฏิลภิตวา ปุตเต ปุจฺฉิ “กสฺมา กนทถ -อิติ.

“ตาท ตุมเห ภิกขุ ปกโกสาเปตวา ธรรมํ สุนนตา สยเมว วารยิตถ,
อถ มยํ ‘มรณสส อภายนกสโต นาม นตถิติ กนทิมหา -อิติ.

“อຍຍา ปน กุหิ -อิติ.

“‘อนโนกาโสติ อุกฺขายาสนา ปกกนตา ตาท -อิติ.

“นาหํ อຍຍေหิ สหฺธิ กถेमิ -อิติ.

“อถ เกน สหฺธิ กถถ -อิติ.

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รถ อลงฺกริตวา อาทาย อากาเส ฐุตวา ‘อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิ, อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิติ
สหํทํ กโรนติ, ตาหิ สหฺธิ กถेमิ -อิติ.

“กุหิ ตาท รถา, น มยํ ปสฺสาม -อิติ.

“อตถิ ปน มยํ คณฺถิตานิ ปุปฺพานิ -อิติ.

“อตถิ ตาท -อิติ.

“กตโร เทวโลโก รมณีย -อิติ.

“สพฺพโพธิสฺตตานํ พุทฺธมาตาปิตูนถจ วสนนฺฐานํ ตฺสิตถาวนํ รมณียํ ตาท -อิติ.

“เตนหิ ‘ตฺสิตถาวนโต อากตฺรถ ปุปฺพทามํ ลคฺคตฺตติ ปุปฺพทามํ ชิปถ -อิติ.

เต ชิปฺปิสฺสุ.

ตํ รถฺฐเร ลคฺคิตวา อากาเส โอลมฺพิ.

มหาชนโน ตเทว ปสฺสตี, รณํ น ปสฺสตี.

ขอ. บาลี ภา.๑ หน้า ๙๙ • ๑๑. ฌมมิกอุปาสกวัตถุ. • [แก้อรธ]

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาคติกา ฌมมเทสนา ซาตา -อิติ.

ฌมมิกอุปาสกวัตถุ.

๑๒. เทวทตตวตถุ.

“อิธ ตปติ เปจจ ตปติ -อิติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เซตวเน วิหรนโต เทวทตต อารพภ กเถสิ.

[เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทตตสส วตถุ ปพพิชิตกาลโต ปฏฐาย ยาว ปฐวิปเวสนา เทวทตต อารพภ ภาสิตานิ สพพานิ ชาตกานิ วิตถาเรตวา กถิตั.

อัย ปเนตถ สงเขโป

สตถริ อนุปิยั นาม มลลันนั นิคโม ตั นิสสาย อนุปิยมพวเน วิหรนเตยเว, ตถาคตสส ลกขณปฏิคคหณทิวเสยเว
อสีตีสหสเสหิ ญาติกุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พุทโธ วา ขตติยปริวารโ วิจริสสติ -อิติ อสีตีสหสสปุตตา ปฏิญญาตา.

เตสุ เยภุยเยน ปพพิชิตสุ, “ภททियราชานั อนุรुทธิ อานนหิ ภคั กิมพิลั เทวทตต -อิติ อิเม ฉ สกเก อปพพชนเต ทิสวา
“มัย อตตโน ปุตเต ปพพาเซม, อิเม ฉ สกกา น ญาตกา มญญे, ตสมา น ปพพชนติ -อิติ ถลั สมุญฐาเปสิ.

อถ มหاناโม สกโก อนุรुทธิ ออุปสงกमितวา “ตาด อมหากั กุลา ปพพิชิต นตถิ, ตวั วา ปพพช อหิ วา ปพพิชิสสามิ -อิติ อาห.

โส ปน สุขุมालो โหติ สมปนโนโกโค “นตถิ -อิติ วจนมปิ เตน น สุตพุพพิ.

เอกทิวสสิ หิ เตสุ ฉสุ ขตติเยสุ คุพทีกิพาย กิพนเตสุ, อนุรुทธิ ปูเวเน ปราชิตो ปวตถาย ปหิณิ.

อถสส มาตา ปูเว สขเซตวา ปหิณิ.

เต ขาทิตวา ปน กิพีสสุ.

ปุนปุนั ตสเสว ปราชโย โหติ.

มาตา ปนสส ปหิเต ปหิเต, ติกขตตุ ปูเว ปหิณิตวา จตตถวาเร “ปูวา นตถิ -อิติ ปหิณิ.

โส “นตถิ -อิติ วจนสส อสสุตพุพพตตา “เอสาเปกา ปูววิกติ ภวิสสติ -อิติ มญญมาโน “นตถิปูวเมว อหารถ -อิติ เปเสสิ.

มาตา ปนสส, “นตถิปูว กิร อยเย เทถ -อิติ วุตเต,

“มม ปุตเตน นตถิติ ‘ปหิ น สุตพุพพิ, อิมินา ปน อุปาเยน เอตมตถิ ซานาเปสสามิ -อิติ
ตุจจัน สวณณปาตี อญญา สวณณปาติยา ปฏิกุชชิตวา เปเสสิ.

นครปริคคาหิกา เทวตา จินเตสิ

“อนุรुทสสเกน อนนการกาเล อตตโน ภาคภตตอ อุปริฎฐอปจเจกพุทสส ทตวา

“นตถิติ เม วจนสส สวณ มา โหตุ, โภชนูปตติฎฐานชานน มา โหตุติ ปตถนา กตา,

สจาย ตุจจปาตี ปสสิสสติ, เทวสมาคมัม ปวิสตุ น ลภิสสาม, สีสมปิ โน สตตธา ผละย -อิติ.

อถ นั ปาตี ทิพพปูเวหิ ปุณณั อักสุ.

ตสสา คุพมณฑลเ รฐเปตวา อุกฆาฏิตมตตาย, ปุวคนุโธ สกถนครี ฉาเทตวา ฐิตเ.

ปุวชนนํ มุเข ฐฐิตมตตเมว สตตรสหรณีสหสสานิ อนุฟรี.

โส จินเตสิ “นาหํ มาตุ ปิโย, เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตฺติปุวณนาม น ปจि, อิตฺ ปุณฺณาย อณฺญํ ปุवं น ขาทิสสามิ -อิตฺ
เคหํ คนฺตวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม ตุมหากํ อหํ ปิโย, อปฺปิโย -อิตฺ.

“ตาท เอกกฺขิโน อุกฺขิ วีย หทยํ วีย จ อติปิโย เม -อิตฺ.

“อถ กสฺมา เอตตํ กาลํ มยหํ นตฺติปุवं น ปจิตถ อมม -อิตฺ.

สา จุลฺลุปุณฺณากํ ปุจฺฉิ “อถฺถิ กิลฺลิจิ ปาติยํ ตาท -อิตฺ.

“ปริปุณฺณา อยเย ปาตี ปุเวหิ, เอวรฺฐปา ปุวา นาม เม น ทิณฺฐุปุพฺพา -อิตฺ.

สา จินเตสิ “มยหํ ปุตฺโต ปุณฺณวา กตานิหารโ ภวิสฺสตี, เทวตาทิ ปาตี ปุเรตวา ปหิตา ภวิสฺสนตี -อิตฺ.

อถ นํ ปุตฺโต “อมม อิตฺ ปุณฺณายาหํ อณฺญํ ปุวณนาม น ขาทิสสามิ, นตฺติปุวเมว ปเจยยาสิ -อิตฺ.

สาปิสฺส ตโต ปุณฺณาย “ปุवं ขาทิตฺกามาเมหิ -อิตฺ วุตเต, ตฺจถปาติเมว อณฺญาย ปาติยา ปฏิกฺขชิตฺวา เปเสสิ.

ยว อคารมชเเม วสิ, ตาวสฺส เทวตา ทิพฺพปุเว ปหิณฺสิ.

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนฺโต ปพฺพชชนนาม ก็ ขานิสฺสตี, ตสฺมา “กา เอสา ปพฺพชชา นาม -อิตฺ ภาตฺรํ ปุจฺฉิตฺวา
“โอาหาริตเกสมสฺสุนา กาสายนิวตฺถน กณฺฐตฺถเร วา วิทลฺมถฺจเก วา นิปชชิตฺวา ปิณฺชาย จรณเตน วิหริตพฺพํ,
เอสา ปพฺพชชา นาม -อิตฺ วุตเต, “ภาตฺก อหํ สุขุมาโล, นาหํ สกฺขิสสามิ ปพฺพชิตฺุ -อิตฺ อาห.

“เตนหิ ตาท กมฺมนตํ อุกฺคเหตุวา ชรราวาสํ วส, น หิ สกฺกา อมฺहेสุ เอเกน อปพฺพชิตฺุ -อิตฺ อาห.

อถ นํ “โก เอส กมฺมนโต นาม -อิตฺ ปุจฺฉิ.

ภตฺตฺถุณฺณานฺนํปิ อชานนฺโต กุลปุตฺโต กมฺมนตํ นาม ก็ ขานิสฺสตี.

[เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภตฺร]

เอกทิวสํ หิ ตินฺณํ ขตฺติยานํ กถา อฺทปาหิ “ภตฺตํ นาม กุหิ อฺกฺฐหตี -อิตฺ.

กิมฺพิโล อาห “โกณฺฐ อฺกฺฐหตี -อิตฺ.

อถ นํ ภทฺทิโย “ตฺวํ ภตฺตสฺส อฺกฺฐานฺนํ น ชานาสิ, ภตฺตณนาม อุกฺขลฺลियํ อฺกฺฐหตี -อิตฺ อาห.

อนฺรุทโธ “ตฺมเห เทวปิ น ชานาถ, ภตฺตณนาม รตนมฺกฺลาเย สุวณฺณปาติยํ อฺกฺฐหตี -อิตฺ อาห.

เตสุ กิร เอกทิวส์ กิมพิโล โภภูฏโต วิหี โอตาริยามาเน ทิสวา “เอเต โภภูฏเกเยว ชาตา -อิติ สณญี อโหสิ.

ภททโยปี เอกทิวส์ อุกขลิโต ภตตัม วทตฺถิมยานัม ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนัม -อิติ สณญี อโหสิ.

อนรุทเธน ปน เนว วิหี โภภูฏานตา น ภตตัม ปเจนตา วา วทตฺถิมยานา วา ทิภูฏปฺพพา, วทตฺถิมยานา ปน ปฺรโต ฐูปิตเมว ปสฺสตี.

โส “ภุชิตฺตุกามกาเล ภตตัม ปาตียํ อุภูฏหตี -อิติ สณญุมกาสิ.

เอวํ ตโยปี เต ภตตฺตุภูฏานภูฏานปี น ชานนตี.

เตนายํ “โก เอส กมฺมนโต นาม -อิติ ปุจฺฉิตฺวา “ปฐฺมัม เขตตัม กสาเปตฺตพฺพนตีอาทิกัม สํวจฺจเร สํวจฺจเร กตตพฺพํ กิจจํ สุตฺวา

“กทา กมฺมนตานํ อนโต ปญฺญายิสฺสตี, กทา มยํ อปฺโปสฺสูกกา โภเค ภุชิสฺสาม -อิติ วตฺวา,

กมฺมนตานํ อปริยนตตาย อุกฺขาตาย,

“เตนหิ ตฺวญฺญเยว ฆราวาสํ วส, น มยหิ เอเตน อตฺโถ -อิติ วตฺวา

มาตฺรํ อุปสงฺกมิตฺวา “อนุชานาหิ มํ อมม, อหิ ปพฺพชิสฺสามิ -อิติ วตฺวา ตาย ติกฺขตตฺตํ ปฏิกฺขิปิตฺวา,

“สเจ เต สหายโก ภทฺทियราชา ปพฺพชิสฺสตี, เตน สหี ปพฺพชาหิ -อิติ วุตฺเต,

ตํ อุปสงฺกมิตฺวา “มม ไซ สมม ปพฺพชชา ตว ปฏฺวิพฺพธา -อิติ วตฺวา ตํ นานปฺปการาหิ สณฺญาเปตฺวา

สตตฺเต ทิวเส อตฺตนา สหี ปพฺพชตฺถาย ปฏฺวิญญู คณฺหิ.

[อุบาลีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภทฺทโย สกฺยราชา อนรุทฺโธ อานนฺโห ภคฺ กิมพิโล เทวทตฺโต จ -อิติ อิม ฆ ขตฺติยา อุปาลิกปฺปกสตฺตมา

เทวา วิย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตฺตาทํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อูยฺยานํ คจฺฉนฺตา วิย จตฺรุงคินิยา เสนาย นิกฺขมิตฺวา

ปรวีสยํ ปตฺวา ราชานาย สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตฺวา ปรวีสยํ โอกกมฺีสุ.

ตตถ ฆ ขตฺติยา อตฺตโน อารณฺยานิ โอมุญฺจิตฺวา ภณฺทิกํ กตฺวา

“หนฺนท ภณฺเน อุปาลิ นีวตฺตสฺสุ, อลํ เต เอตตํ ชีวีกาย -อิติ ตสฺส อทฺสุ.

โส เตสํ ปาพฺมุเล ปวตฺติตฺวา ปรีเทวิตฺวา เตสํ อาณํ อตฺติกมฺิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุภูฏาย ตํ คเหตุวา นีวตฺตี.

เตสํ ทฺวิธา ชาตกาเล วณฺ ไรทนปฺปตฺตํ วิย ปฐฺวี กมฺปนาการปฺปตฺตา วิย อโหสิ.

อุปาลิกปฺปโกปี โลกํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา เอวํ จินฺเตสิ

“จณฺชา ไซ สากิยา ‘อิมินา กุมารานิ นีปาติตาติ ฆาเตยฺยปี มํ,

อิม ติ นาม สกฺยกุมารานิ เอวํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺชานานิ อารณฺยานิ เขพฺปิณฺฑํ วิย ฆทฺเตตฺวา ปพฺพชิสฺสนตี,

กิมงฺคํ ปนาหํ -อิติ จินฺเตตฺวา ภณฺทิกํ โอมุญฺจิตฺวา ตานิ อารณฺยานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิกา คณฺหนตฺตํ -อิติ วตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา เตหิ “กสมฺมา นีวตฺโตสิ -อิติ ปุฏฺฐุ ตมตฺถํ อารโรเจสิ.

[ศากยะทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ]

อถ น เต อาทาย สตถุ สนตีกิ คนตวา ภควนตัง วนทิตวา “มย ภาเนต สากิยา นาม มานนิสสิตา,
อຍ อมหากิ ทิฆรตตัง ปริจารโก, อิม ปรุหมตัง ปพพาเชต, มยมสส อภิวาทนาทีนึ กริสสาม, เหว โน มาโน นิมมาทยิสสตี -อิต
วตวา ตัง ปรุหมตัง ปพพาเชตวา ปจฉา สย ปพพชิสฺสุ.

เตสุ อายสฺมา ภทฺทียเ เตเนว อนตรวสเสน เตวิชฺโช อโหสิ.

อายสฺมา อนรุทฺโธ ทิพพจกฺขุโก หุตวา ปจฉา มหาปุริสวิตกกฺกสฺตตัง สุตวา อรหตตัง ปาปุณฺนิ.

อายสฺมา อานนฺโท โสตาปตฺติมเล ปติภฺฐตี.

ภคฺคฺเตโร จ กิมพิลตฺเตโร จ อปรภาเค วิปฺสสนํ วทฺตฺเตตวา อรหตตัง ปาปุณฺนิสฺสุ.

เทวทูตโต โปถุชฺชนิกัง อิทฺธี ปตฺโต.

[พระเทวทูตแสดงฤทธิ์แก่ชาตศัตถุราชกุมาร]

อปรภาเค สตถฺริ โภสมพิย วิหรนเต, สสาวกสงฺฆสฺส ตถาคตฺสส มหนฺโต ลากสฺกกาโร นิพฺพตฺติ.

ตตถ วตถฺเกสชฺชาทิตถฺตา มนุสฺสา วิหาริ ปริสิตวา

“กฺขฺตี สตถฺตา, กฺขฺตี สาริปฺตตฺเตโร, กฺขฺตี มหาโมคคฺคฺลลนตฺเตโร, กฺขฺตี มหาภกฺสสฺสปตฺเตโร, กฺขฺตี ภทฺทียตฺเตโร, กฺขฺตี อนรุทฺตฺเตโร,
กฺขฺตี อานนฺทตฺเตโร, กฺขฺตี ภคฺคฺเตโร, กฺขฺตี กิมพิลตฺเตโร -อิต อสฺตีมหาสวากานํ นิสินฺนภฺฐานํ โอลเณตวา วิจรนตี.

“เทวทูตตฺเตโร กฺขฺตี นิสินฺโน วา สฺฐิตฺวา -อิต ปุจฉนฺโต นาม นตฺถิ.

โส จินฺตฺเตสิ “อหิ เอตฺเตหิ สทฺธิเยว ปพฺพชิตฺโต, เอตฺเตปิ ขตฺติยปพฺพชิตฺตา, อหิ ขตฺติยปพฺพชิตฺโต,

ลากสฺกการหตฺถา มนุสฺสา เอตฺเต ปรีเยสนตี, มม นามํ คเหตุปิ นตฺถิ,

เกน นุ โข สทฺธิ เอกโต หุตวา กํ ปสาเทตวา มม ลากสฺกการํ นิพฺพตฺเตยฺย -อิต.

อถสฺส เอตฺทโหสิ “อຍ ราชา พิมพิสโร ปรุหมทสฺสเนเนว เอกาทสนฺหุเตหิ สทฺธิ โสตาปตฺติมเล ปติภฺฐิตฺโต,

น สกฺกา เอตฺเตน สทฺธิ เอกโต ภวิตฺตุ, โภสฺสรณฺญาปิ สทฺธิ น สกฺกา เอกโต ภวิตฺตุ,

อຍ โข ปน รมฺโณ ปุตฺโต อชาตสตฺตฺกุมารโ, กสฺสจि คุณฺโทสํ น ชานาตี, เอตฺเตน สทฺธิ เอกโต ภวิสสามิ -อิต.

โส โภสมพิโต ราชคหํ คนตวา กุมารกวนฺณํ อภินิมฺมินิตวา จตฺตาโร อาสีวิเส จตฺตฺส หตฺถปาเทสฺส เอกํ คีวาย พนฺธิตวา

เอกํ สีเส จุมพฺภกํ กตฺวา เอกํ เอกํสิ กริตฺวา อิมาย อหิเมชฺลา ย อาภาสโต โอรุยฺห อชาตสตฺตฺส อจฺฉนฺเต นิสิติตวา,

เตน ภีเตน “โกลิ ตฺวํ -อิต วุตฺเต, “อหิ เทวทูตโต -อิต วตฺวา

ตฺสส ภาวินฺทนตฺถํ ตํ อตฺตภาวํ ปภฺสิสฺหริตวา สงฺฆาภิปตฺตจิวรรโ ปุโรโต ฐุตฺวา ตํ ปสาเทตวา ลากสฺกการํ นิพฺพตฺเตสิ.

[พระเทวทูตพยายามฆ่าพระพุทธเจ้า]

โส ลากสฺกการาภิวฺโต “อหิ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีหริสสามิ -อิต ปาปกํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตวา สห จิตฺตฺอุปฺปาเทน อิทฺธีโต ปรีหายิตวา

สตฺถารํ เวฬุณฺวิหาเร สราชิกาย ปรีสา ย รมฺมํ เทเสนตํ วนทิตวา อุกฺกุฏายาสนา อยฺชลิมฺปกคฺคย

“ภควา ภนเต เอตริหิ ชินโณ วุฑโฒ มหลลโก อโปปัสสุโก ทิฏฐธมมสุขวิหาริ ออนุยชตุ,
อหิ ภิกขุสงฆิ ปริหิสสามิ, นิยยาเทถ เม ภิกขุสงฆิ -อิติ วตวา สตถารา เขฬาสิกวาเพน อปสาเทตวา ปฎิกขิตโต
อนตตมโน อิมิ ปฐุมิ ตถาคเต อาฆาตัง พนธิตวา อปกกมิ.

อถสส ภควา ราชคเห ปกาสนียกम्मิ การเสสิ.

โส “ปริจจตโตทานิ อหิ สมณเณ โคตเมน, อิทานิสส อนตถิ กริสสามิ -อิติ อชาตสตุตฺ อุปสงกมิตวา
“ปุพเพ โข กุมาร มนุสสา ทิทายุกา, เอตริหิ อปพายุกา, ฐานัง โข เปนตัง วิชชติ, ยัม ตวั กุมารโรว สมานโน กาลัง กรैयाสิ,
เตนหิ ตวั กุมาร ปิตริ หนตวา ราชา โหหิ, อหิ ภควนตัง หนตวา พุทโธ ภวิสสามิ -อิติ วตวา,
ตสम्मิ รชเช ปติฏฐิตเต, ตถาคตสส วรชาย ปุริเส ปโยเชตวา, เตสุ สโตปตติผลัง ปตวา นิวตเตสุ, สยัม คิขณกุฎ्ठิ อภิริหิตวา
“อหเมว สมณัง โคตมัม ชีวิตา โวรเปสสามิ -อิติ สิลัง ปวิชฌิตวา รุหิรูปาทกम्मิ กตวา
อิมินาปิ อุปายเณ มาเรตฺ อสโกโนโต ปุน นาฬาคิริ วิสสชชาเปสิ.

ตสम्मิ อากจจนเต, อานนทตเถโร อตตโน ชีวิตัง สตถุ ปริจจชิตวา ปุโรโต อฏฐาสสิ.

สตถา นาคัง ทเมตวา นครา นิภขมิตวา วิหาริ อากนตวา อนนทสสเสหิ อุปาสเกหิ อภิกุฎ्ठิ มหาทานัง ปริภุชชิตวา
ตสम्मิ ทิวเส สนนิปิตตานัง อฏฐารสโกฏฐิงชชาตานิ ราชคหवासินัง ออนุพุพพิถัง กเถสิ.

จตุรราชสิตยา ปาณสสทธานัง ธมมาภิสสมโย ชาโต.

“อโห มหากุโณ อายสมา อานนโท, ตถารูเป นาม ทถลินาเค อากจจนเต, อตตโน ชีวิตัง ปริจจชิตวา สตถุ ปุโรโต อฏฐาสสิ -อิติ
เถรสส คุณถัง สุตวา “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส มมตถาย ชีวิตัง ปริจจชิตเวว -อิติ วตวา ภิกขุหิ ยาจิติโต
จุลลหัสมหาหัสกุกกชชาตกานิ กเถสิ.

[กรรมชั้วของพระเทวทูต ปรากฎแก่มหาชน]

เทวทูตตสสาปิ กम्मิ เณว ตถา รณโณ มาราปีตตตา, น วรگانัง ปโยชิตตตา, น สิลาย ปวิทตตตา ปากุฎ्ठิ อโหสิ,
ยถา นาฬาคิริทถลินโน วิสสชชิตตตา.

ตทา หิ มหาชน “ราชาปิ เทวทูตเตเนว มาราปีโต, วรกาปิ ปโยชิตา, สิลापิ ปวิทธา,
อิทานิ ปน เตน นาฬาคิริ วิสสชชชชาปีโต, เอรูรูปิ นาม ปาปิ คเหตุวา ราชา วิจรติ -อิติ โกลาหลมกาสิ.

ราชา มหาชนสส ถัง สุตวา ปณจ ถาลิปากสทานิ หราเปตวา น ปุน ตสสุปฏฐานัง อคมาสิ.

นาคราชาปิสส กุถัง อุปคตสส ภิกขามตตมปิ นาทิสฺ.

[พระเทวทูตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ]

โส ปริหีนลาภสกาโร โกหณเณน ชีวิตุกาโม สตถารุ อุปสงกมิตวา ปณจ วตถุณิ ยาจิตวา ภควตวา

“อลัง เทวทูต, โย อิจฉติ อารณญโก โหตุ -อิติ ปฎิกขิตโต

“กสสาวุโส วจันัง โสภณัง, กิ ตถาคตสส อุทาทู มม,

อหิ ทิ อุกกภูวเสน เหว วทามิ

‘สาธ ภูนเต ภิกขุ ยาวชิว อรณญิกา อสสุ ปินทปาติกา ปัสสุลิกา รุกขมูลิกา มจจมนัส น ชาเทยยุ -อิติ,
โย ทุกขา มุจจิตุกาโม, โส มยา สหธิ อากจจตุ -อิติ วตวา ปกคามิ.

ตสส วจัน สุตวา เอกจเจ นวปพพิชิตา มนทพพิธิโน

“กลยามัน เทวทูตโต อาห, เอเตน สหธิ วิจริสสาม -อิติ เตน สหธิ เอกโตว อเหตุ.

[พระเทวทูตทำลายสงฆ์]

อิติ โส ปณจสเทหิ ภิกขุหิ สหธิ เตหิ ปณจหิ วตถุหิ ลูขปฺปสนนํ ชนํ สลญาเปนโต กุเลสฺ วิญญาเปตวา ภูณชนโต
สงฆเภทาย ปรกกมิ.

โส ภควตา “สจจํ กิร ตวํ เทวทูตต สงฆเภทาย ปรกกมสิ จกฺกเภทาย -อิติ ปุณฺโณ” “สจจํ ภควา -อิติ วตวา

“ครุโก โข เทวทูตต สงฆเภทโตอาทิตฺติ โอวาทิตฺติ สตถุ วจัน อนาทยิตวา ปกกนโต

อายสมนตํ อานนทํ ราชคเเห ปินทาย จรนต์ํ ทิสวา

“อชชตคเคทานานํ อาวุโส อานนท อญญเตรว ภควตา อญญตร ภิกขุสงฆา อุโปสถํ กริสสามิ สงฆกมมํ กริสสามิ -อิติ อาห.

เถโร ตมตถํ ภควโต อาโรเจสิ.

ตํ วิทิตวา สตถา อุปฺปนธมมสฺสเวโค หุตวา “เทวทูตโต สเทวกสส โลกสส อนตถนีสสิตํ อตตโน อวิจิมหิ ปจนกมมํ กโรติ -อิติ
ปริวิตกเกตวา

“สุกรานิ อสารุณิ

อตตโน อหิตานิ จ

ยํ เว หิตมฺจ สารุณฺจ

ตํ เว ปรมทุกกรํ -อิติ

อิมิ คาลํ วตวา ปุน อิมิ อุกทานํ อุกทานสิ

“สุกรํ สารุณา สารุ

สารุ ปาเปน ทุกกรํ

ปาปี ปาเปน สุกรํ

ปาปมริเยหิ ทุกกรํ -อิติ.

อถโย เทวทูตโต อุโปสถทิวเส อตตโน ปริสาย สหธิ เอกมณตํ นิสสิทิตวา “ยสฺสิมานิ ปณจ วตถุณิ ขมนติ, โส สลากํ คณหตุ -อิติ
วตวา, ปณจสเทหิ วชชิตฺตเกตหิ นวเกหิ อปฺปกตถญญหิ สลากาย คหิตาย, สงฆํ ภินทิตวา เต ภิกขุ อาทาย คยาสิสํ อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตตถ คตถาวํ สุตวา สตถา เตสํ ภิกขุณํ อานยตถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตตถ คนฺตวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อิทธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนตา เต อมตํ ปาเยตวา

อาทาย อากาเสนาคมิสฺสุ.

โกกาลิโกปิ โข “อุฏฐเห อวสุส เทวทศต, นีตา เต ภิกขุ สารีปุตโตโมคคัลลานเห,
นनु ตว มยา วุตโต ‘มา อวสุส สารีปุตโตโมคคัลลานเห วิสสาสิ, ปาปิจฉา สารีปุตโตโมคคัลลานา ปาปิกานัง อิจฉานัง วสงคตา -
อิตติ วตวา ชนุนุเกน หทยมชฺเฌ ปหริ.

ตสส ตตเถว อุณ्ह โลหิตัง มุขโต อุกคณฉิ.

อายุสมนุฑ ปน สารีปุตโต ภิกขุสงฆปริวุตโต อากาเสนาจฉนุฑ ทิสวา ภิกขุ อาหุสุ
“ภนเต อายุสมา สารีปุตโต คมนกาเล อตตทุติเยว คโต, อิทานิ มหาปริวโร อากฉนุโต โสภติ -อิตติ.

[บุรพกรรมของพระเทวทัต]

สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ตีรฉฉานโยนินิ นินพพตตกาเลปิ มม ปุตโต มม สนตีกัง อากฉนุโต โสภติเยว -อิตติ วตวา

“โหติ สีลวตัง อตโถ	ปฏิสนถารวุตตนิ.
ลกขณัง ปสส อายนุตัง	ญาตีสงฆปุรภขิตัง
อถ ปสสสิมมิง กาลัง	สุวิหิงง ญาติมิ -อิตติ

อิทัง ชาตัง กเถสิ.

ปุณ ภิกขุเห “ภนเต เทวทศโต กิร เทว อคคสาวเก อุโฆสุ ปสเสสุ นิสีทาเปตวา ‘พุทธลิฬหาย ธมมัม เทเสสสามีติ,
ตุมหากัง อนุภิริยัม กิร -อิตติ วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส มม อนุภิริยัม กาคุ วายมิ น ปน สภขิ -อิตติ วตวา

“อปี วีรก ปสเสสิ สกุนัม มลชฺฌาณัง
ยุรคิวิสงกาสิ ปตี มยหัง สวิภูฏัง
อุทกถลจรสส ปภขินโน
นิจจัม อามกมจฉโภชินโน
ตสสานุภัง สวิภูฏัง
เสวาเลหิ ปลิคุณฐิตโต มโต -อิตติ

นทีจรรกากชาตัง กเถตวา อปเรสุปี ทิวเสสุ ตถารูปิเมว ถล อารพภ

“อจาริ วตายัม วิตุทัง วนานิ
กมฺมฐังครุภเชสุ อสธารเกสุ
อถาสทา ขทิมิ ชาตสารี
ยตถาภิทา ครุโฬ อุตตมมกนติ จ

ลสิ จ เต นิปพลิตา	มตถโก จ วิทาลิตโต
สพพา เต ผาสุกา ภคคา	ทานิ สมม วิโรจสิ -อิตติ จ

เอวมาทีนิ ชาตกานิ กเถสิ.

ปุณ “อกตมญฺเฑ เทวทศโต -อิตติ ถล อารพภ

“อกรรมหา ว เต กิจจํ	ยํ พลํ อหุมห เส
มึคราช นโม ตยตตุ	อปี กิณจิ ลภามห เส.
มม โลहितภกขสส	นิจจํ ลุททานิ กุพโพโต
ทนต์นตรโคโต สนโต	ตํ พุทฺ ยปี ชิวสิ -อิติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

ปุณ วธาย ปริสกกนम्मสส อารพภ

“ญาดเมตํ กุรุงคสส	ยํ ตวํ เสปนณิ เสยยสิ
อณญํ เสปนณิ คจฉามิ	น เม เต รุจเจเต ผลํ -อิติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

ปุณ อุภโต ปริทีโน เทวทูตโต ลาภสกุการโต จ สามณญโต จ -อิติ กถาสุ ปวตตมานาสุ,
น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพปิ ปริทีโนเยว -อิติ วตวา

“อกซี ภินนา ปโณ นนฺโฐ	สซีเคเห จ ภณชนํ
อุภโต ปทุณฺฐกมมนตา	อุทกมहि ถลมहि จ -อิติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

เอวํ ราชคเห วิหรนโต เทวทูตโต อารพภ พุทฺธิ ชาตกาณิ กเถตวา ราชคหโต สาวตถิ คนตวา เขตวณมหาวิหาเร วาสํ กปเปสิ.

[พระเทวทูตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทูตโตปิ โข นว มาเส คีลาโน, ปจฉิเม กาลे สตถารํ ทนฺนุกาโม หุตวา
อตตโน สาวเก “อหํ สตถารํ ทนฺนุกาโม, ตํ เม ทสเสถ -อิติ วตวา,
เตหิ “ตวํ สมตถกาลे สตถารา สทธี เวรี หุตวา อจริ, น มยํ ตํ ตตถ เนสสาม -อิติ วุตเต,
“มา มํ นาเสถ, มया สตถริ อาฆาโต โกโต, สตถุ ปน มยิ เกสคคมตโตปิ อาฆาโต นตถิ -อิติ.

โส หิ ภควา

วธเก เทวทูตมहि	โจเร องคฺลิมาลเก
ธนปาลे รารุเล จ	สพพตถ สมมานโส -อิติ

“ทสเสถ เม ภควนตํ -อิติ ปุณปปุณฺ์ ยาจิ.

อถ นํ เต มณฺเจเกนาทาย นิภขมึสุ.

ตสฺสาคนนํ สุตวา ภิกขุ สตถุ อาโรเจสุ “ภนเต เทวทูตโต กิร ตุมหากํ ทสฺสนตถาย อาคจฉติ -อิติ.

“น ภิกขเว โส เตนตตภาเวณ มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสติ -อิติ.

ภิกขุ กิร ปถจณนํ วตฺถุณํ อายาจิตกาลโต ปฏฺฐาย ปุณ พุทฺเธ ทฏฺฐุณํ สภนฺติ, อัยมฺมตา.

“อสุกฺกฐานญจ อสุกฺกฐานญจ อากโต ภนฺเต -อิติ อ่าหฺสู.

“ยํ อิจฺฉติ, ตํ กโรตุ, น โส มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสตี -อิติ.

“ภนฺเต อีโต โยชนมตฺตํ อากโต, อพฺมโยชนํ, คาวุตํ, โปกฺขรณีสมีปี อากโต ภนฺเต -อิติ.

“สเจปิ อนฺโตเชตวณํ ปวิสตี, เนว มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสตี -อิติ.

[พระเทวทูตถูกธรณีสูบ]

เทวทูตํ คเหตุวา อากตา เชตวณโปกฺขรณีสเร มญฺจํ โอตาระตฺวา โปกฺขรณียํ นหายิตุํ โอตริสู.

เทวทูตโตปิ โข มญฺจโต อฏฺฐาย อุโภ ปาเท ภูมียํ ฐฺเปตฺวา นิสิตฺติ.

เต ปฐฺวี ปวิสิตฺสู.

โส อนุกกเมณ ยาว โคปฺพกา ยาว ชนฺนุกา ยาว ภูมฺโถ ยาว ญนฺโต ยาว คิวโต ปวิสิตฺวา

หนุกภูมฺภิกฺกสส ภูมียํ ปติภูมฺภิกฺกสส คากมาห

“อิมฺเห อฏฺฐีหิ ตมคคฺคฺคคฺค

เทวตีเทวํ นรทมฺมสารถิ

สมนฺตจกฺขุ สตปฺถญฺญลกฺขณํ

ปาณฺเห พุทฺธํ สรณํ คโตสมิ -อิติ.

อิทํ กิร ฐานํ ทิสฺวา ตถาคโต เทวทูตํ ปพฺพาเสสิ.

สเจ หิ โส น ปพฺพชิสฺส, คีหิ หุตฺวา กมฺมํ ภาริยํ อภิสฺส, อายตี ภาวสฺส ปจฺจยํ กาทุํ นาสกฺขิสฺส,

ปพฺพชิตฺวา จ ปน กิณฺจาปิ กมฺมํ ภาริยํ ภวิสฺสตี, อายตี ภาวสฺส ปจฺจยํ กาทุํ สกฺขิสฺสตี -อิติ นํ สตถา ปพฺพาเสสิ.

[พระเทวทูตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยท้าวเหล็ก]

โส หิ อีโต สตสทฺสสกปฺมตถเก อฏฺฐิสฺสโร นาม ปจฺเจกพุทฺโธ ภวิสฺสตี.

โส ปฐฺวี ปวิสิตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ.

นิจฺจเล พุทฺเธ อปรทฺธภาเวณ ปน นิจฺจโลว หุตฺวา ปจฺจตี.

ติโยชนสตฺเถ อนฺโตอวีจิมฺหิ โยชนสตฺพุเพธเมวสฺส สรริํ นิพฺพตฺติ.

สีสํ ยาว กณฺณสฺกฺขลิตฺโต อูปริ อยฺกปลลํ ปาวิสี.

ปาทา ยาว โคปฺพกา ฆฏฺฐา อยฺปฐฺวี ปวิสิตฺวา.

มหาตาลกษณฐปริมาณ อัยสุล ปจฉิมภิตติโต นิกขมิตวา ปิฏฐิมชฌ์ ภินทิตวา อุเรน นิกขมิตวา ปุรตถิมภิตติ ปาวีสี.

อปร ทกขินภิตติโต นิกขมิตวา ทกขินปสส ภินทิตวา วามปสเสน นิกขมิตวา อุตตรภิตติ ปาวีสี.

อปร อปร กปลลโต นิกขมิตวา มตถก ภินทิตวา โอธภาเคน นิกขมิตวา อัยปฐวี ปาวีสี.

เอว โส ตตถ นิจจโล หุตวา ปจจติ.

[เมื่อก่อนพระเทวทูตก็ประพาศในพระศาสดา]

ภิกขุ “เอตตัง ฐานํ คนตวา เทวทูตโต สตถารํ ทญฺจํ อลภิตวาว ปฐวี ปวิฏฐฺเฐ -อิติ กถํ สมุญฺฐาเปสฺสิ.

สตถา “น ภิกขเว เทวทูตโต อิทาเนว มย อปรชฌิตวา ปฐวี ปาวีสี, ปุพเพปิ ปวิฏฐฺเฐยว -อิติ วตวา
หตถิราชกาเล มคคมุฬฺหํ ปุริสํ สมสสาเสตวา อตตโน ปิฏฐฺเฐ อโรเปตวา เขมนตํ ปาปิตสส
เตน ปุณฺ ติกขตฺตํ อากนตวา ‘อคคภูฏาเน มชฌิมภูฏาเน มูเล -อิติ เอวํ ทนเต ฉินทิตวา
ตติยวาระ มหาปุริสสส จกขุปลํ อติกกมนตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐฺเฐภาวํ ทีเปตฺติ

“อกตถญฺสุส โปสสส นิจจํ วิวรทสสิโน
สพพญเจ ปฐวี ทชชา เนว นํ อภิราธเย -อิติ

อิมํ ชาตํ กเถตวา, ปุณฺปิ ตเถว กถาย สมุญฺฐิตาย,
ชนตวาทิภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา กลาพุราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐฺเฐภาวํ ทีเปตฺติ ชนตวาทิชาตํ
จุลลธมมปาลภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา มหาปตาปราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐฺเฐภาวํ ทีเปตฺติ จุลลธมมปาลชาตกถญจ กเถสิ.

ปฐวี ปวิฏฐฺเฐ ปน เทวทูตเต, มหาชโน ญฺหุตฺตญฺเฐ ธชปตาทกทลโย อุตสาเปตวา ปุณฺณชฌเฐ ฐเปตวา
“ลาภา วต โน -อิติ มหนตํ ฉณํ อนุโกติ.

ตมตถํ ภควโต อโรเจสฺสิ.

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทูตเต มเต มหาชโน, ตฺสสติ, ปุพเพปิ ตฺสสิยว -อิติ วตวา
สพพชนสส, อปฺปิเย จณฺเฑ ฆรฺุเส พาราณสิยํ ปิงฺคลราเช นาม มเต, มหาชนสส ตฺฏฐฺเฐภาวํ ทีเปตฺติ

“สพฺโพ ชโน หีสิโต ปิงฺคเลน
ตสฺมี มเต ปจจยํ เวทยนฺติ
ปิโย นฺ เต อาสิ อกณฺหนตโต.
กสฺมา ตฺวํ โรทสิ ทวารปาล
น เม ปิโย อาสิ อกณฺหนตโต
กายามิ ปจจกมนาย ตสส
อิโต คโต หีเสยย มจฺจฺราชํ
โส หีสิโต อาเนยย นํ ปุณฺ อิช -อิติ

อิมํ ปิงคชาตํ กเถสิ.

[ผู้ทำบาปยอมเตือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกขุ สตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “อิทานิ ฆนเต เทวทูตโต กุหิ นินพตฺโต -อิตติ.

“อวีจิมหานิรเย ภิกขเว -อิตติ.

“ฆนเต อิศ ตปฺปนโต วิจริตฺวา ปุน คนฺตฺวา ตปฺปนฺนฺฐานเวยว นินพตฺโต -อิตติ.

“อาม ภิกขเว ปพฺพชิตา วา โหนตุ คหฺนฺฐา วา ปมาทวิหาริโน อุกฺกยตฺถ ตปฺปนฺติเวยว -อิตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“อิศ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

ปาปการี อุกฺกยตฺถ ตปฺปติ

‘ปาปํ เม กตฺตติ ตปฺปติ

ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺทุกคฺตี คโต -อิตติ.

[แก้กรรม]

ตตฺถ อิศ ตปฺปติ -อิตติ: อิศ กมฺมตปฺปนเนน โทมนสฺสมตฺเตน ตปฺปติ.

เปจฺจ -อิตติ: ปโรโลกे ปน วิปากตปฺปนเนน อติทารุณเนน อปายทุกฺเคน ตปฺปติ.

ปาปการี -อิตติ: นานุปการสฺส ปาปสฺส กตฺตา.

อุกฺกยตฺถ -อิตติ: อิมินา วุตตปฺปการเณน ตปฺปนเนน อุกฺกยตฺถ ตปฺปติ นาม.

ปาปํ เม -อิตติ: โส ทิ กมฺมตปฺปนเนน ตปฺปนโต “ปาปํ เม กตํ -อิตติ ตปฺปติ, ตํ อปฺมตฺตํ ตปฺปนํ;

วิปากตปฺปนเนน ปน ตปฺปนโต ภิกฺขโย ตปฺปติ ทฺทุกคฺตี คโต, อติฬฺรุเสน ตปฺปนเนน อติวิย ตปฺปติ -อิตติ.

คาถาปริโยसाने พหู โสตาปนนาทโย อเหตุ.

เทสฺนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตา -อิตติ.

เทวทูตตวตถุ.

๑๓. สุนนาเทวีวตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ -อิติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต สุนนาเทวี อารพภ กเถสิ.

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน]

สาวตถิยั ทิ เทวสิกั อนาถปิณฑิกัสส เคเห เทว ภิกขุสหัสสานิ ภูณชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถิยญจ โย โย ทานัน ทาทูกาโม โหติ, โส โส เตส อุกินน โอภาส ลภิตวา ว กโรติ.

“กัการณา -อิติ.

“ตุมหากั ทานคคั อนาถปิณฑิกโก วา วิสาखा วา อาคตา -อิติ ปุจจิตวา, “นาคตา -อิติ วุตเต,
สตสทสสิ วิสขุเขตวา กตทานมปิ “กั ทานัน นามเต -อิติ ครหนติ.

อุโภปิ ทิ เต ภิกขุสงฆสส รุจิจจ อนุจจวิกกิจจანი จ ชานนติ.

เตสุ วิหรนเตสุ, ภิกขุ จิตตานรูปเมว ภูณชนติ.

ตสมมา สพเพ ทานัน ทาทูกามา เต คเหตุวา คจจนติ.

อิติ เต อตตโน ฆเร ภิกขุ ปริวิสิตุน ลภนติ.

ตโต วิสาखा “โก นุ โข มม ฐาเน ฐตวา ภิกขุสงฆมิ ปริวิสิสสติ -อิติ อุปาเรนตี ปุตตสส ธีตรั ทิสวา ตั อตตโน ฐาเน ฐเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงฆมิ ปริวิสติ.

อนาถปิณฑิกโกปิ มหาสุภทัง นาม ฆมฺมฐีตโร ฐเปสิ.

สา ทิ ภิกขุนัน เวยยาวจจ กโรนตี ฆมฺม สุนนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลล อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภทัง ฐเปสิ.

สาปิ ตถเวว กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลล คตา.

อถ สุนนาเทวี นาม กนิฏฐธีตรั ฐเปสิ.

[นางสุนนาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน ฆมฺม สุตวา สกทาคามิผล ปตวา กุมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสูเกน อาตุรา อาหารุจจเฑท กตวา
ปีตรั ทฏฐุกามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมมิ ทานคเค ตสสา สาสนัน สุตวา ว อาคนตวา “กั อมม สุมเน -อิติ อาห.

สา ปีตรั อาห “กั กนิฏฐภาติก -อิติ.

“วิปปลปสี อมม -อิติ.

“น วิปปลปามี กนิษฐภคินี -อิติ.

“ภายสี อมม -อิติ.

“น ภายามี กนิษฐภคินี -อิติ.

เอตตัง วตถวาเยว ปน สา กาลมกาสิ.

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมนโน เสฏฐี ชีตริ อุปปนโนสโก อธิวาเสตุ อสกโกนโต ชีตุ สรรกิจจัง กาเรตวา โรหนโต สตุ สนตัง คนตวา,
“ก็ คหปติ ทุกชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมาโน อาคโตสิ -อิติ วุตเต, “ชีตา เม ภนเต สุมณาเทวี กาลกตา -อิติ อาห.

“อถ กสมา โสจสิ, นนุ สพเพสเ อเกสิกัง มรณัง -อิติ.

“ชานาเมตัง ภนเต, เอวรูปา ปน เม หิโรตตปสมปนนา ชีตา,
สา มรณกาเล สตี ปจจุปฐมาเปตุ อสกโกนตี วิปปลปามา มตา, เตน เม อนปปกัง โทมนสส์ อุปปชชติ -อิติ.

“ก็ ปน ตาย กถิตัง มหาเสฏฐี -อิติ.

“อหัง ตัง ภนเต ‘ก็ อมม สุมเนติ อามนเตสิ, อถ มัง อาห ‘ก็ กนิษฐภคินีกาติ.
ตโต ‘วิปปลปสี อมมาติ วุตเต, ‘น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาติ.
‘ภายสี อมมาติ (วุตเต), ‘น ภายามี กนิษฐภคินีกาติ เอตตัง วตถวา กาลมกาสิ -อิติ.

อถ นัง ภควา อาห “น หิ เต มหาเสฏฐี ชีตา วิปปลปติ -อิติ.

“อถ กสมา เอวมาห -อิติ.

“กนิษฐุตตาเยว, ชีตา หิ เต คหปติ มคคผลหิ ตยา มหลลิกา, ตวัง หิ โสตาปนโน, ชีตา ปน เต สกทาคามินี,
สา มคคผลหิ มหลลิกตตา ตัง เอวมาห -อิติ.

“เอวัง ภนเต -อิติ.

“เอวัง คหปติ -อิติ.

“อิทานิ กุหิ นิพพตตา ภนเต -อิติ.

“ตัสสิทวาเน คหปติ -อิติ วุตเต “ภนเต มม ชีตา อธิ ญัตกานัง อนตเร นนุทมานา วิจริตวา อิติ คนตวาปี
นนุทมาเนเยว นิพพตตา -อิติ.

[คนทำบุญย่อมผลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

อด น สดถา “อาม คหปติ อปมตดา นาม คหฐฐา วา ปพพชิตา วา อธิโลเก จ ปรโลเก จ นนทนต์เียว -อติ วตวา
อิม คากมาห

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ
กตปญญโณ อุกยตถ นนทติ
‘ปญญ์ เม กตนติ นนทติ
ภียโย นนทติ สุกคตี คโต -อติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อธิ -อติ: อธิโลเก กมมนนทเนน นนทติ.

เปจจ -อติ: ปรโลเก วิปากนนทเนน นนทติ.

กตปญญโณ -อติ: นานปการสส ปญญสส กตดา.

อุกยตถ -อติ: อธิ “กต เม กุสล, อกต เม ปาป -อติ นนทติ, ปรตถ วิปาก อญจวโนโต นนทติ.

ปญญ์ เม -อติ: อธิ นนทนต์ ปน “ปญญ์ เม กต -อติ โสมนสสมตเตเนว กมมนนทน์ อุกาพาย นนทติ.

ภียโย -อติ: วิปากนนทเนน ปน สุกคตี คโต,

สตัดปญญาสวสสโกภียโย สญญิจจ วสสตสทสสานิ ทิพพสมปตตี อญจวโนโต ตุสตีปุเร อติวिय นนทติ -อติ.

คากาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ

มหาชนสส ฐมมเทสนา สาตถิกา ซาตา -อติ.

สุนนาเทวีวตถุ.

๑๔. เทวสหายภิกษุชวตถุ.

“พหุมาปี เจ สหิตัง ภาสमान -อิติ อิมัมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสีโน ทิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตุถุ ชมมเทสนัน สุตถา กาเม ปหาย
สตุถุ สาสเน อูร์ ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสทานิ อัจฉริยูปชฌายานัน สนติเก วสิตวา สตุถารัง ออุปสงกมิตวา สาสเน ชูร์ ปุจฉิตวา
วิปัสสนาจรณจ คนถจรณจ วิตถารโต สุตถวา

เอโก ตาว “อหัง ฆนเต มหุลลกกาเล ปพพชิตโต น สกขิสสามิ, คนถจรัง ปุเรตุ วิปัสสนาจรัง ปน ปุเรสสามิ -อิติ
ยาว อรหตตวา วิปัสสนัน กถาเปตวา ฆณฺเณโต วายมนโต สห ปฏิสสมภิทาหิ อรหตตัม ปาปุณนิ.

อิตรो ปน “อหัง คนถจรัง ปุเรสสามิ -อิติ อนุกกเมน เตปิฏกัม พุทฺธวณฺณํ อุกคณฺหิตวา คตคตถุฏฐาเน ชมมํ กเถติ สรภณญํ ฆณฺติ,
ปญจนนํ ภิกขุสถานํ ชมมํ วาเจนโต วิจรติ, อฏฐารสนนํ มหาคณฺณํ อัจฉริโย อโหสิ.

ภิกขุ สตุถุ สนติเก กมมฏฐานัน คเหตุวา อิตรสส เถรสส วสนฏฐานัน คนตวา ตสโสวาเท ฐุตถวา อรหตตัม ปตฺวา เถร์ วนฺทิตวา
“สตุถารัง ทฏฐกามมเห -อิติ วนฺทิต.

เถโร “คจฺฉน อาวุโส มม วจเนน สตุถารัง วนฺทิตวา อสีติมหาเถเร วนฺทถ,
สหายกตเถเรปี เม ‘อมหากัง อัจฉริโย ตุมเห วนฺทิตติ วเทถ -อิติ เปเสสิ.

เต วิหารัง คนตวา สตุถารญเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตวา คนถิกตเถรสส สนติกั คนตวา
“ฆนเต อมหากัง อัจฉริโย ตุมเห วนฺทิต -อิติ วนฺทิต.

อิตรเณ จ “โก นามโส -อิติ วุตเต, “ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเต -อิติ วนฺทิต.

เอวํ เถเร ปุนปฺปุนํ สาสนัน ปหิณฺเนเต, โส ภิกขุ โลกั กาลัง สหิตวา อปรภาเค สหิตุํ อสกุโกนโต

“อมหากัง อัจฉริโย ตุมเห วนฺทิต -อิติ วุตเต “โก เอโส -อิติ วตฺวา

“ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเต -อิติ วุตเต

“กั ปน ตุมเหหิ ตสส สนติเก อุกคณฺหิตัง, กั ทิฆนิกายาทิสฺส อณฺเณโร นิกายो, กั ติสฺส ปิฏฺเฐสฺส เอกัง ปิฏฺกั -อิติ วตฺวา

“จตุปฺปทิกปิ คาลันฺ น ชานาติ, ปัสสุกฺลํ คเหตุวา ปพพชิตกาเลเยว อรณฺญํ ปวิฏฺฐุ, พนุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ,

ตสส อาคตกาเล มया ปญฺหํ ปุจฉิตุํ วฏฺฐติ -อิติ จินฺเตสิ.

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตุถารัง ทฏฐุํ อาคโต, สหายกตเถรสส สนติเก ปตฺตจิวโร ฐุเปตวา คนตวา

สตุถารญเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตวา สหายกตเถรสส วสนฏฐานัน ปจจาคามิ.

อถสส โส วตตัม กาทเรตวา สมปฺปมาณัน อาสนํ คเหตุวา “ปญฺหํ ปุจฉิสสามิ -อิติ นิสฺสิทิ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมิ ขณ สตถา “เอส เอวรูป มม ปุตฺตํ วิเหฐุตฺวา นิรเย นิพพตฺเตยฺย -อิตฺติ ตสมิ อนุกมฺปาย วิหารจาริกํ จรณโต วียเตสํ นิสินฺนญฺฐานํ คนฺตฺวา ปญฺญตฺเต พุทฺธาสนเน นิสีทฺติ.

ตตถ ตตถ นิสีทฺนตา ทิ ภิกขุ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ว นิสีทฺนติ.

เตน สตถา ปกตฺติปญฺญตฺเตยฺว อาสเน นิสีทฺติ.

นิสชช โข ปน คนฺถิกภิกขุํ ปฐฺมชฺฆาเน ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺวา,
ตสมิ อถิตฺเต, ทฺตฺติยชฺฆาณํ อาทึ กตฺวา อญฺญสุํปิ สฺมาปตฺตีสฺสุ รุปรุเปสฺสุ ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกํปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

อิตโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตฺติมคฺเค ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร กเถตุํ นาสกฺขิ.

ตโต ชีณาสวตฺเถโร ปุจฺฉิ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสารการ]

สตถา “สารุ สารุ -อิตฺติ อภินฺนทิตฺวา เสสมคฺเคสุํปิ ปญฺ्ञิปาญฺ्ञิยา ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

คนฺถิกตฺเถโร เอกํปี กเถตุํ นาสกฺขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจฺฉิตฺตํ กเถสิ.

สตถา จตฺตฺสุํปิ ฐฺาเนสุ ตสฺส สารุการํ อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทึ กตฺวา ยาว พฺรหฺมโลกา สพฺพทา เทวตา เจว นาคสุํปณฺณา จ สารุการํ อทิสฺสุ.

ตํ สารุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺตฺเววาสิกา เจว สทฺธิวาทฺริโน จ สตถารํ อชฺชฌายีสฺสุ

“กึ นามตํ สตถารา กตํ, กิลฺฉิ อชานนฺตสฺส มหฺลลกตฺเถรสฺส จตฺตฺสุ ฐฺาเนสุ สารุการํ อทาสิ,

อมหากํ ปนาจฺริยสฺส สพฺพปฺริยตฺติธฺรสฺส ปญฺจณฺนํ ภิกขุสฺตานํ ปาโมกฺขสฺส ปสฺสามตฺตํปี น กริ -อิตฺติ.

[พุดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กึนฺนามตํ ภิกฺขเว กเถถ -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, ตสมิ อตเถ อาโรจิตฺเต,

“ภิกฺขเว ตุมหากํ อจฺริโย มม สาสเน ภตฺติยา คาโว รกฺขนสฺสทิสฺโส,

มยฺหํ ปน ปุตฺโต ยถารุจฺฉิยา ปญฺจโครเส ปรีภุชฺชนกสฺสามิสฺสทิสฺโส -อิตฺติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“พหุมี เจ สหิตฺ ภาสมานโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต
โคโปว คาโว คณยฺ ปรสฺ
น ภาควา สามณฺญสฺส โหติ.
อปฺปมปี เจ สหิตฺ ภาสมานโน
ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชานโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนฺุปาทียานโน อธิ วา หุริ วา
ส ภาควา สามณฺญสฺส โหติ -อิตฺติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ สหิตฺ -อิตฺติ เตปิฏกสฺส พุทฺทวจนฺสเสตํ นามํ,

ตํ อัจริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺคณฺหิตฺวา พหุมี ปรสฺ ภาสมานโน วาเจนนฺโต กณฺนฺโต,
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเกณ ปุคฺคเลน กตฺตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,
กุฏกฺกุสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตฺตมปี อนฺิจจาทีวเสน มนสิการํ นปฺปวตฺเตสิ;

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
สหายํ คณฺเฑววา สามิกานํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตฺตํ คณฺหาติ,
ยถารุจิยา ปน ปณฺจโครเส ปรีภุชิตฺตํ น ลภติ;

เอวเมว เกวลํ อนฺุเดววาสิกานํ สนนฺติกา วตฺตปฏฺิวตฺตกรณฺมตฺตสฺส ภาคี โหติ, สามณฺญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

ยถา ปน โคपालเกณ นิยฺยาทีตานํ คุนฺนํ ปณฺจโครสํ โคสามิกาว ปรีภุชณฺติ;
ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกฺปุคฺคลา ยถานฺุสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐฺมชฺฌานาทีนํ ปาปุณฺนฺติ,
เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเตตฺวา มคฺคผลานํ ปาปุณฺนฺติ,

โคสามิกา โครสฺสเสว, สามณฺญสฺส ภาคินโน โหนติ.

อิตฺติ สตถา สีสสมฺปนฺนสฺส พุทฺทสฺสุตฺส ปมาทิวหารินโน อนฺิจจาทีวเสน โยนิโสมนสิกาเร อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน
ปฐฺมํ คาลํ กเถสิ, น พุทฺทสฺส.

พุทฺธียคธา ปน อปฺปสฺสุตฺสสาปิ โยนิโสมนสิกาเร กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกฺปุคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

ตตถ อปฺปมปี เจ -อิตฺติ: โถกํ เอกวคฺคทิวคฺคตฺตมปี.

ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี -อิตฺติ: อตถมณฺญา ย ธมฺมมณฺญา ย นวโลเกตฺตรธมฺมสฺส อนฺุรูป ธมฺมํ
ปุพฺพภากปฏฺิพทาสงฺขาตํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสฺสิตฺตฺตคฺคอสฺสูกมฺมณฺฐานาทีเกทํ จรณฺโต อนฺุธมฺมจารี โหติ
“อชฺช อชฺเชว -อิตฺติ ปฏฺิวเร อากฺขนฺโต วิจฺรติ;

โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถจ โทสถจ ปหาย โมห, สมมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพพมเม ปริชานนโต,
ตทงควิกขมณสมุจเฉทปฏิปัสสทธีนิสสรณวิมุตตีนํ วเสน สุวิมุตตจิตโต, อนุปาทียาน อธิ วา หุรํ วา,
อิธโลกปรโลเก ปรียาปนนา วา อชมตติกพาหิรา วา ขนธายตนธาทูโย จตุหิ อุปาทาเนหิ อนุปาทียนโต มหาซีณาสโว,
มคคสงฆาตสส สามณญสส วเสน อาคตสส ผลสามณญสส เจว ปณจจอเสขมมกขนธสามณญสส จ ภาควา โหติ -อิตี.

รตนกุณฺเณ วีย อคารสส, อรหตเตน เทสนาย กุณฺเณ คณฺหิ -อิตี.

คาถาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

เทสนา มหาชนสส สาทถิกา ซาตา -อิตี.

เทวสหายภิกขุขุวตถุ.

ยมกวกคควณฺณนา นิฏฐิตา.

ปฐโม วคฺโค.
